

สถานภาพทางสังคมกับความสัมพันธ์ในครอบครัวในวรรณกรรมเรื่องโศกนาฏกรรม โมะโนะนะตะริ

นางสาวสุธีรา ศรีอารีวงศ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR) are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น ภาควิชาภาษาตะวันออก

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2557

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

SOCIAL STATUS AND FAMILY RELATIONSHIPS IN *OCHIKUBO MONOGATARI*

Miss Sutheera Sriariyawong

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts Program in Japanese

Department of Eastern Languages

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2014

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

สถานภาพทางสังคมกับความสัมพันธ์ในครอบครัวใน

วรรณกรรมเรื่องโอะซึกุโบะ โมะโนะงะตะริ

โดย

นางสาวสุธีรา ศรีอารียวงศ์

สาขาวิชา

ภาษาญี่ปุ่น

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

รองศาสตราจารย์ ดร. อรรธยา สุวรรณระดา

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

.....คณบดีคณะอักษรศาสตร์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพจน์ อัครวิรุฬห์การ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เต๋อตันเต็ม กฤษดาธานนท์)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(รองศาสตราจารย์ ดร. อรรธยา สุวรรณระดา)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กัลยาณี สีสสุวรรณ)

สุธีรา ศรีอารีวงศ์ : สถานภาพทางสังคมกับความสัมพันธ์ในครอบครัวในวรรณกรรม
เรื่องโอะชิคุโบะ โมะโนะงะตะริ (SOCIAL STATUS AND FAMILY RELATIONSHIPS
IN OCHIKUBO MONOGATARI) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: รศ. ดร. อรรถยา
สุวรรณระดา, 109 หน้า.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานภาพทางสังคมและความสัมพันธ์ของ
คนในครอบครัวในสมัยเอโดะที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องโอะชิคุโบะ โมะโนะงะตะริ โดยผู้วิจัยจะ
วิเคราะห์หัตถิพลของสถานภาพทางสังคม และความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกหญิงกับคนใน
ครอบครัว รวมถึงศึกษาเปรียบเทียบกับสถานภาพทางสังคมและความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว
ในเทพนิยายเรื่องซินเดอเรลลาซึ่งเป็นวรรณกรรมที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับแม่เลี้ยงลูกเลี้ยงเหมือนกันเพื่อ
หาจุดร่วมทางวัฒนธรรมในวรรณกรรมประเภทเดียวกันนี้ และหาลักษณะเฉพาะทางสังคมและ
วัฒนธรรมในสมัยเอโดะที่ปรากฏเฉพาะในผลงานเรื่อง โอะชิคุโบะ โมะโนะงะตะริให้เห็นชัดเจนน
ยิ่งขึ้น

จากการศึกษาพบว่าโอะชิคุโบะ โมะโนะงะตะริเป็นวรรณกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพ
สังคมในสมัยเอโดะที่เน้นความสำคัญของชาติตระกูลและสถานภาพทางสังคมซึ่งมีอิทธิพลต่อการ
ดำเนินเรื่องและความสัมพันธ์ของตัวละคร กล่าวคือ สถานภาพทางสังคมที่สูงขึ้นของตัวละครเอก
หญิงหลังแต่งงานกับขุนนางระดับสูงมีส่วนช่วยให้ความขัดแย้งของคนในครอบครัวคลี่คลายลงได้
เรื่องโอะชิคุโบะ โมะโนะงะตะริและเทพนิยายเรื่องซินเดอเรลลามีจุดร่วมคือตัวละครเอกหญิงได้รับ
ความสุขและความสำเร็จจากการแต่งงานกับคู่ครองที่มีสถานภาพทางสังคมสูง แต่ลักษณะที่
ปรากฏเฉพาะในเรื่องโอะชิคุโบะ โมะโนะงะตะริคือ ความสุขของตัวละครเอกหญิงไม่ใช่เพียงการ
ได้แต่งงานกับคู่ครองที่มีสถานภาพทางสังคมสูงและมีชีวิตความเป็นอยู่ที่สุขสบายเท่านั้น แต่การ
คลี่คลายความขัดแย้งกับครอบครัวถือเป็นส่วนหนึ่งของความสุขของตัวละครเอกหญิงด้วย

ภาควิชา ภาษาตะวันออก

ลายมือชื่อนิสิต

สาขาวิชา ภาษาญี่ปุ่น

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

ปีการศึกษา 2557

5480193322 : MAJOR JAPANESE

KEYWORDS: OCHIKUBO MONOGATARI / SOCIAL STATUS / FAMILY RELATIONSHIPS
/ HEIAN

SUTHEERA SRIARIYAWONG: SOCIAL STATUS AND FAMILY RELATIONSHIPS
IN *OCHIKUBO MONOGATARI*. ADVISOR: ASSOC. PROF. ATTAYA
SUWANRADA, Ph.D., 109 pp.

This thesis has objective to study Social Status and Family Relationships in Heian period which is depicted in *Ochikubo Monogatari*. The researcher analyzes the influence of social status and family relationships between the leading female character and her family members. The researcher also conducts the comparative study on social status and family relationships in the fairytale, *Cinderella* which has the similar plot on stepmother and stepchild relation in order to find the common ground in cultural aspect. And also seek for more specific quality of society and culture in Heian period which appears only in *Ochikubo Monogatari*.

The result is that *Ochikubo Monogatari* reflects the state of society in Heian period in which people put emphasis on family lineage and social status which has significant influence on storytelling and relationships between the characters. In other words, the leading female character's elevated social status after her marriage with high-ranking nobleman contributes resolution of the conflict between the family members. *Ochikubo Monogatari* and *Cinderella* share the common point that the female leading character is happy and successful after marriage with person of higher social status. However, the specific characteristic which appears in only *Ochikubo Monogatari* is that the happiness of the female leading character is not limited only to marriage with the husband of higher social status and better living, but it also includes that the conflict resolution in family is the joy for the female leading character as well.

Department: Eastern Languages Student's Signature

Field of Study: Japanese Advisor's Signature

Academic Year: 2014

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีจากการได้รับความอนุเคราะห์จากหลายท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รองศาสตราจารย์ ดร. อรรถยา สุวรรณระดา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่กรุณาให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ยิ่งต่อการทำวิจัย และช่วยชี้แนะแนวทางแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ให้ตลอดระยะเวลาการทำวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณอาจารย์มา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ด้านวรรณคดีญี่ปุ่นทำให้ผู้วิจัยสามารถนำความรู้ที่ได้รับมาใช้เป็นพื้นฐานในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ผู้วิจัยใคร่ขอขอบคุณเจแปน ฟาวน์เดชัน (Japan Foundation) ที่ได้อนุเคราะห์ทุนให้ผู้วิจัยได้เดินทางไปเก็บข้อมูลที่จำเป็นต่องานวิจัยที่ประเทศญี่ปุ่น ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการเดินทางไปเก็บข้อมูลนี้ นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่มีส่วนช่วยให้วิทยานิพนธ์เสร็จสมบูรณ์ได้

ขอขอบคุณคุณภักลนันทร์ ธนัญชัยผู้จัดการสาขาภาษาญี่ปุ่น รวมถึงรุ่นพี่ในสาขาวิชาภาษาญี่ปุ่นทุกคนที่ให้คำแนะนำและให้ความช่วยเหลือในการทำวิทยานิพนธ์

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณครอบครัวที่ให้การสนับสนุนในด้านต่างๆ ตลอดระยะเวลาที่ผู้วิจัยศึกษาในระดับปริญญาโทและทำงานวิจัยจนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.3 สมมติฐานการวิจัย.....	3
1.4 ขอบเขตการวิจัย.....	3
1.5 วิธีดำเนินการวิจัย.....	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
1.7 ข้อตกลงเบื้องต้น.....	4
1.8 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
บทที่ 2 ภูมิหลังของเรื่องโอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ.....	10
2.1 ที่มาของเรื่อง.....	10
2.2 ลักษณะการประพันธ์.....	11
2.3 เรื่องย่อโอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ.....	12
บทที่ 3 โอะชิกุโบะ.....	16
3.1 ลูกเลี้ยงในวรรณกรรมแนวแม่เลี้ยงก้นแก้งลูกเลี้ยง.....	16
3.2 ภาพลักษณ์และบทบาทของโอะชิกุโบะ.....	17
3.3 สรุป.....	25
บทที่ 4 ความสัมพันธ์แบบสามีภรรยา : มิชิโยะริกับโอะชิกุโบะ.....	26
4.1 ภูมิหลังมิชิโยะริ.....	26

4.2 การเลือกคู่ครองของชนชั้นขุนนางในสมัยเฮอันและในเรื่อง <i>โอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ</i>	28
4.3 ความสัมพันธ์แบบสามภรรยาระหว่างมิชิโยะริกับโอะชิกุโบะ	33
4.4 สรุป	44
บทที่ 5 ความสัมพันธ์แบบแม่เลี้ยงลูกเลี้ยง : แม่เลี้ยงกับโอะชิกุโบะ	45
5.1 ภูมิหลังแม่เลี้ยง	45
5.2 ความสัมพันธ์ระหว่างแม่เลี้ยงกับลูกเลี้ยงในสมัยเฮอัน	46
5.3 ความสัมพันธ์ระหว่างแม่เลี้ยงกับโอะชิกุโบะ	47
5.4 สรุป	54
บทที่ 6 ความสัมพันธ์แบบพ่อลูก : ชูนะงะกับโอะชิกุโบะ	55
6.1 ภูมิหลังพ่อของโอะชิกุโบะ	55
6.2 ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับลูกสาวในสมัยเฮอัน	57
6.3 ความสัมพันธ์ระหว่างชูนะงะกับโอะชิกุโบะ	58
6.4 สรุป	65
บทที่ 7 ความสัมพันธ์แบบพี่น้อง : ลูกของแม่เลี้ยงกับโอะชิกุโบะ	66
7.1 ภูมิหลังลูกของแม่เลี้ยง	66
7.2 ความสัมพันธ์ระหว่างลูกสาวของแม่เลี้ยงกับโอะชิกุโบะ	67
7.3 ความสัมพันธ์ระหว่างลูกชายของแม่เลี้ยงกับโอะชิกุโบะ	73
7.4 สรุป	74
บทที่ 8 ความสัมพันธ์แบบนายบ่าว : อะโกะงิกับโอะชิกุโบะ	76
8.1 ภูมิหลังของอะโกะงิ	76
8.2 ที่มาของหญิงรับใช้ในสมัยเฮอัน	78
8.3 ความสัมพันธ์ระหว่างอะโกะงิกับโอะชิกุโบะ	79

8.4 สรุป	86
บทที่ 9 เปรียบเทียบกับเทพนิยายเรื่องซินเดอเรลลา	87
9.1 ที่มาและเรื่องย่อซินเดอเรลลาฉบับชาร์ลส์ แปร์โรลต์.....	87
9.2 โครงเรื่องหลักที่เหมือนกันระหว่างเรื่องไอชะกิโบะ โมะโนะงะตะริกับซินเดอเรลลา.....	89
9.3 เปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกหญิงกับครอบครัวในผลงานทั้ง 2 เรื่อง	93
9.4 สรุป	98
บทที่ 10 บทสรุป.....	99
10.1 ตัวละครที่มีความขัดแย้งกับไอชะกิโบะ	99
10.2 ตัวละครที่ไม่มีความขัดแย้งกับไอชะกิโบะ	101
รายการอ้างอิง.....	104
ภาคผนวก.....	107
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	109

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ในพจนานุกรมนิฮอน เระกิชิ ดะอิจิเต็น เล่ม 3 (Nihon Rekishi Daijiten : 日本歴史大辞典 3) (2001) อธิบายความหมายของเรื่องแนวแม่เลี้ยงกลั่นแกล้งลูกเลี้ยง (Mamako Ijime Tan : 継子いじめ譚) ไว้ว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับแม่เลี้ยงและลูกเลี้ยงที่มีความสัมพันธ์ไม่ลงรอยกัน และลูกเลี้ยงที่ถูกแม่เลี้ยงกลั่นแกล้งจะได้พบกับความสุขในตอนจบ

วรรณกรรมญี่ปุ่นที่จัดเป็นแนวแม่เลี้ยงกลั่นแกล้งลูกเลี้ยงมีอยู่หลายเรื่อง ทั้งที่อยู่ในรูปแบบนิทานและเรื่องเล่า เช่น *โอะชิคุโบะ โมะโนะงะตะริ* (Ochikubo Monogatari : 落窪物語) *ซุมิโยะชิ โมะโนะงะตะริ*¹ (Sumiyoshi Monogatari : 住吉物語) และ *อิวะยะ โนะ โซชิ*² (Iwaya no Sōshi : 岩屋の草子) เป็นต้น ในบรรดาวรรณกรรมญี่ปุ่นแนวแม่เลี้ยงกลั่นแกล้งลูกเลี้ยง เรื่อง *โอะชิคุโบะ โมะโนะงะตะริ* ซึ่งสันนิษฐานว่าเขียนขึ้นในสมัยเฮอันตอนกลางหรือช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 10 ถือเป็นเรื่องเล่าแนวแม่เลี้ยงกลั่นแกล้งลูกเลี้ยงที่เก่าแก่ที่สุดของญี่ปุ่นเท่าที่ยังหลงเหลือตกทอดมาจนถึงปัจจุบัน และเป็นผลงานที่คาดว่ามียุทธิพลต่อวรรณกรรมแนวแม่เลี้ยงกลั่นแกล้งลูกเลี้ยงในยุคต่อๆ มาด้วย

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าเรื่อง *โอะชิคุโบะ โมะโนะงะตะริ* จะเป็นเรื่องราวความรักที่มีโครงเรื่องหลักไม่ต่างจากเรื่องแนวแม่เลี้ยงกลั่นแกล้งลูกเลี้ยงเรื่องอื่นๆ คือ ตัวละครเอกหญิงถูกแม่เลี้ยงกลั่นแกล้ง แต่ในที่สุดตัวละครเอกหญิงก็ได้แต่งงานและใช้ชีวิตอย่างมีความสุข แต่ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเรื่อง *โอะชิคุโบะ โมะโนะงะตะริ* ไม่ได้เป็นเพียงนิยายรักเพียงอย่างเดียว แต่เป็นเรื่องที่น่าจะแฝงประเด็นสถานภาพทางสังคมของชนชั้นขุนนางในสมัยเฮอันด้วย เพราะตัวละครเอกหญิงของเรื่องและตัวละครหลักตัวอื่นๆ ส่วนใหญ่เป็นบุคคลที่อยู่ในชนชั้นขุนนาง ดังนั้นการศึกษาและวิเคราะห์

¹ คาดว่าเป็นผลงานในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 10 ตัวละครเอกหญิงโดนแม่เลี้ยงกลั่นแกล้งจึงหนีไปอยู่กับแม่หมที่เมืองซุมิโยะชิ และได้แต่งงานมีความสุขกับคนรัก

² คาดว่าเป็นผลงานในสมัยมุโรมะชิ (ค.ศ.1336 - 1573) นางเอกถูกแม่เลี้ยงขัดขวางการแต่งงาน แต่มีคนช่วยเหลือให้นางเอกได้แต่งงานและใช้ชีวิตอย่างมีความสุขกับขุนนางตำแหน่งใหญ่โตอีกคนแทน

สถานภาพทางสังคมในเรื่อง *ไอะซิกุโบะ โมะโนะงะตะริ* จึงน่าจะทำให้รู้ว่าสถานภาพทางสังคมของชนชั้นขุนนางในสมัยเฮอันมีอิทธิพลอย่างไรกับตัวละครและการดำเนินเรื่อง

นอกจากนี้ผู้วิจัยพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกหญิงในเรื่อง *ไอะซิกุโบะ โมะโนะงะตะริ* กับสมาชิกครอบครัวมีความซับซ้อน ดังนั้นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกหญิงกับสมาชิกครอบครัวจึงน่าจะทำให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัวในชนชั้นนางในสมัยเฮอันได้

ทางฝั่งตะวันตกเองก็มีวรรณกรรมที่ผู้วิจัยคิดว่ามีโครงเรื่องเหมือนกับเรื่องแนวแม่เลี้ยงกลั่นแกล้งลูกเลี้ยงของญี่ปุ่นคือเทพนิยายเรื่องซินเดอเรลลา เพราะซินเดอเรลลาเป็นเรื่องเกี่ยวกับตัวละครเอกหญิงที่ถูกแม่เลี้ยงกลั่นแกล้ง แต่ในท้ายที่สุดตัวละครเอกหญิงก็ประสบกับความสุข ซึ่งเป็นโครงเรื่องที่ตรงกับเรื่องแนวแม่เลี้ยงกลั่นแกล้งลูกเลี้ยงของญี่ปุ่น แสดงให้เห็นว่าโครงเรื่องแบบนี้มีความเป็นสากลและพบได้ในวรรณกรรมต่างวัฒนธรรม ด้วยเหตุนี้เมื่อได้ผลการวิเคราะห์เรื่องสถานภาพทางสังคมกับความสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัวของเรื่อง *ไอะซิกุโบะ โมะโนะงะตะริ* แล้ว ผู้วิจัยจึงต้องการนำผลการวิเคราะห์ดังกล่าวมาเปรียบเทียบกับเทพนิยายเรื่องซินเดอเรลลา ผลงานต่างประเทศที่เป็นเรื่องแนวแม่เลี้ยงกลั่นแกล้งลูกเลี้ยงเหมือนกับเรื่อง *ไอะซิกุโบะ โมะโนะงะตะริ* ด้วย เพื่อที่จะได้ค้นพบมุมมองและแนวความคิดใหม่ๆ เกี่ยวกับเรื่อง *ไอะซิกุโบะ โมะโนะงะตะริ*

เสาวลักษณ์ อนันตคานต์ (2540: 4-8) กล่าวว่าเรื่องซินเดอเรลลาที่รู้จักกันแพร่หลายมีอยู่ด้วยกัน 2 ฉบับ คือเรื่องซินเดอเรลลาฉบับภาษาฝรั่งเศสของชาร์ลส์ แปร์โรลต์ (Charles Perrault) ซึ่งแปร์โรลต์เขียนเรื่องซินเดอเรลลารวมไว้ในหนังสือรวมนิทาน 8 เรื่องชื่อ *มาเธอร์ กูส เทลส์* (Mother Goose Tales) ตีพิมพ์ในค.ศ. 1696 ส่วนเรื่องซินเดอเรลลาอีกฉบับที่ได้รับความนิยมเป็นฉบับภาษาเยอรมันของพี่น้องตระกูลกริมม์ (The Brothers Grimm) พวกเขาเขียนเรื่องซินเดอเรลลารวมไว้ในหนังสือ *เดอะ คอมพลีท บราเธอร์ส กริมม์ แฟร์รี่ เทลส์* (The Complete Brothers Grimm Fairy Tales) ในปีค.ศ. 1812

ผู้วิจัยตัดสินใจเลือกเรื่องซินเดอเรลลาของแปร์โรลต์มาใช้ในการศึกษาเปรียบเทียบกับเรื่อง *ไอะซิกุโบะ โมะโนะงะตะริ* ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เพราะซินเดอเรลลาฉบับของแปร์โรลต์มีโครงเรื่องหลักคล้ายคลึงกับเรื่อง *ไอะซิกุโบะ โมะโนะงะตะริ* มากกว่าฉบับของพี่น้องตระกูลกริมม์ ตรงที่ในฉบับของแปร์โรลต์จะแสดงให้เห็นถึงความร้ายกาจของแม่เลี้ยงเหมือนเรื่อง *ไอะซิกุโบะ โมะโนะงะตะริ* ในขณะที่ฉบับของพี่น้องตระกูลกริมม์จะเน้นภาพความร้ายกาจของลูกสาวแม่เลี้ยงมากกว่าตัวแม่เลี้ยงเอง และตอนจบเรื่องซินเดอเรลลาฉบับของแปร์โรลต์ ตัวละครเอกหญิง

ช่วยเหลือลูกสาวแม่เลี้ยงให้ได้แต่งงานกับขุนนางซึ่งมีเหตุการณ์แบบเดียวกันนี้เกิดขึ้นในเรื่อง *โอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ* ในขณะที่ฉบับของพี่น้องตระกูลกริมม์ จบลงตรงที่ลูกสาวของแม่เลี้ยงได้รับบทลงโทษ โดยไม่กล่าวถึงความสัมพันธ์หลังจากนั้นว่าตัวละครเอกหญิงกับครอบครัวสามารถคลี่คลายความขัดแย้งในครอบครัวได้หรือไม่ ประกอบกับเรื่อง *ซินเดอเรลลาฉบับแปร์โรลต์* ถือเป็น *ซินเดอเรลลาฉบับที่แพร่หลายมากที่สุด* เพราะ *ซินเดอเรลลาฉบับของแปร์โรลต์* เคยได้รับการนำไปใช้เป็นโครงเรื่องของภาพยนตร์การ์ตูนเรื่อง *ซินเดอเรลลา* ของบริษัทวอลต์ ดิสนีย์จึงทำให้คนส่วนใหญ่จดจำเนื้อเรื่อง *ซินเดอเรลลาฉบับของแปร์โรลต์* ได้

ผู้วิจัยคิดว่าการนำผลงานเรื่อง *โอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ* ซึ่งเป็นงานเขียนของโลกตะวันออกมาเปรียบเทียบกับเรื่อง *ซินเดอเรลลา* ซึ่งเป็นงานเขียนของโลกตะวันตกน่าจะช่วยให้มองเห็นถึงจุดร่วมทางวัฒนธรรมในวรรณกรรมประเภทแม่เลี้ยงกลั่นแกล้งลูกเลี้ยง และลักษณะเฉพาะทางสังคมและวัฒนธรรมในสมัยเฮอันที่ปรากฏเฉพาะในผลงานเรื่อง *โอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ* ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาสถานภาพทางสังคมในสมัยเฮอันในเรื่อง *โอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ*
2. ศึกษาความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวในเรื่อง *โอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ*

1.3 สมมติฐานการวิจัย

1. เรื่อง *โอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ* สะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมในสมัยเฮอันที่เน้นความสำคัญของชาติตระกูลและสถานภาพทางสังคมซึ่งมีอิทธิพลต่อการดำเนินเรื่องและความสัมพันธ์ของตัวละคร
2. เรื่อง *โอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ* แสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งของคนในครอบครัวซึ่งมีระดับความรุนแรงมาก เช่น แม่เลี้ยงกลั่นแกล้งลูกเลี้ยง และลูกเขยแก้แค้นแม่เลี้ยงของภรรยา แต่ท้ายที่สุดปมความขัดแย้งได้คลี่คลายลง

1.4 ขอบเขตการวิจัย

1. ศึกษาสถานภาพทางสังคมและความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวในเรื่อง *โอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ*

2. ศึกษาเปรียบเทียบเรื่อง *โอะซึกุโบะ โมะโนะงะตะริ* กับเรื่อง *ชินเดอเรลลา* ของชาร์ลส์ แปร์โรลต์ในด้านสถานภาพทางสังคมและความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว

3. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาสถานภาพทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์แม่เลี้ยงลูกเลี้ยงในเรื่อง *โอะซึกุโบะ โมะโนะงะตะริ* โดยการวิเคราะห์ตัวละคร การดำเนินเรื่อง และฉาก

2. ศึกษาความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวสมัยเฮอันโดยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวละครในเรื่อง *โอะซึกุโบะ โมะโนะงะตะริ*

3. ศึกษาและวิเคราะห์จุดร่วมและจุดที่แตกต่างกันของเรื่อง *โอะซึกุโบะ โมะโนะงะตะริ* และเรื่อง *ชินเดอเรลลา* ของชาร์ลส์ แปร์โรลต์ในด้านตัวละคร การดำเนินเรื่อง และฉาก

4. วิเคราะห์สถานภาพทางสังคมและความสัมพันธ์ของตัวละครที่ปรากฏในเรื่อง *โอะซึกุโบะ โมะโนะงะตะริ* โดยเปรียบเทียบกับเรื่อง *ชินเดอเรลลา* ของชาร์ลส์ แปร์โรลต์

5. สรุปผลการวิจัย

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เข้าใจสังคม วัฒนธรรม และความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวสมัยเฮอัน

2. เป็นแนวทางในการศึกษาวรรณกรรมญี่ปุ่นเรื่องอื่นๆ ที่จัดเป็นเรื่องประเภทแม่เลี้ยงลูกเลี้ยง

1.7 ข้อตกลงเบื้องต้น

1. วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ใช้ระบบถอดอักษรภาษาญี่ปุ่นซึ่งเป็นผลงานวิจัยของอาจารย์สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น ได้แก่ ผศ.ดร.กัลยาณี สีสสุวรรณ, ผศ.สุชาดา สัตยพงศ์, รศ.ดร.เสาวลักษณ์ สุริยะวงศ์ไพศาล (ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็น รศ.ดร.สิริมพร สุริยะวงศ์ไพศาล) อาจารย์ภาควิชาภาษาศาสตร์ คือ ผศ.ดร.สุดาพร ลักษณะินาวิน และอาจารย์ภาควิชาภาษาไทย คือ ผศ.ดุษฎีพร ชำนิโรคศาสตร์ แห่งคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ระบบถอดอักษรดังกล่าว กำหนดการถอดอักษรภาษาญี่ปุ่นที่เขียนด้วยอักษรโรมัน (อักษรโรมะจิ) เป็นอักษรไทยซึ่งขออธิบายโดยสังเขปดังนี้

สระ	
อักษรโรมันจิ (สระเสียงสั้น, สระเสียงยาว)	อักษรไทย
a, ā	อะ, อา
i, ī	อิ, อี
u, ū	อุ, อู
e, ē	เอะ, เอ
o, ō	โอะ, โอ
-ya, -yā	เียะ, เีย
-yu, -yū	อิ้ว, อี้ว
-yo, -yō	เียว, เีย้ว

พยัญชนะ	
อักษรโรมันจิ	อักษรไทย
p เมื่อเกิดต้นคำ เมื่อเกิดที่อื่นๆ	พ ป
b	บ
m	ม
f	ฟ
w	ว
t เมื่อเกิดต้นคำ เมื่อเกิดที่อื่นๆ	ท ต
ts	ทฺช
ch	ช
d	ด
m	ม
f	ฟ
w	ว
ts	ทฺช

พยัญชนะ (ต่อ)	
อักษรโรมัน	อักษรไทย
ch	ช
d	ด
n	น
n (ที่เป็นพยัญชนะก่อกำหนดที่คล้ายตัวสะกด) เมื่อเกิดหน้า p, b, m เมื่อเกิดหน้า k, g, w เมื่อเกิดที่อื่นๆ	ม ง น
n' (ทำหน้าที่เป็นตัวสะกด และตามด้วยสระ)	น
s	ซ
*sh	ฌ
*z	จ
j	จ
r	ร
y	ย
k เมื่อเกิดต้นคำ เมื่อเกิดที่อื่นๆ	ค ก
g เมื่อเกิดต้นคำ เมื่อเกิดที่อื่นๆ	ก ง
h	ฮ

(* คือส่วนที่ผู้อ่านทั่วไปอาจยังไม่คุ้นเคยนัก)

อนึ่ง คำบางคำที่ใช้แพร่หลายแล้วยังคงใช้ตามความนิยมเช่นเดิม เช่น ซามูไร เกียวโต นารา ซากุระ เฮอัน เป็นต้น

2. คำหรือข้อความภาษาญี่ปุ่นที่ปรากฏในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะเขียนคำอ่านกำกับเป็นอักษรโรมัน และอักษรคันจิไว้ในเครื่องหมายวงเล็บท้ายคำหรือข้อความภาษาญี่ปุ่นนั้นๆ เฉพาะตำแหน่งแรกที่คำหรือข้อความนั้นปรากฏ

3. ตัวย่อเรื่องโอะชิคุโบะ โมะโนะงะตะริที่ใช้ศึกษาและใช้อ้างอิงในงานวิจัยนี้ นำมาจากหนังสือชุดเดิมเป็น นิฮนโคะเต็น บุงะกุ เซ็นชู ลำดับที่ 17 : โอะชิคุโบะ โมะโนะงะตะริ – ทัซุทัซุมิ ชุนะงน โมะโนะงะตะริ (Shinpen Nihonkoten Bungaku Zenshū 17 – Ochikubo Monogatari / Tsutsumi Chūnagon : 新編日本古典文学全集 17 落窪物語・堤中納言物語) ซึ่งตีพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ไฉงะกุกันเมื่อปีค.ศ.2000

4. ตัวย่อเรื่องซินเดอเรลลาที่ใช้ศึกษาและเปรียบเทียบกับเรื่องโอะชิคุโบะ โมะโนะงะตะริ และใช้อ้างอิงในงานวิจัยนี้คือ เรื่องซินเดอเรลลาของชาร์ลส์ แปรโรลต์ ฉบับแปลเป็นภาษาอังกฤษโดยชาร์ลส์ เวลช์ (Charles Welsh) ซึ่งเป็นหนึ่งในเรื่องที่อยู่ในหนังสือนิทานแม่ห่าน ฉบับรวบรวมครั้งแรกโดยชาร์ลส์ แปรโรลต์ในปี 1696 (The Tales of Mother Goose As First Collected by Charles Perrault in 1696) ตีพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ Tradition GmbH ปีค.ศ.2011

1.8 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หลังจากผู้วิจัยค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องโอะชิคุโบะ โมะโนะงะตะริแล้วพบว่างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องโอะชิคุโบะ โมะโนะงะตะริส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยที่มุ่งเน้นวิเคราะห์ตัวละครเป็นรายบุคคล ไม่ได้มีจุดประสงค์หลักในการวิเคราะห์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครในเรื่อง สำหรับบทความทางวิชาการที่มีประเด็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวในสมัยเฮอันซึ่งผู้วิจัยคิดว่าสามารถนำมาใช้พิจารณาประกอบการทำวิจัยนี้มีอยู่หลายบทความ เช่น

นิชิอิริ มิโฮะโกะ (Nishiiri Mihoko 西入美保子, 1995: 59-72) กล่าวถึงการสืบทอดมรดกในสมัยเฮอันว่า เนื่องจากลูกสาวไม่สามารถสืบทอดตำแหน่งขุนนางเหมือนลูกชายได้ ดังนั้นพ่อแม่จึงมักมอบสังหาริมทรัพย์ไว้เป็นมรดกกับลูกสาว ดังนั้นผู้ที่ได้รับสืบทอดคฤหาสน์ในสมัยเฮอันส่วนใหญ่จึงเป็นผู้หญิง อย่างไรก็ตามผู้หญิงที่ไม่มีพ่อหรือสามีเป็นผู้ปกครองมีโอกาสตกอยู่ในสถานการณ์ลำบากได้เพราะอาจโดนเข้ารับใช้ลักลอบนำของมีค่าในคฤหาสน์ไปขายจนประสบปัญหาทางการเงินจนจำเป็นต้องทำงานหาเงินเลี้ยงตัวเองโดยการเข้าวังเป็นนางกำนัลหรือทำงานเป็นหญิงรับใช้ในคฤหาสน์ขุนนาง

ทะกิซะวะ ซะตะโอะ (Takizawa Sadao 滝沢貞夫, 1992: 29-38) อธิบายว่าในสมัยเฮอันผู้ชายสามารถมีภรรยาได้หลายคน แต่ผู้หญิงที่ได้รับตำแหน่งภรรยาหลวงจะมีเพียงคนเดียวเท่านั้น ซึ่งมักจะเป็นภรรยาที่มีชาติกำเนิดสูงสุด อาศัยอยู่ร่วมบ้านเดียวกับสามี³ และมีหน้าที่ควบคุมดูแล

³ ภรรยาคนอื่นๆ นอกเหนือจากภรรยาหลวงมักอาศัยอยู่ที่บ้านของตัวเอง

งานในบ้าน คำพูดของภรรยาหลวงมีอิทธิพลต่อคนในครอบครัวค่อนข้างมาก นอกจากนี้ ภรรยาหลวงยังมีสิทธิ์ความเป็นผู้ปกครองในตัวลูกของภรรยาคนอื่น ๆ อีกด้วย แม้ว่าแม่ของเด็กจะยังมีชีวิตอยู่ก็ตาม สำหรับตระกูลขุนนางระดับสูง บางครั้งพ่อจะนำลูกสาวของภรรยาอื่นมาให้ภรรยาหลวงเลี้ยงดูในฐานะลูกสาวของภรรยาหลวงเพื่อจะได้ยกระดับสถานะทางสังคมของลูกสาวให้สูงยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นการเพิ่มโอกาสในการหาลูกเขยที่มีสถานะทางสังคมสูง อย่างไรก็ตามหากภรรยาหลวงมีลูกสาวของตัวเองที่อายุไล่เลี่ยกันอยู่แล้ว ลูกสาวของภรรยาอื่นอาจถูกภรรยาหลวงมองว่าเป็นอุปสรรคในการหาคู่ครองของลูกสาวตนเองและเลือกให้ความสำคัญกับลูกสาวของตัวเองก่อนได้ แม้ว่าจะเกิดเรื่องลำเอียงแบบนี้ขึ้นแต่โดยทั่วไปแล้วพ่อจะไม่เข้าไปก้าวก่ายการเลี้ยงดูลูกสาวของภรรยา

ชิมะอูชิ เคะอิจิ (Shimauchi Keiji 島内景二, 1991: 279-328) อธิบายว่าในสมัยเฮอัน ลูกสาวถือเป็นสิ่งมีค่าสำหรับพ่อ เพราะถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการหาลูกเขยที่มีสถานะทางสังคมสูง แต่การมีลูกสาวไว้ในครอบครองอย่างเดียวยังไม่สามารถจะนำความสุขและความเจริญรุ่งเรืองมาสู่พ่อแม่ได้ เมื่อลูกสาวได้แต่งงานกับลูกเขยที่มีสถานะทางสังคมสูงถึงจะนำความสุขมาสู่พ่อแม่ได้ ยกตัวอย่างเช่นในเรื่อง *ตะเกะโตะริ โมะโนะงะตะริ* (Taketori Monogatari : 竹取物語) พ่อแม่อยากให้เจ้าหญิงคะงุยะ (Kaguya Hime : かぐや姫) แต่งงาน แม้ว่าจะมีชายฐานะดีหลายคนขอแต่งงานแต่สุดท้ายแล้วเจ้าหญิงคะงุยะก็ไม่ได้แต่งงานกับใครเลยจึงถือว่าเจ้าหญิงคะงุยะเป็นลูกสาวที่ไม่สามารถนำความสุขมาสู่พ่อแม่ได้ ชิมะอูชิกล่าวว่าในเรื่อง *โอะชิคุโบะ โมะโนะงะตะริ* พ่อของตัวละครเอกหญิงมีลูกสาวถึง 5 คน วิธีการจะพิสูจน์ว่าลูกสาวคนไหนมีค่ามากที่สุดสำหรับพ่อแม่ คือการเปรียบเทียบเรื่องความงามทั้งด้านรูปร่างภายนอกและภายในจิตใจ และพิจารณาว่าลูกสาวคนใดสามารถหาลูกเขยที่มีสถานะทางสังคมสูงที่สุดมาให้ได้ อีกทั้งยังพิจารณาว่าลูกเขยคนใดที่มีความกตัญญูช่วยสนับสนุนเกื้อกูลพ่อตาแม่ยายรวมถึงครอบครัวมากที่สุด

อันโด ฮะนะโกะ (Andō Hanago 安藤華子, 2006: 1-10) วิเคราะห์เกี่ยวกับบทบาทของลูกสาวคนที่ 4 ของแม่เลี้ยงในเรื่อง *โอะชิคุโบะ โมะโนะงะตะริ* แล้วได้ข้อสรุปว่าลูกสาวคนที่ 4 ของแม่เลี้ยงกับโอะชิคุโบะ (Ochikubo no Kimi : 落窪の君) ตัวละครเอกหญิงของเรื่อง มีความเปลี่ยนแปลงของครอบครัวคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ เมื่อโอะชิคุโบะแต่งงานแล้ว โอะชิคุโบะต้องย้ายไปอยู่กับสามีและไม่สามารถติดต่อกับครอบครัวได้ระยะหนึ่งก่อนที่จะมีโอกาสพบกันในภายหลัง ส่วนลูกสาวคนที่ 4 พ่อแต่งงานใหม่แล้วก็ต้องย้ายตามสามีไปอยู่ต่างเมือง ทำให้ต้องพลัดพวากับแม่ระยะหนึ่งก่อนจะได้กลับมาเจอกันอีกครั้ง อีกทั้งอันโดยังให้ความเห็นว่าชีวิตการแต่งงานใหม่

ของลูกสาวคนที่ 4 ในตอนท้ายเรื่องเหมือนเป็นการจำลองความสัมพันธ์ระหว่างโอะซึกุโบะกับแม่เลี้ยงอีกครั้ง เพราะคู่แต่งงานใหม่ของลูกสาวคนที่ 4 เป็นพ่อม่ายลูกติด 5 คน ลูกสาวคนที่ 4 จึงต้องอยู่ในสถานะแม่เลี้ยงเช่นเดียวกับที่แม่ของตัวเองมีสถานะเป็นแม่เลี้ยงโอะซึกุโบะ ซึ่งถือเป็นการกลับสู่จุดเริ่มต้นของเรื่องที่เริ่มจากเรื่องราวระหว่างแม่เลี้ยงลูกเลี้ยง

จากงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้เข้าใจบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวในสมัยเฮอันโดยทั่วไปมากขึ้น แต่ยังไม่มียานวิจัยที่มุ่งเน้นวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวในเรื่องโอะซึกุโบะ โมะโนะงะตะริ และพูดถึงประเด็นความเชื่อมโยงกันระหว่างสถานะทางสังคมกับความสัมพันธ์ในครอบครัว เรื่องโอะซึกุโบะ โมะโนะงะตะริเป็นเรื่องราวในชนชั้นขุนนางสมัยเฮอันที่มีความสัมพันธ์ในครอบครัวซับซ้อน ดังนั้นผู้วิจัยจึงคิดว่างานวิจัยนี้น่าจะทำให้เข้าใจเรื่องสถานะทางสังคมกับความสัมพันธ์ในครอบครัวในสมัยเฮอันได้มากยิ่งขึ้น

บทที่ 2

ภูมิหลังของเรื่องโอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ

2.1 ที่มาของเรื่อง

โอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริเป็นวรรณกรรมประเภทแม่เลี้ยงกลั่นแกล้งลูกเลี้ยง โดยเนื้อหาแบ่งออกเป็น 4 เล่ม คาดว่าเขียนเสร็จสมบูรณ์ช่วงปลายศตวรรษที่ 10 ถือเป็นเรื่องแนวแม่เลี้ยงกลั่นแกล้งลูกเลี้ยงในรูปแบบลายลักษณ์อักษรที่เก่าแก่ที่สุดของญี่ปุ่นเท่าที่ยังหลงเหลือตกทอดมาจนถึงปัจจุบัน มุโรฟูชิ ชิโนซุกะ (Murofushi Shinsuke 室伏信助, 1993: 42-44) รวบรวมข้อมูลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาของเรื่องโอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริและสรุปไว้ดังนี้

ต้นฉบับโอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริที่ตกทอดมาจนถึงปัจจุบันมีการสันนิษฐานว่ามีรากฐานมาจากหนังสือฉบับคัดลอกในคลังของตระกูลคูโจ (Kujōke Kyūzōhon : 九条家旧蔵本) ในสมัยมุโรมะชิตอนกลาง¹ สำหรับผู้แต่งผลงานเรื่องนี้ยังไม่มีหลักฐานยืนยันแน่ชัดว่าใครเป็นผู้แต่ง มีหลายทฤษฎีที่วิเคราะห์เกี่ยวกับผู้แต่งเรื่องนี้ไว้ ทฤษฎีที่รู้จักกันแพร่หลายทฤษฎีหนึ่งคือทฤษฎีที่เสนอว่าผู้แต่งน่าจะเป็นมินะโมะโตะ โนะ ชิตะโงะ (Minamoto no Shitagō : 源順) โดยวิเคราะห์จากความคิดและความรู้สึกของผู้เขียนผ่านเนื้อเรื่อง กล่าวคือเมื่อพิจารณาจากถ้อยคำและข้อความที่ใช้ในเรื่องทำให้เข้าใจว่าผู้เขียนมีความรู้ทางด้านคัมภีร์² (Kanbun : 漢文) และตำราจีน มีความสามารถในการแต่งกลอน และผู้เขียนยังเขียนให้เห็นความรู้สึกเศร้าหมองอันเกิดจากการไม่ได้เลื่อนขั้นขุนนาง สะท้อนให้เห็นถึงความคิดแบบขุนนางระดับกลางและระดับล่าง ทำให้มีการวิเคราะห์ว่าภาพลักษณ์ของผู้เขียนดังกล่าวตรงกับมินะโมะโตะ โนะ ชิตะโงะ

นอกจากทฤษฎีที่วิเคราะห์ว่ามินะโมะโตะ โนะ ชิตะโงะเป็นผู้เขียนเรื่องโอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริแล้วยังมีอีกทฤษฎีที่เสนอว่าผู้เขียนเล่ม 4 ไม่ใช่ผู้เขียนคนเดียวกับผู้เขียนเล่ม 1 – 3 ด้วย เพราะจำนวนการเขียนและการดำเนินเรื่องค่อนข้างแตกต่างจาก 3 เล่มแรก ซึ่งอินะงะ เคะอิจิ (Inaga Keiji : 稲賀敬二) และ ทซูกะฮะระ เทะทซุโอะ (Tsukahara Tetsuo : 塚原鉄雄) นักวิชาการทางด้านวรรณกรรมญี่ปุ่นทั้ง 2 คนมีความเห็นตรงกันว่าผู้เขียนเล่ม 4 เป็นคนละคนกับ

¹ ราวปีค.ศ.1392-1492

² งานเขียนของคนญี่ปุ่นสมัยโบราณที่ใช้เฉพาะอักษรคันจิ และมีโครงสร้างเหมือนหรือใกล้เคียงภาษาจีนโบราณ

ผู้เขียนเล่ม 1-3 และสันนิษฐานว่าผู้เขียนเล่ม 4 น่าจะเป็นเซะชิ โฉมนะงน (Sei Shōnagon : 清少納言) นางกำนัลของพระนางเทะชิชิ (Teishi : 定子) เพราะในความเรียงเรื่อง *มะกุระ โนะ โซชิ* (Makura no Zōshi : 枕草子) ที่เขียนโดยเซะชิ โฉมนะงนมีการเขียนอ้างอิงถึงตัวละครเอกชายในเรื่อง *โอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ* ตอนเดินทางฝ่าสายฝนไปหาโอะชิกุโบะ ที่ชุกะฮะระให้เหตุผลเพิ่มเติมเกี่ยวกับสาเหตุที่คิดว่าเซะชิ โฉมนะงนเป็นผู้เขียน *โอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ* เล่ม 4 ว่า มิชิโยะริ (Michiyori : 道頼) ตัวละครเอกชายในเรื่องนี้น่าจะมีต้นแบบมาจากฟูจิวะระ โนะ มิชิโยะริ (Fujiwara no Michiyori : 藤原道頼) พี่ชายคนโตของพระนางเทะชิชิ ดังนั้นในเล่ม 4 การที่เนื้อเรื่องเปลี่ยนจากการที่มิชิโยะริแก้แค้นแม่เลี้ยงอย่างรุนแรงเป็นการแสดงความกตัญญูและตอบแทนครอบครัวของโอะชิกุโบะนั้น จึงมีความเป็นไปได้ว่าเซะชิ โฉมนะงนต้องการรักษาภาพลักษณ์ของตระกูลฟูจิวะระซึ่งเป็นตระกูลของพระนางเทะชิชิเจ้านายตนเอง

จากการสรุปข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของเรื่อง *โอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ* โดย มุโระฟูมิ พบว่ามีหลายงานวิจัยที่วิเคราะห์เกี่ยวกับผู้เขียนเรื่องนี้ แต่อย่างไรก็ตามปัจจุบันยังไม่ได้ข้อสรุปที่แน่ชัดว่าใครเป็นผู้แต่ง

2.2 ลักษณะการประพันธ์

โอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ เป็นวรรณกรรมประเภทเรื่องเล่าที่มีลักษณะการประพันธ์หลายอย่างผสมผสานกัน เพราะในเรื่องไม่ได้มีเพียงแต่ร้อยแก้วเท่านั้น แต่ยังมีกลวิธีการประพันธ์อย่างอื่นที่น่าสนใจรวมอยู่ด้วย อย่างแรกคือการใช้บทสนทนา มินะมิสะกิ ซุซุมุ (Minamizaki Susumu 南崎晋, 1987: 1-16) คิดว่าการมีบทสนทนาจำนวนมากถือเป็นลักษณะเด่นของเรื่อง *โอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ* มินะมิสะกิอธิบายว่าในเรื่อง *โอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ* มีบทสนทนาจำนวนมากซึ่งช่วยในการดำเนินเรื่อง เล่ม 1 - 2 จะมีบทสนทนาจำนวนมาก แต่ปริมาณของบทสนทนาจะลดน้อยลงในเล่ม 3 - 4 และเพิ่มในส่วนของบทบรรยายแทน

กลวิธีการประพันธ์ที่น่าสนใจอีกอย่างของเรื่อง *โอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ* คือการใช้จดหมาย โทะโกะโระ ฮิโระชิ (Tokoro Hiroshi 所弘, 1952: 38-41) ตั้งข้อสังเกตว่าเรื่อง *โอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ* มีจดหมายจำนวนมากซึ่งผู้วิจัยนับจำนวนจดหมายที่ปรากฏในเรื่องแล้วพบว่า มีประมาณเกือบ 70 ฉบับ ตัวละครที่เขียนจดหมายมากที่สุดคือมิชิโยะริซึ่งมีรวมทั้งสิ้น 14

³ พระมเหสีของจักรพรรดิอิชิโจ (Ichijō Tennō : 一条天皇) ซึ่งครองราชย์ช่วงปีค.ศ.986-1011

ฉบับ จดหมายจะพบมากในเล่ม 1 และเล่ม 2 ส่วนในเล่ม 3 และเล่ม 4 จะมีจำนวนลดน้อยลง เช่นเดียวกับบทสนทนา

นอกจากนี้แล้ว ในเรื่องโอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริยังมีการใช้กลอนวะกะ⁴ (Waka : 和歌) ด้วย กลอนส่วนใหญ่จะแทรกอยู่ในจดหมายของตัวละครต่างๆ ในเรื่องมีทั้งกลอนที่ผู้เขียนแต่งขึ้นมาใหม่และกลอนที่หยิบยืมมาจากกวีคนอื่น สำหรับกลอนของคนอื่นที่ผู้เขียนนำมาใช้ในเรื่อง โอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะรินั้น ฌิสูตะ โทชิโร (Shizuta Tōshirō 志津田藤四郎, 1968: 1-29) อธิบายว่าในเรื่องโอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริน่ากลอนจากหนังสือรวมกลอน 4 เล่มมาใช้ บทกลอนของผู้ที่พบมากเป็นอันดับหนึ่งในเรื่องโอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริเป็นบทกลอนที่อยู่ในหนังสือรวมกลอนโคะกิงวะกะฉู⁵ (Kokinwakashū : 古今和歌集) รองลงมาเป็นอันดับสองคือบทกลอนจากหนังสือรวมกลอนฉูอิวะกะฉู⁶ (Shūiwakashū : 拾遺和歌集) อันดับสามคือ บทกลอนจากหนังสือรวมกลอนโคะกิงวะกะโรกุโจ⁷ (Kokinwakarokujō : 古今和歌六帖) และอันดับสุดท้ายคือ บทกลอนจากหนังสือรวมกลอนโกะเซ็งวะกะฉู⁸ (Gozenwakashū : 後撰和歌集)

2.3 เรื่องย่อโอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ

เล่ม 1

โอะชิกุโบะเป็นลูกสาวของขุนนางยศชุนงะน⁹ (Chūnagon : 中納言) แม่ของโอะชิกุโบะซึ่งเป็นภรรยาของชุนงะนเสียชีวิตไปตั้งแต่ตอนโอะชิกุโบะยังเป็นเด็กๆ โอะชิกุโบะไม่ได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียมกับภรรยาหลวงของชุนงะนและลูกๆ ภรรยาหลวงซึ่งมีฐานะเป็นแม่เลี้ยงของโอะชิกุโบะปฏิบัติกับโอะชิกุโบะเหมือนคนรับใช้ ต้องอาศัยอยู่ในห้องพักแคบๆ และทำงานเย็บผ้า โอะชิกุโบะมีแต่เสื้อผ้าเก่าๆ สวมใส่และไม่เคยได้รับอนุญาตให้ออกไปนอกคฤหาสน์เหมือนลูกสาวของแม่เลี้ยง โชคยังดีที่โอะชิกุโบะมีหญิงรับใช้คนสนิทชื่ออะโกะจิ (Akogi : あこぎ) คอยดูแลและ

⁴ กลอนญี่ปุ่น

⁵ หนังสือรวมบทกลอนวะกะที่จักรพรรดิทรงโปรดเกล้าฯ ให้รวบรวมขึ้นเป็นเล่มแรกเมื่อปีค.ศ.905

⁶ หนังสือรวมบทกลอนวะกะ คาดว่ารวบรวมเสร็จในช่วงค.ศ.1005 – 1007 ซึ่งตรงกับรัชสมัยของจักรพรรดิอิชิโจ

⁷ หนังสือรวมบทกลอนวะกะ คาดว่ารวบรวมเสร็จในช่วงค.ศ.970 – 984 มีทั้งหมด 6 เล่ม ยังไม่ทราบแน่ชัดว่าใครเป็นผู้รวบรวม

⁸ หนังสือรวมบทกลอนวะกะที่จักรพรรดิมุระกะมิ (Murakami Tennō : 村上天皇) โปรดเกล้าฯ ให้รวบรวมขึ้นในค.ศ.951

⁹ ที่ปรึกษาชั้นรอง เป็นตำแหน่งขุนนางประมาณระดับ 3

ให้ความช่วยเหลือ ทะชิวะกิ¹⁰ (Tachiwaki : 帯刀) สามี่ของอะโกะจิเป็นข้าวรับใช้คนสนิทของ มิชิโยะริ ชุณนางหนุ่มอนาคตไกล มิชิโยะริกำลังค้นหาผู้หญิงที่เหมาะสมจะเป็นภรรยาของเขา ทะชิวะกิที่ได้ยินเรื่องราวเกี่ยวโอะชิคุโบะจากภรรยาจึงนำมาเล่าต่อให้มิชิโยะริฟังจนมิชิโยะริเกิดความสนใจในตัวโอะชิคุโบะ มิชิโยะริส่งจดหมายติดต่อโอะชิคุโบะหลายครั้งแต่ไม่ได้รับการตอบกลับ จึงถือโอกาสวันที่บ้านของโอะชิคุโบะไปวัดอิชิยะมะ (Ishiyamadera : 石山寺) กันทั้งครอบครัว เหลือแต่โอะชิคุโบะอยู่ที่คฤหาสน์คนเดียว ลอบเข้าหาโอะชิคุโบะและได้เสียเป็นสามี่ภรรยา

ต่อมาแม่เลี้ยงจับได้ว่าโอะชิคุโบะมีชุนนางมาติดพันอยู่แต่ไม่รู้ว่าเป็นมิชิโยะริ แม่เลี้ยงไม่ต้องการให้โอะชิคุโบะแต่งงานและย้ายออกไปจากคฤหาสน์เพราะต้องการให้โอะชิคุโบะทำงานเย็บผ้าให้ตนเอง อยู่มาวันหนึ่งโอะชิคุโบะฝากทะชิวะกิส่งจดหมายให้มิชิโยะริ แต่ทะชิวะกิทำหล่นหาย สามี่ของลูกสาวคนที่ 3 ของแม่เลี้ยงเก็บจดหมายฉบับนั้นได้ แต่ลูกสาวคนที่ 3 นำจดหมายไปให้แม่เลี้ยงของโอะชิคุโบะต่อกี๊ แม่เลี้ยงจึงสบโอกาสฟ้องชุนงะนะว่าโอะชิคุโบะคบหาอยู่กับทะชิวะกิ ซึ่งเป็นชุนนางชั้นผู้น้อย ชุนงะนะไม่พอใจโอะชิคุโบะจึงสั่งขังโอะชิคุโบะในห้องเก็บของ ระหว่างที่โอะชิคุโบะถูกขังนั้น แม่เลี้ยงก็คิดหาแผนการให้ เท็นยะกุโนะซุเกะ (Tenyakunosuke : 天薬助) ลูกของตัวเองข่มขืนโอะชิคุโบะและต้องการให้เท็นยะกุโนะซุเกะแต่งงานกับโอะชิคุโบะเพื่อให้โอะชิคุโบะอยู่แต่ในคฤหาสน์และทำงานเย็บผ้าให้ต่อไป

เล่ม 2

เท็นยะกุโนะซุเกะพยายามจะเข้าไปหาโอะชิคุโบะในห้องเก็บของ แต่ด้วยความช่วยเหลือของอะโกะจิ เท็นยะกุโนะซุเกะจึงไม่สามารถทำอะไรโอะชิคุโบะได้ ในเวลาเดียวกันอะโกะจิก็ก็นหาทางติดต่อมิชิโยะริเพื่อให้มาช่วยโอะชิคุโบะด้วย มิชิโยะริกับทะชิวะกิสบโอกาสวันที่ครอบครัวโอะชิคุโบะไม่อยู่ที่คฤหาสน์กันทั้งครอบครัว แอบมาช่วยโอะชิคุโบะออกจากห้องเก็บของและพาโอะชิคุโบะและอะโกะจิไปอยู่ที่คฤหาสน์นิโจ (Nijotei : 二条邸) ซึ่งเป็นคฤหาสน์ของแม่มิชิโยะริ

มิชิโยะริกับโอะชิคุโบะใช้ชีวิตสามี่ภรรยาอย่างมีความสุขที่คฤหาสน์นิโจ แต่มิชิโยะริยังผูกใจเจ็บที่โอะชิคุโบะถูกครอบครัวรังแกจึงวางแผนแก้แค้นครอบครัวโอะชิคุโบะ มิชิโยะริเริ่มแก้แค้นโดยการแก้งตอบตกลงว่าจะแต่งงานกับลูกสาวคนที่ 4 ของแม่เลี้ยง แต่ความจริงแล้วกลับส่งโอม (Shō : 少輔) ลูกพี่ลูกน้องที่มีหน้าตาตลกขบขันและมีฉายาว่าม้าหมากรุกหน้าขาว (Omoshiro no

¹⁰ ทะชิวะกิ เป็นชื่อตำแหน่งของทหารที่ทำหน้าที่อารักขามกุฎราชกุมาร ในตอนต้นเรื่องสามี่ของอะโกะจิมีตำแหน่งเป็นทะชิวะกิ ดังนั้นในเรื่องจึงใช้ชื่อ 'ทะชิวะกิ' ในการเรียกแทนตัวสามี่ของอะโกะจิ

Koma : 面白の駒) อีกทั้งยังเป็นขุนนางที่ไม่ได้มียศบรรดาศักดิ์เท่ามิชิโยะริไปแต่งงานแทนทำให้ครอบครัวโอะชิคุโบะได้รับความอับอายที่ได้โผล่เป็นลูกเขย หน้าซ้ำลูกสาวคนที่ 4 ยังตั้งครรภ์ลูกของโม่ด้วย คุโรโดะ โนะ โม่โม่¹¹ (Kurōdo no Shōshō : 蔵人少将) สามียของลูกสาวคนที่ 3 ไม่อยากเกี่ยวดองเป็นญาติกับโม่จึงไม่มาหาลูกสาวคนที่ 3 มิชิโยะริแก้แค้นต่อโดยการสนับสนุนให้คุโรโดะ โนะ โม่โม่แต่งงานกับน้องสาวคนที่ 2 ของตัวเอง คุโรโดะ โนะ โม่โม่จึงหย่าขาดกับลูกสาวคนที่ 3 ของแม่เลี้ยง

มิชิโยะริรักโอะชิคุโบะมากและปฏิเสธการแต่งงานกับหญิงอื่น โอะชิคุโบะตั้งครรภ์และคลอดลูกชาย 2 คน ความสัมพันธ์ระหว่างโอะชิคุโบะกับครอบครัวของมิชิโยะริเป็นไปอย่างราบรื่น ส่วนมิชิโยะริก็เลื่อนขั้นตามลำดับ อย่างไรก็ตามแม้ว่ามิชิโยะริกับโอะชิคุโบะจะมีชีวิตที่มีแต่ความสุขและเจริญรุ่งเรืองแต่มิชิโยะริก็ยังคงแก้แค้นครอบครัวของโอะชิคุโบะด้วยวิธีการต่างๆต่อไปทำให้ขุนนางและแม่เลี้ยงโอะชิคุโบะสงสัยว่าเหตุใดมิชิโยะริถึงเกลียดชังพวกตนเอง

เล่ม 3

ขุนนางซ่อมแซมคฤหาสน์ชั้นใจ (Sanjōtei : 三条邸) ซึ่งเคยเป็นคฤหาสน์ของแม่โอะชิคุโบะที่เสียชีวิตไปแล้วเพื่อเตรียมจะย้ายเข้าไปอยู่ มิชิโยะริรู้ความจริงว่าโอะชิคุโบะเป็นผู้ถือครองโฉนดที่ดินคฤหาสน์ชั้นใจจึงพาโอะชิคุโบะย้ายเข้าไปอยู่ในคฤหาสน์ชั้นใจก่อนที่ขุนนางกับแม่เลี้ยงจะย้ายเข้ามาอยู่ ขุนนางนำความไปฟ้องพ่อของมิชิโยะริและส่งลูกชายคนโตไปเจรจากับมิชิโยะริแต่ก็ไม่มีผลเพราะมิชิโยะริอ้างว่ามีโฉนดที่ดินคฤหาสน์ชั้นใจจึงมีสิทธิ์ชอบธรรมในการเข้ามาอยู่ที่คฤหาสน์ชั้นใจ ช่วงที่ลูกชายคนโตของขุนนางไปเจรจากับมิชิโยะริที่คฤหาสน์ชั้นใจ เขาบังเอิญได้พบกับโอะชิคุโบะจึงรู้ความจริงว่าโอะชิคุโบะเป็นภรรยาของมิชิโยะริ และนำเรื่องดังกล่าวมาเล่าให้ขุนนางกับแม่เลี้ยงของโอะชิคุโบะฟัง

เมื่อขุนนางกับแม่เลี้ยงรู้ความจริง การแก้แค้นของมิชิโยะริก็ยุติลง โอะชิคุโบะกับครอบครัวได้พบกันอีกครั้งและเริ่มฟื้นฟูความสัมพันธ์ในครอบครัว ตระกูลของมิชิโยะริเจริญรุ่งเรืองขึ้นเรื่อยๆ ในขณะที่เดียวกันมิชิโยะริและโอะชิคุโบะก็แสดงความกตัญญู โดยการให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนครอบครัวของโอะชิคุโบะให้เจริญก้าวหน้าด้วย

¹¹ พลตรีสังกัดหน่วยองครักษ์ และเป็นเจ้าหน้าที่สำนักพระราชวังระดับ 5

เล่ม 4

เมื่อชุนงนอายุล่วงเข้า 70 ปีก็เริ่มป่วยหนัก เขาปรารถนาจะได้เลื่อนขั้นเป็นคะอินงน¹² (Dainagon : 大納言) ก่อนตาย พอโอะชิคุโบะนำเรื่องนี้ไปบอกกับมิชิโยะริ มิชิโยะริซึ่งขณะนั้นดำรง 2 ตำแหน่งควบกันอยู่จึงยกตำแหน่งคะอินงนของตัวเองให้ชุนงน ชุนงนซาบซึ่งในตัวมิชิโยะริกับโอะชิคุโบะจึงยกมรดกส่วนใหญ่ให้กับโอะชิคุโบะและมิชิโยะริก่อนตาย ซึ่งสร้างความไม่พอใจให้แม่เลี้ยง

โอะชิคุโบะและมิชิโยะริต่างมีความสุข และมีลูกอีกรวม 5 คน มิชิโยะริต้องการไถ่โทษเรื่องที่เคยส่งโงะไปแต่งงานกับลูกสาวคนที่ 4 ของแม่เลี้ยง จึงหาคู่ครองคนใหม่ที่มีฐานะคู่ควรกับลูกสาวคนที่ 4 ให้ ลูกสาวคนที่ 4 ตกหลงแต่งงานใหม่และติดตามสามีใหม่ไปอยู่ต่างเมือง

ครอบครัวของทั้งมิชิโยะริและโอะชิคุโบะมีแต่ความเจริญรุ่งเรือง ลูกสาวของโอะชิคุโบะได้เข้าวังเป็นพระสนม ส่วนลูกชายก็ได้เลื่อนขั้นตามลำดับ ฝ่ายลูกๆ ของแม่เลี้ยงก็ได้ดิบได้ดีเพราะการสนับสนุนของโอะชิคุโบะและมิชิโยะริ

ในตอนท้ายเรื่องโงะออกบวช เห็นยะกุโนะซุเกะได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิตเพราะพิษบาดแผล แม่เลี้ยงออกบวชเป็นแม่ชีตามคำแนะนำของโอะชิคุโบะ ส่วนอะโกะงิได้ทำงานเป็นนางกำนัลรับใช้พระสนม (ลูกสาวคนโตของโอะชิคุโบะ) และมีอายุยืนยาวถึง 200 ปี

¹² ที่ปรึกษาอาวุโส เป็นตำแหน่งขุนนางประมาณระดับ 3

บทที่ 3

โอะชิกุโบะ

โอะชิกุโบะเป็นตัวละครเอกหญิงในเรื่อง *โอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ* และเป็นตัวละครที่เป็นหัวใจสำคัญของเรื่อง เห็นได้จากการที่ผู้แต่งตั้งชื่อเรื่องซึ่งแปลเป็นภาษาไทยได้ว่า เรื่องเล่าเกี่ยวกับโอะชิกุโบะ ซึ่งชื่อ 'โอะชิกุโบะ' นี้เดิมทีเป็นชื่อสำหรับใช้เรียกห้องหนึ่งในคฤหาสน์ที่สร้างต่อเติมภายหลัง พื้นห้องจึงมีระดับต่ำกว่าห้องอื่นๆ ในคฤหาสน์ อีกทั้งภายในห้องมีขนาดคับแคบ การที่แม่เลี้ยงจัดการให้ตัวละครเอกหญิงซึ่งมีฐานะเป็นลูกสาวของเจ้าของคฤหาสน์พักอาศัยอยู่ที่ห้องนี้และสั่งให้ใช้ชื่อห้องที่มีสภาพไม่ต่างจากห้องเก็บของนี้มาเป็นชื่อเรียกของตัวละครเอกหญิงแสดงให้เห็นว่าในตอนต้นเรื่องตัวละครเอกหญิงมีสถานะที่ต่ำต้อยและมีปัญหาขัดแย้งกับแม่เลี้ยง

ในบทนี้ผู้วิจัยต้องการจะวิเคราะห์โอะชิกุโบะ ตัวละครซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของเรื่องให้เข้าใจอย่างถ่องแท้เสียก่อน ต่อจากนั้นผู้วิจัยจะวิเคราะห์ประเด็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างโอะชิกุโบะกับสมาชิกครอบครัว และสถานภาพทางสังคมในบทต่อไป

สำหรับในบทนี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ตัวละครโอะชิกุโบะ โดยแบ่งวิเคราะห์ตามลำดับหัวข้อต่อไปนี้

- 3.1 ลูกเลี้ยงในวรรณกรรมแนวแม่เลี้ยงกลั่นแกล้งลูกเลี้ยง
- 3.2 ภาพลักษณ์และบทบาทของโอะชิกุโบะ
- 3.3 สรุป

3.1 ลูกเลี้ยงในวรรณกรรมแนวแม่เลี้ยงกลั่นแกล้งลูกเลี้ยง

เนื่องจากเรื่อง *โอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ* จัดเป็นวรรณกรรมประเภทแม่เลี้ยงกลั่นแกล้งลูกเลี้ยง อีกทั้งตัวละครโอะชิกุโบะยังมีบทบาทเป็นลูกเลี้ยงในเรื่องด้วย ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการจะทำความเข้าใจตัวละครโอะชิกุโบะจำเป็นต้องเข้าใจรูปแบบของลูกเลี้ยงในวรรณกรรมแนวแม่เลี้ยงกลั่นแกล้งลูกเลี้ยงก่อน ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจะขอสรุปรูปแบบของลูกเลี้ยงในวรรณกรรมแนวแม่เลี้ยงกลั่นแกล้งลูกเลี้ยงตามงานวิจัยของโยะชิกะวะ วะกะโกะ (Yoshikawa Wakako 吉川和雅子, 1995: 21) ก่อนเพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ตัวละครโอะชิกุโบะในลำดับต่อไป

โยะชิกะวะวะวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านและวรรณกรรมญี่ปุ่นแนวแม่เลี้ยงกลั่นแกล้งลูกเลี้ยง เพื่อหาแบบแผนของเรื่องประเภทแม่เลี้ยงกลั่นแกล้งลูกเลี้ยง และได้ข้อสรุปเกี่ยวกับลักษณะของลูกเลี้ยงที่ปรากฏในเรื่องแนวนี้ไว้ดังนี้

- 3.1.1 ลูกเลี้ยงอยู่ในสถานะกำพร้า แยกห่างจากสังคม
- 3.1.2 ลูกเลี้ยงที่ปรากฏในเรื่องมีแค่คนเดียว
- 3.1.3 ลูกเลี้ยงเป็นผู้หญิง
- 3.1.4 ลูกเลี้ยงมีคุณสมบัติเหนือกว่าลูกของแม่เลี้ยง

ผู้วิจัยมีความเห็นเพิ่มเติมว่ารูปแบบของลูกเลี้ยงในวรรณกรรมญี่ปุ่นแนวแม่เลี้ยงกลั่นแกล้งลูกเลี้ยงตามที่โยะชิกะวะวิเคราะห์ไว้มีความสอดคล้องกับรูปแบบของลูกเลี้ยงในวรรณกรรมแนวแม่เลี้ยงกลั่นแกล้งลูกเลี้ยงของต่างประเทศด้วย ยกตัวอย่างเช่น ในเรื่อง *ซินเดอเรลลาฉบับแปร์โรลต์* ตัวละครเอกของเรื่องก็เป็นลูกสาวคนเดียวที่กำพร้าแม่ คนในครอบครัวไม่ให้ความสนใจ อีกทั้งมีจิตใจและรูปร่างงดงามกว่าลูกสาวของแม่เลี้ยง

สำหรับในหัวข้อถัดไปผู้วิจัยจะวิเคราะห์เรื่องภาพลักษณ์ของโอะชิกุโบะว่าโอะชิกุโบะเป็นตัวละครลูกเลี้ยงที่มีลักษณะตรงตามที่โยะชิกะวะสรุปไว้หรือไม่ รวมถึงวิเคราะห์ว่าโอะชิกุโบะมีบทบาทในเรื่องอย่างไรบ้าง

3.2 ภาพลักษณ์และบทบาทของโอะชิกุโบะ

3.2.1 ภาพลักษณ์ของโอะชิกุโบะ

ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ภาพลักษณ์ของโอะชิกุโบะตามลำดับหัวข้อต่อไปนี้ คือ ชาติกำเนิด ความงาม และความสามารถของโอะชิกุโบะ

3.2.1.1 ชาติกำเนิด

ในตอนเปิดเรื่องมีข้อความที่กล่าวถึงชาติกำเนิดของโอะชิกุโบะ ไว้ดังนี้

今は昔、中納言なる人の、女^{むすめ}あまた持たまへるおはしき。
大君、中の君には婿どりして、西の対、東の対に、はな
ばなとして住ませたてまつりたまふに、「三、四の君、
裳着せたてまつりたまはむとて、かしづきそしたまふ。ま
た、時々通ひたまふわかうどほり腹の君とて、母もなき御
女おはす。

กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว ชุนนางยศขุนงนผู้หนึ่งมีบุตรสาวหลายคน บุตรสาวคนโตและบุตรสาวคนรองแต่งงานแล้ว ชุนงนให้พวกนางแยกไปพักที่เรือนทิศตะวันตกและเรือนทิศตะวันออก ชุนงนเลี้ยงดูลูกสาวอย่างทะนุถนอมเป็นพิเศษและเอ่ยว่า “จะจัดพิธีบรรลุนิติภาวะให้ลูกสาวคนที่ 3 กับคนที่ 4” นอกจากนี้ ชุนงนยังมีบุตรสาวอีกคนหนึ่งที่เกิดกับเชื้อพระวงศ์หญิงที่ไปมาหาสู่บ้างครั้งบางคราว

(โอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ เล่ม 1 หน้า 17)

ข้อความที่ยกมาข้างต้นทำให้รู้ว่าพ่อของโอะชิกุโบะเป็นขุนนางยศขุนงน ส่วนแม่ของโอะชิกุโบะเป็นเชื้อพระวงศ์และเสียชีวิตไปแล้ว สถานะของพ่อกับแม่โอะชิกุโบะที่ปรากฏในข้อความนี้เป็นสิ่งบ่งชี้ว่าโอะชิกุโบะเป็นบุคคลในชนชั้นขุนนางและมีชาติกำเนิดสูง

เมื่อเปรียบเทียบเรื่องชาติกำเนิดของโอะชิกุโบะกับลูกสาวของแม่เลี้ยงแล้ว ถือว่าโอะชิกุโบะมีชาติกำเนิดที่สูงกว่า เพราะโอะชิกุโบะมีสายเลือดของเชื้อพระวงศ์ด้วย ในขณะที่ลูกสาวของแม่เลี้ยงมีสายเลือดขุนนางเพียงอย่างเดียว เพราะทั้งพ่อและแม่เลี้ยงเป็นคนในตระกูลขุนนาง

3.2.1.2 ความงาม

ในงานวิจัยของคะมิโอะ โนะบุโกะ (Kamio Nobuko 神尾暢子, 2003: 4) อธิบายเกี่ยวกับประเด็นความงามของโอะชิกุโบะโดยมีใจความสำคัญว่า ความงามของโอะชิกุโบะแบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ ความงามภายนอกและความงามภายใน

3.2.1.2.1 ความงามภายนอก

ความงามภายนอกในที่นี้ คะมิโอะหมายถึงเรื่องรูปลักษณ์ภายนอกที่งดงามของโอะชิกุโบะ สำหรับเรื่องรูปลักษณ์ภายนอกของโอะชิกุโบะนั้นสามารถประมาณการได้จากข้อความที่ปรากฏในเรื่องดังต่อไปนี้

さるは、この君のかたちは、かくかしづきたまふ御女ども
よりもおとるまじけれど、出で交じらふことなくて、
(あるもの) とも知る人なし。

รูปโฉมของคุณหนูผู้หนึ่งดงามไม่แพ้บรรดาบุตรสาวของภรรยา
หลวงขุนนาง ทว่าคุณหนูไม่มีโอกาสออกไปพบปะผู้คนภายนอก
จึงไม่มีใครล่วงรู้ว่าคุณหนูนี้มีตัวตนอยู่

(โอะซึกุโบะ โมะโนะงะตะริ เล่ม 1 หน้า 18)

頭つき、髪のかかりば、〈いとをかしげなり〉と見るほど
に、灯消えぬ。

ขณะที่มิชิโอะริมองว่าทรงผมและสภาพเส้นผมของโอะซึกุโบะ
ดงามมาก แสงไฟก็ดับลง

(โอะซึกุโบะ โมะโนะงะตะริ เล่ม 1 หน้า 36)

ข้อความแรกที่ยกมาแสดงให้เห็นว่าโอะซึกุโบะมีรูปโฉมดงามไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าบรรดา
ลูกสาวของแม่เลี้ยง ส่วนข้อความที่ 2 ซึ่งเป็นบทบรรยายตอนที่มิชิโอะริแอบไปพบโอะซึกุโบะครั้ง
แรกก็เป็นสิ่งบ่งชี้ว่าโอะซึกุโบะเป็นผู้หญิงสวยเช่นกัน ในสมัยเฮอันเส้นผมถือเป็นเงื่อนไขข้อหนึ่ง
สำหรับการเป็นหญิงงาม ดังนั้นการที่มิชิโอะริชื่นชมผมของโอะซึกุโบะจึงเป็นสิ่งที่ช่วยยืนยันว่า
โอะซึกุโบะเป็นผู้มีรูปลักษณ์ดงาม

อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะสรุปได้ว่าโอะซึกุโบะมีรูปลักษณ์ภายนอกที่ดงาม แต่จากประโยค
ตัวอย่างข้างต้นมีเพียงบทบรรยายที่ระบุไว้เพียงว่าโอะซึกุโบะมีรูปร่างหน้าตาที่ดงามทัดเทียมกับ
ลูกสาวของแม่เลี้ยง ไม่ได้มีการระบุไว้ว่าโอะซึกุโบะมีรูปลักษณ์ภายนอกดงามกว่าลูกสาวของแม่
เลี้ยง ดังนั้นด้านความงามภายนอกของโอะซึกุโบะจึงไม่ถือว่าเป็นคุณสมบัติที่เหนือกว่าลูกสาวของ
แม่เลี้ยงตามรูปแบบลูกเลี้ยงที่โอะซึกุวะสรุปไว้

3.2.1.2.2 ความงามภายใน

คะมิโอะอิอธิบายว่านอกจากโอะซึกุโบะจะมีความงามภายนอกแล้วยังมีความงาม
ภายในด้วย ซึ่งความงามภายในในที่นี้หมายถึงเรื่องของจิตใจที่ดงามของโอะซึกุโบะ ผู้วิจัยมี
ความเห็นว่าเป็นผู้มีจิตใจที่ดงามของโอะซึกุโบะสามารถเห็นได้ชัดเจนที่สุดในเนื้อเรื่องช่วงที่
มิชิโอะริคิดหาแผนการต่างๆ มาแก้แค้นแม่เลี้ยง โอะซึกุโบะมักแสดงความรู้สึกไม่พอใจและไม่เห็น
ด้วยกับแผนการแก้แค้นแม่เลี้ยง ยกตัวอย่างเช่นตอนที่มิชิโอะริคิดจะส่งลูกพี่ลูกน้องที่มีหน้าตาตลก
ขบขันของตัวเองไปแต่งงานกับลูกสาวคนที่ 4 ของแม่เลี้ยง โอะซึกุโบะไม่เห็นด้วยกับแผนการของ
มิชิโอะริจึงเกิดบทสนทนาด้านล่างนี้ตามมา

女君、「これはや忘れたまひぬ。かの君や憎かりし」との
たまへば、少将、「いと心弱くおほしけり。人の憎きふし
、思し置くまじかりけり」と、「いと心安し」とたまひて
、臥したまひぬ。

โอะซึกุโบะเอ่ยว่า “ได้โปรดลืมเรื่องแก้แค้นเถิด ท่านเกลียดชัง
นาง¹หรืออย่างไร” มิชิโยะริตอบว่า “ช่างใจเสาะเสียจริง เจ้าคงไม่
เคยคิดเคียดแค้นใครสินะ” “ข้าค่อยสบายใจหน่อย” มิชิโยะริพูด
แล้วล้มตัวลงนอน

(โอะซึกุโบะ โมะโนะงะตะริ เล่ม 2 หน้า 146)

ในช่วงที่โอะซึกุโบะอาศัยอยู่ที่คฤหาสน์ขุนนาง โอะซึกุโบะถูกแม่เลี้ยงปฏิบัติเหมือนเป็นคน
รับใช้ ส่วนบรรดาลูกสาวของแม่เลี้ยงก็ไม่นับถือโอะซึกุโบะว่าเป็นพี่น้อง แต่จากประโยคตัวอย่าง
ข้างต้นทำให้รู้ว่าโอะซึกุโบะไม่มีความคิดเกลียดแค้นแม่เลี้ยงและลูกๆ เลย แสดงให้เห็นถึงจิตใจที่
งดงามของโอะซึกุโบะ แม้ว่าในข้อความข้างต้น มิชิโยะริจะติติงโอะซึกุโบะว่าใจเสาะ แต่เขาก็รู้สึก
โล่งใจที่โอะซึกุโบะไม่เป็นคนเจ้าคิดเจ้าแค้น แสดงว่าจิตใจที่งดงามของโอะซึกุโบะเป็นเสน่ห์อย่าง
หนึ่งที่ทำให้มิชิโยะริประทับใจ

โดยสรุปแล้ว โอะซึกุโบะเป็นผู้มีความงามเหนือกว่าลูกสาวของแม่เลี้ยง แต่ความงามที่ว่า
นี้ไม่ได้หมายถึงเรื่องรูปลักษณ์ภายนอก เพราะโอะซึกุโบะกับลูกสาวของแม่เลี้ยงมีความงาม
ทัดเทียมกัน แต่สิ่งที่โอะซึกุโบะเหนือกว่าลูกสาวของแม่เลี้ยงคือความงามจากภายใน ซึ่งเป็นสิ่งที่
ลูกสาวของแม่เลี้ยงไม่มี

3.2.1.3 ความสามารถ

นอกจากเรื่องชาติกำเนิดและความงามแล้ว สิ่งที่น่าสนใจในตัวโอะซึกุโบะอีกอย่างคือ
เรื่องของความสามารถในการเล่นเครื่องดนตรีโคะโตะ² (Koto : 琴) และ ความสามารถในการเย็บ
ผ้าซึ่งเป็นสิ่งที่โอะซึกุโบะสามารถทำได้ดีทั้งคู่

¹ หมายถึงลูกสาวคนที่ 4 ของแม่เลี้ยง

² เครื่องดนตรีประเภทเครื่องสาย บรรเลงโดยการดีด

3.2.1.3.1 การเล่นเครื่องดนตรีโคะโตะ

ความสามารถพิเศษอย่างแรกของโอะชิกุโบะคือการเล่นเครื่องดนตรีโคะโตะ ซึ่งแม่แท้ๆ ของโอะชิกุโบะสมัยที่ยังมีชีวิตอยู่เป็นผู้สอนให้ บทบรรยายที่เกี่ยวกับความสามารถในการเล่นโคะโตะของโอะชิกุโบะมีกล่าวไว้ดังนี้

おほかたの心ざま聡くて、琴なども習はず人あらば、いとよくしつべけれど、誰かは教へむ。母君の、六つ七つばかりにておはしけるに、習はし置いたまひけるまに、箏の琴を世にをかしく弾きたまひければ、当腹の三郎君、十ばかりなるに、〈琴心にいれたり〉とて、「これに習はせ」と北の方のたまへば、時々教ふ。

โดยพื้นฐานแล้วโอะชิกุโบะเป็นคนเฉลียวฉลาด หากมีคนสอนโคะโตะให้ โอะชิกุโบะคงบรรเลงโคะโตะได้อย่างไพเราะมาก แต่ไม่มีใครสอนให้นาง เมื่อสมัยโอะชิกุโบะอายุได้ประมาณ 6 - 7 ขวบ แม่ของโอะชิกุโบะเคยสอนโคะโตะให้ โอะชิกุโบะจึงดีดโคะโตะเก่งมาก ลูกชายคนที่ 3 ของภรรยาหลวงซุนงะงันซึ่งอายุย่างเข้า 10 ขวบสนใจการเล่นโคะโตะ ภรรยาหลวงซุนงะงันจึงบอกให้โอะชิกุโบะสอนโคะโตะให้ โอะชิกุโบะจึงสอนโคะโตะให้ลูกชายของแม่เลี้ยงนานๆ ครั้ง

(โอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ เล่ม 1 หน้า 18)

ความสามารถในการเล่นดนตรีถือเป็นสิ่งหนึ่งที่ถูกหญิงในตระกูลซุนงะงันได้รับการฝึกสอนมา เมื่อพิจารณาจากข้อความตัวอย่างที่กล่าวถึงความสามารถในการเล่นโคะโตะของโอะชิกุโบะแล้วสามารถสรุปได้ว่าโอะชิกุโบะสามารถเล่นโคะโตะได้ในระดับดีมาก แม้ว่าจะเคยเรียนกับแม่แต่เฉพาะสมัยยังเป็นเด็กๆ แต่ก็สามารถเล่นได้ดีมากจนแม้แต่แม่เลี้ยงก็ให้โอะชิกุโบะเป็นคนสอนให้ลูกชายคนเล็กของตัวเอง แสดงให้เห็นว่าโอะชิกุโบะเป็นคนเฉลียวฉลาดเรียนรู้ไว

อย่างไรก็ตาม ในเรื่องไม่ได้กล่าวถึงความสามารถในการเล่นดนตรีของลูกสาวแม่เลี้ยงไว้ ดังนั้นจึงไม่สามารถระบุได้แน่ชัดว่าโอะชิกุโบะมีความสามารถทางดนตรีเหนือกว่าลูกสาวของแม่เลี้ยงหรือไม่

3.2.1.3.2 ความสามารถในการเย็บผ้า

ความสามารถพิเศษอย่างที่สองของโอะซึกุโบะคือ การเย็บผ้า บทบรรยายที่เกี่ยวข้องที่มาจากความสามารถในการเย็บผ้าของโอะซึกุโบะมีกล่าวไว้ดังนี้

つくづくと暇のあるままに、物縫ふことを習ひければ、
いとをかしげにひねり逢ひたまひければ、...

โอะซึกุโบะเหงาหงอยไม่มีอะไรทำจึงเรียนเย็บผ้า ซึ่งนางเย็บได้

สวยงามมาก

(โอะซึกุโบะ โมะโนะนะตะริ เล่ม 1 หน้า 19)

ความสามารถในการเย็บผ้านั้นนับเป็นเรื่องแปลกสำหรับลูกสาวขุนนาง เพราะโดยทั่วไปแล้วงานเย็บผ้าเป็นงานของหญิงรับใช้ แต่จากประโยคตัวอย่างที่ยกมาข้างต้นทำให้เข้าใจว่าสาเหตุที่โอะซึกุโบะสนใจงานเย็บผ้าเป็นเพราะโอะซึกุโบะรู้สึกเหงา ไม่มีอะไรจะทำ จึงต้องฆ่าเวลาโดยการเย็บผ้า ความสามารถในการเย็บผ้าถือเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ช่วยยืนยันได้เป็นอย่างดีว่าโอะซึกุโบะเป็นคนเฉลียวฉลาด ไม่ว่าจะเรียนรู้อะไรก็สามารถทำผลงานออกมาได้อย่างยอดเยี่ยม

ความสามารถในการเย็บผ้านี้เป็นสาเหตุหลักที่ทำให้โอะซึกุโบะต้องตกกระท่าลำบาก เพราะแม่เลี้ยงเห็นว่าโอะซึกุโบะมีฝีมือเย็บผ้าดีมากจึงใช้ให้โอะซึกุโบะเป็นคนเย็บเสื้อผ้าให้บรรดาลูกเขยของแม่เลี้ยง ซึ่งบางครั้งโอะซึกุโบะต้องทำงานเย็บผ้าจนแทบไม่มีเวลาพักผ่อน นอกจากนี้แม่เลี้ยงยังถึงขั้นขัดขวางโอะซึกุโบะไม่ให้แต่งงานออกไปอยู่ที่อื่นเพียงเพราะต้องการจะให้ทำงานเย็บผ้าให้ตนเอง อย่างไรก็ตาม แม้ว่าความสามารถในการเย็บผ้าจะทำให้โอะซึกุโบะต้องทำงานหนัก แต่ความสามารถด้านการเย็บผ้านี้ก็นับว่าเป็นคุณสมบัติอย่างหนึ่งที่เหนือกว่าลูกสาวของแม่เลี้ยง เพราะความสามารถในการเย็บผ้าถือเป็นสิ่งจำเป็นและขาดไม่ได้สำหรับการทำให้ครอบครัวมิชิโยะริยอมรับในตัวโอะซึกุโบะ

ในช่วงที่ครอบครัวของมิชิโยะริยังไม่ยอมรับในตัวโอะซึกุโบะ โอะซึกุโบะมีโอกาสแสดงฝีมือการเย็บผ้าในเหตุการณ์ 2 ครั้ง เหตุการณ์แรกที่โอะซึกุโบะได้แสดงฝีมือการเย็บผ้าให้ครอบครัวของมิชิโยะริเห็นเกิดขึ้นเมื่อใกล้ถึงช่วงปีใหม่ แม่ของมิชิโยะริส่งผ้าไหม ด้าย และสีย้อมผ้ามาให้โอะซึกุโบะเพื่อเย็บเสื้อผ้าสำหรับฤดูใบไม้ผลิให้มิชิโยะริ โดยแม่ของมิชิโยะริให้เหตุผลว่าตัวเอง

กำลังยุ่งอยู่กับการเตรียมเสื้อผ้าให้ลูกสาวคนโตที่เป็นพระสนม³ จึงไม่มีเวลาเตรียมเสื้อผ้าใหม่ให้ มิชิโยะริ เมื่อแม่ของมิชิโยะริเห็นเสื้อผ้าของมิชิโยะริที่โอะชิคุโบะเย็บให้ แม่ของมิชิโยะริรู้สึกชื่นชมฝีมือการเย็บผ้าของโอะชิคุโบะมาก ดังจะเห็นได้จากข้อความที่ยกมาด้านล่างนี้

御母北の方の見たまひて、「あなうつくし。いとよくしたまふ人にこそものしたまひけれ。内裏の御方などの御大事あらむには、聞こえつべかめり。針目などの、いと思ふやうにあり」と誉めたまふ。

แม่ของมิชิโยะริเห็นแล้วชมว่า “แหม ช่างงดงามเสียจริง เจ้าเป็นคนที่ย็บผ้าเก่งมากสินะ เวลาทำงานสำคัญของพระสนม ข้าอยากให้อ่านให้เจ้าช่วยหน่อย ฝีมือช่างงามอย่างที่ใจข้าชอบ”

(โอะชิคุโบะ โมะโนะนะตะริ เล่ม 2 หน้า 168)

เหตุการณ์ครั้งที่ 2 ที่โอะชิคุโบะมีโอกาสแสดงฝีมือการเย็บผ้าเกิดขึ้นเมื่อแม่ของมิชิโยะริให้อ่านให้โอะชิคุโบะช่วยเย็บเสื้อผ้าสำหรับพิธีแต่งงานของน้องสาวมิชิโยะริ ครั้งนี้โอะชิคุโบะก็แสดงฝีมือการเย็บผ้าจนทำให้แม่ของมิชิโยะริประทับใจอีกเช่นเคย ความรู้สึกประทับใจของแม่ มิชิโยะริสามารถเห็นได้จากประโยคที่ยกมาด้านล่างนี้

いと清げに縫ひ重ねて奉らせたまへれば、大殿おほいどのの北の方、限りなく喜びたまひて
ครั้นโอะชิคุโบะเย็บผ้าออกมาอย่างประณีตงดงามแล้วส่งให้ แม่ของมิชิโยะริก็ดีใจดีใจมาก

(โอะชิคุโบะ โมะโนะนะตะริ เล่ม 2 หน้า 180)

ผู้วิจัยคิดว่าเหตุการณ์ที่โอะชิคุโบะมีโอกาสได้แสดงฝีมือการเย็บผ้า 2 ครั้งมีส่วนสำคัญที่ทำให้แม่ของมิชิโยะริเกิดความประทับใจในตัวโอะชิคุโบะและเป็นสิ่งที่ช่วยให้แม่ของมิชิโยะริเริ่มยอมรับในตัวโอะชิคุโบะมากขึ้น

ฮะตะ เอะริโกะ (Hata Eriko 畑恵里子, 2010: 67) อธิบายว่าการที่แม่ของมิชิโยะริให้อ่านให้โอะชิคุโบะเย็บผ้าถือเป็นบททดสอบโอะชิคุโบะอย่างหนึ่งว่าโอะชิคุโบะเหมาะสมกับการเป็น

³ แม้ว่าพระสนมจะประทับอยู่ในวัง แต่โดยปกติแล้วครอบครัวของพระสนมในฐานะที่เป็นผู้ปกครองของพระสนม จึงมีหน้าที่จัดเตรียมเสื้อผ้าให้พระสนมด้วย

ภรรยาของมิชิโยะริหรือไม่ว่า เมื่อแม่ของมิชิโยะริเห็นฝีมือการเย็บผ้าที่สวยงามประณีตของโอะชิกุโบะแล้ว แม่ของมิชิโยะริจึงเกิดความประทับใจในตัวโอะชิกุโบะและให้ความไว้วางใจโอะชิกุโบะในฐานะเป็นภรรยาของลูกชายตนเอง

ในทางตรงกันข้ามลูกสาวของแม่เลี้ยงไม่มีความสามารถในการเย็บผ้า ในตอนที่ลูกสาวคนที่ 4 ของแม่เลี้ยงแต่งงานใหม่และสามีให้ผ้ามา ลูกสาวคนที่ 4 ก็ไม่รู้ว่าควรจะต้องทำอย่างไรกับผ้าที่ได้รับมาจนต้องเขียนจดหมายมาปรึกษากับแม่เลี้ยง ส่วนกรณีลูกสาวคนที่ 3 เมื่อโอะชิกุโบะแต่งงานและย้ายมาอยู่กับมิชิโยะริแล้ว โอะชิกุโบะก็เลิกเย็บเสื้อผ้าให้สามีของลูกสาวคนที่ 3 แต่สามีของลูกสาวคนที่ 3 ยังติดใจฝีมือการเย็บผ้าของโอะชิกุโบะอยู่จึงเป็นเหตุให้สามีของลูกสาวคนที่ 3 ไม่พอใจ และใช้เป็นหนึ่งในข้ออ้างในการตีตัวออกห่างลูกสาวคนที่ 3

ถึงแม้ว่าการเย็บผ้าจะไม่ใช่ว่าความสามารถที่จำเป็นสำหรับผู้หญิงในตระกูลขุนนาง แต่ในเรื่องโอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ การที่โอะชิกุโบะมีความสามารถด้านการเย็บผ้ากลับเป็นความสามารถที่ส่งผลดีต่อตัวโอะชิกุโบะ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสรุปว่าความสามารถในการเย็บผ้าถือเป็นคุณสมบัติอย่างหนึ่งที่โอะชิกุโบะมีเหนือกว่าลูกสาวของแม่เลี้ยง

เมื่อพิจารณาปัจจัยด้านชาติกำเนิด ความงาม และความสามารถของโอะชิกุโบะแล้วทำให้ผู้วิจัยคิดว่าโอะชิกุโบะเป็นตัวละครที่มีลักษณะตรงตามรูปแบบลูกเลี้ยงของโยะชิเกะวะ และมองภาพลักษณ์โดยรวมของโอะชิกุโบะว่าเป็นตัวละครที่มีคุณสมบัติที่เพียบพร้อมในทุกๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นเรื่องชาติกำเนิด ความงาม และความสามารถ และเป็นตัวละครที่น่าเห็นใจเพราะกำพร้าแม่และมีความสัมพันธ์ที่เห็นห่างกับครอบครัว และน่าชื่นชมในความมีจิตใจที่ดีงาม ไม่คิดแค้นเคืองแม้ว่าครอบครัวจะปฏิบัติไม่ดีต่อโอะชิกุโบะก็ตาม

3.2.3 บทบาทของโอะชิกุโบะ

บทบาทที่สำคัญของโอะชิกุโบะในวรรณกรรมเรื่องนี้ได้แก่ บทบาทในฐานะลูก ภรรยา และแม่ สำหรับบทบาทในฐานะลูกนั้น โอะชิกุโบะถือว่าเป็นลูกที่กตัญญูต่อพ่อและแม่เลี้ยง เพราะโอะชิกุโบะไม่เคยนึกเคียดแค้นพ่อและแม่เลี้ยงที่ปฏิบัติไม่ดีต่อตัวเองเลย และเมื่อโอะชิกุโบะได้ดี ได้ดี โอะชิกุโบะก็ไม่ลืมพ่อกับแม่เลี้ยง และหาทางตอบแทนพระคุณเท่าที่จะทำได้ ซึ่งรายละเอียดเกี่ยวกับบทบาทในฐานะลูกของโอะชิกุโบะนั้นสามารถดูเพิ่มเติมได้ในบทที่ 5 เรื่องความสัมพันธ์แบบแม่เลี้ยงลูกเลี้ยง และบทที่ 6 เรื่องความสัมพันธ์แบบพ่อและลูกสาว

ทางด้านบทบาทในฐานะภรรยา โอะชิกุโบะถือว่าทำหน้าที่ภรรยาได้อย่างสมบูรณ์แบบ เพราะเป็นภรรยาที่มีคุณสมบัติคู่ควรกับตำแหน่งภรรยาหลวงของมิชิโยะริ และสามารถให้กำเนิด บุตรชายและบุตรสาวหลายคนให้มิชิโยะริ สำหรับรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับบทบาทในฐานะ ภรรยาของโอะชิกุโบะนั้นสามารถดูเพิ่มเติมได้ในบทที่ 4 เรื่องความสัมพันธ์แบบสามีภรรยา

สำหรับบทบาทในฐานะแม่ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเรื่อง โอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริไม่มุ่งเน้น ให้เห็นภาพลักษณะความเป็นแม่ของโอะชิกุโบะแม้ว่าโอะชิกุโบะจะมีลูกมากถึง 5 คนก็ตาม เพราะ ในตัวบทไม่มีบทบรรยายที่แสดงให้เห็นความรู้สึกที่โอะชิกุโบะมีต่อลูก และไม่มีบทสนทนาระหว่าง โอะชิกุโบะกับลูกเลยจึงทำให้ไม่สามารถมองเห็นภาพโอะชิกุโบะในฐานะแม่ได้ชัดเจน

3.3 สรุป

สรุปแล้วโอะชิกุโบะเป็นตัวละครลูกเลี้ยงที่มีลักษณะตรงตามรูปแบบลูกเลี้ยงในเรื่อง ประเภทแม่เลี้ยงก้นแก้งลูกเลี้ยงของ โยะชิกะวะระ คือ โอะชิกุโบะเป็นลูกสาวคนเดียว ความสัมพันธ์กับครอบครัวเห็นห่าง และมีคุณสมบัติโดยรวมเหนือกว่าลูกของแม่เลี้ยง ซึ่งผู้วิจัย มองว่าโอะชิกุโบะสามารถใช้คุณสมบัติเฉพาะตัวให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพราะคุณสมบัติเฉพาะตัว ของโอะชิกุโบะล้วนเป็นสิ่งที่ช่วยผลักดันให้โอะชิกุโบะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและประสบความสำเร็จในชีวิต ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของชาติกำเนิดที่คู่ควรจะเป็นภรรยาหลวงของมิชิโยะริได้ ความงามจากภายในที่ทำให้มิชิโยะริประทับใจ ความสามารถในการเล่นโคะโตะที่ทำให้โอะชิกุโบะ มีโอกาสสอนโคะโตะให้ลูกชายของแม่เลี้ยงทำให้เกิดความสนิทสนมกันจนลูกชายของแม่เลี้ยงมี ความคิดเข้าข้างโอะชิกุโบะมากกว่าแม่เลี้ยง รวมถึงความสามารถในการเย็บผ้าที่ทำให้แม่ของ มิชิโยะริยอมรับในตัวโอะชิกุโบะ ด้วยเหตุนี้แม้ว่าโอะชิกุโบะจะมีภาพลักษณ์เป็นผู้หญิงที่น่าสงสาร แต่ผู้วิจัยคิดว่าโอะชิกุโบะไม่ใช่ตัวละครที่รอความช่วยเหลือจากคนรอบข้างเพียงอย่างเดียว เพราะ คุณสมบัติที่เพียบพร้อมของตัวโอะชิกุโบะเองก็มีส่วนช่วยให้โอะชิกุโบะหลุดพ้นจากความ ยากลำบาก

ส่วนด้านบทบาทของโอะชิกุโบะในเรื่อง ผู้วิจัยมีความเห็นว่าบทบาทของโอะชิกุโบะใน ในฐานะลูกโดดเด่นที่สุด รองลงมาคือบทบาทในฐานะภรรยา ส่วนบทบาทในฐานะแม่เป็นบทบาทที่ ปรากฏในเรื่องน้อยมาก

บทที่ 4

ความสัมพันธ์แบบสามภรรยา : มิชิโยะริกับโอะชิคุโบะ

ในบทนี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์สถานการณ์ทางสังคมกับความสัมพันธ์แบบสามภรรยาระหว่าง มิชิโยะริกับโอะชิคุโบะ โดยแบ่งวิเคราะห์ตามลำดับหัวข้อต่อไปนี้

4.1 ภูมิหลังมิชิโยะริ

4.2 การเลือกคู่ครองของชนชั้นขุนนางในสมัยเฮอันและในเรื่องโอะชิคุโบะ โมะโนะงะตะริ

4.3 ความสัมพันธ์แบบสามภรรยาระหว่างมิชิโยะริกับโอะชิคุโบะ

4.4 สรุป

4.1 ภูมิหลังมิชิโยะริ

ในตอนต้นเรื่องมิชิโยะริดำรงตำแหน่งอุกน โนะ โฉโมโฉ¹ (Ukon no Shōshō : 右近の少将) หรือรองหัวหน้ากรมทหารรักษาพระองค์ฝ่ายขวา ตำแหน่งอุกน โนะ โฉโมโฉ เมื่อเทียบกับตำแหน่งขุนนางของพ่อโอะชิคุโบะแล้ว มิชิโยะริยังถือว่าเป็นขุนนางระดับต่ำกว่า แต่มิชิโยะรินับว่าเป็นขุนนางหนุ่มอนาคตไกลที่แม้แต่พ่อของโอะชิคุโบะและขุนนางยศอุเดะอิจิน² (Udaijin : 右大臣) ซึ่งดำรงตำแหน่งสูงกว่าต่างต้องการได้ตัวมิชิโยะริมาเป็นลูกเขย

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าสาเหตุสำคัญ 2 ประการที่ทำให้สถานการณ์ทางสังคมของมิชิโยะริโดดเด่นจนทำให้ขุนนางคนอื่นต่างพากันอยากได้มิชิโยะริมาเป็นลูกเขย และต้องการทำความรู้จักด้วยคือ

4.1.1 มิชิโยะริเป็นสายเลือดของขุนนางระดับสูง

ในเนื้อเรื่องตอนต้นมีบทบรรยายเกี่ยวกับพ่อของมิชิโยะริไว้ว่า พ่อของมิชิโยะริดำรง

¹ อุกน โนะ โฉโมโฉถือเป็นตำแหน่งขุนนางระดับ 5 มีผู้ทำหน้าที่นี้ 2 คน

² ตำแหน่งมหาเสนาบดีฝ่ายขวา เป็นตำแหน่งขุนนางระดับ 2

ตำแหน่งชะตะอิโฌ³ (Sadaishō : 左大将) หรือหัวหน้ากรมทหารรักษาพระองค์ฝ่ายซ้าย ซึ่งถือเป็นตำแหน่งขุนนางระดับสูง เพราะชะตะอิโฌเป็นตำแหน่งขุนนางระดับ 3 ที่สามารถรับใช้ใกล้ชิดจักรพรรดิได้ ส่วนแม่ของมิชิโยะริเป็นลูกสาวในตระกูลขุนนางและมีฐานะเป็นภรรยาหลวงของชะตะอิโฌ

ชะตะอิโฌมีลูกทั้งหมด 6 คน เป็นลูกชาย 4 คน และลูกสาว 2 คน มิชิโยะริถือเป็นลูกชายคนโตของตระกูล การที่มิชิโยะริเป็นสายเลือดของขุนนางระดับสูงก็เป็นหลักประกันระดับหนึ่งแล้วว่ามิชิโยะริจะสามารถก้าวหน้าในหน้าที่การงานได้ เพราะขุนนางในสมัยเฮอันสามารถยกตำแหน่งของตัวเองให้กับญาติพี่น้องได้ ดังจะเห็นได้จากตอนท้ายเรื่องที่พ่อของมิชิโยะริยกตำแหน่งตะอิโฌตะอิจิน⁴ (Daijōdaijin : 太政大臣) ของตัวเองให้มิชิโยะริ

4.1.2 ครอบครัวมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับญาติกับจักรพรรดิ

สาเหตุที่ทำให้สถานภาพทางสังคมของมิชิโยะริในเรื่องนี้โดดเด่นกว่าตัวละครอื่นไม่ได้เป็นเพราะการที่เขาเป็นสายเลือดขุนนางระดับสูงเท่านั้น แต่ยังมีปัจจัยอื่นร่วมด้วย กล่าวคือ ครอบครัวของมิชิโยะริมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับญาติกับจักรพรรดิ

นิมิอิริ มิโฮะโกะ (1995: 67) กล่าวว่ารูปแบบการเมืองในสมัยเฮอันมีลักษณะที่ทำให้ขุนนางเป็นตัวแทนจักรพรรดิในการบริหารบ้านเมือง และการได้เกี่ยวข้องกับจักรพรรดิก็ถือเป็นก้าวแรกของการได้เป็นผู้มีอำนาจ ดังนั้นเหล่าขุนนางจึงปรารถนาให้ลูกสาวของตัวเองเข้าวัง พ่อของมิชิโยะริเองก็ส่งโอคิมิ (Ōkimi : 大君) น้องสาวคนแรกของมิชิโยะริเข้าวังเช่นกัน ซึ่งน้องสาวคนนี้ก็กลายเป็นพระสนมคนโปรดของจักรพรรดิ และให้กำเนิดมกุฎราชกุมาร และเจ้าชายอีก 1 พระองค์ ด้วยเหตุนี้มิชิโยะริและพ่อจึงได้ผู้มีอำนาจสูงสุดในประเทศคือจักรพรรดิคอยหนุนหลังให้ตนเอง

ด้วยเหตุผลทั้ง 2 ประการตามที่กล่าวมาข้างต้น จึงทำให้สถานภาพทางสังคมของมิชิโยะริในเรื่องโดดเด่นกว่าขุนนางคนอื่นๆ ในเรื่อง

³ ชื่อเต็มของตำแหน่งนี้คือ ชะคนเอะ โนะ ตะอิโฌ (Sakone no Daishō : 左近衛大将)

⁴ ตำแหน่งอัครมหาเสนาบดี ถือเป็นตำแหน่งขุนนางระดับสูงสุด เป็นตำแหน่งสุดท้ายที่พ่อของมิชิโยะริได้รับก่อนจะเกษียณและยกตำแหน่งนี้ให้มิชิโยะริในเวลาต่อมา

4.2 การเลือกคู่ครองของชนชั้นขุนนางในสมัยเฮอันและในเรื่องโอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ

มิชิโยะริกับโอะชิกุโบะมีความสัมพันธ์ในรูปแบบสามีภรรยา โดยจุดเริ่มต้นที่ทำให้มิชิโยะริกับโอะชิกุโบะกลายเป็นสามีภรรยาได้ เกิดจากการที่โอะโกะงิ หญิงรับใช้คนสนิทของโอะชิกุโบะเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับโอะชิกุโบะให้ทะชิวะกิ สามีของตนเองฟัง ทะชิวะกิผู้นี้เป็นลูกชายแม่หม่มของมิชิโยะริ และได้รับการไหว้วานจากมิชิโยะริให้หาข้อมูลหญิงสาวที่เหมาะสมจะมาเป็นภรรยา เมื่อทะชิวะกิรู้เรื่องของโอะชิกุโบะจากภรรยาแล้ว เขาก็นำมาเล่าต่อให้มิชิโยะริฟัง หลังจากที่มิชิโยะริได้ฟังเรื่องราวของโอะชิกุโบะแล้ว มิชิโยะริก็เกิดความสนใจในตัวโอะชิกุโบะและในที่สุดก็กลายเป็นสามีภรรยา

ก่อนจะวิเคราะห์ความสัมพันธ์ในรูปแบบสามีภรรยาของมิชิโยะริกับโอะชิกุโบะในลำดับต่อไป ผู้วิจัยขออธิบายเกี่ยวกับพื้นฐานการเลือกคู่ครองของชนชั้นขุนนางในสมัยเฮอันก่อน เพื่อที่ผู้อ่านจะได้เข้าใจทัศนคติเรื่องการเลือกคู่ครองของมิชิโยะริกับโอะชิกุโบะซึ่งเป็นชนชั้นขุนนางมากยิ่งขึ้น

4.2.1 พื้นฐานการเลือกคู่ครองของชนชั้นขุนนางสมัยเฮอัน

4.2.1.1 การเลือกผู้หญิงมาเป็นภรรยาของขุนนางสมัยเฮอัน

อิโนะอุเอะ มะริโกะ (Inoue Mariko 井上真梨子, 2012: 2-7) แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับภรรยาและครอบครัวของภรรยาในสมัยเฮอันว่า ครอบครัวของภรรยามีส่วนช่วยในการสร้างอิทธิพลให้สามี หากครอบครัวฝ่ายภรรยาเป็นตระกูลที่มีอำนาจก็จะยิ่งช่วยส่งเสริมอิทธิพลให้สามีด้วย อีกทั้งการที่พ่อแม่ฝ่ายภรรยาให้การต้อนรับเลี้ยงดูฝ่ายชายเวลาที่บ้านก็เป็นการแสดงออกอย่างหนึ่งว่าครอบครัวฝ่ายหญิงมีความสัมพันธ์อันดีกับฝ่ายชายและให้การสนับสนุนฝ่ายชาย ซึ่งเป็นการส่งเสริมอิทธิพลให้ฝ่ายชายไปในตัว

เมื่อพิจารณาจากความคิดเห็นของอิโนะอุเอะแล้วทำให้รู้ว่าขุนนางในสมัยเฮอันไม่สามารถเลือกภรรยาจากแค่เรื่องรูปร่างหน้าตาของฝ่ายหญิงและความชอบพอส่วนตัวได้ แต่ต้องคำนึงถึงสถานะครอบครัวของผู้หญิงที่จะเลือกมาเป็นภรรยาด้วย เพราะสถานะครอบครัวของฝ่ายหญิงถือเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่จะส่งผลต่อหน้าที่การงานของตัวเองในอนาคต

นอกจากการเลือกผู้หญิงจากครอบครัวที่มีสถานะทางสังคมสูงมาเป็นภรรยาจะส่งผลดีต่อเรื่องหน้าที่การงานของฝ่ายชายแล้ว ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าเป็นสมัยเฮอัน หลังจากแต่งงานกันแล้วฝ่ายชายต้องเดินทางไปมาหาสู่ที่บ้านของฝ่ายหญิง ดังนั้นช่วงเวลาที่พักอยู่ที่บ้านของฝ่ายหญิง ครอบครัวฝ่ายหญิงจะต้องเป็นผู้คอยดูแลความเป็นอยู่ต่างๆ ให้ฝ่ายชาย เช่น การจัดหาอาหาร

และการเตรียมเสื้อผ้า เป็นต้น ด้วยเหตุนี้หากครอบครัวฝ่ายภรรยาที่มีฐานะดีย่อมจะส่งผลให้ฝ่ายชายได้รับความสะดวกสบายมากกว่าการแต่งงานกับผู้หญิงที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะต่ำกว่า

4.2.1.2 การเลือกสามีของผู้หญิงในชนชั้นสูงสมัยเฮอัน

ในสมัยเฮอันโดยทั่วไปแล้วผู้หญิงจะตกลงใจเลือกคู่ครองหลังจากการเขียนกลอนโต้ตอบกับฝ่ายชายเสียก่อน หากทั้งสองฝ่ายตกลงพึงพอใจซึ่งกันและกัน ฝ่ายชายถึงค่อยมาหาฝ่ายหญิงที่บ้านได้ และตกลงเป็นสามีภรรยากัน แต่ฟุกุโตะ ซะนะเอะ (Fukutō Sanae 服藤早苗, 2010: 68) ได้ให้รายละเอียดเพิ่มเติมว่าในกรณีชนชั้นสูง เพียงแค่การส่งกลอนโต้ตอบกันและการไปหาผู้หญิงที่บ้านตอนกลางคืนยังไม่ถือว่าเป็นพิธีแต่งงานอย่างเป็นทางการ เพราะในสังคมชนชั้นสูง พ่อจะเป็นผู้เลือกคู่ครองให้ลูกสาวของตนเอง ซึ่งผู้เป็นพ่อมักต้องการได้ลูกเขยที่มีตำแหน่งใหญ่โตเพื่อหวังพึ่งพาบารมีต่อไปในวันข้างหน้า

สรุปแล้วผู้หญิงในระดับชนชั้นสูงไม่สามารถเลือกคู่ครองได้เอง ต้องปล่อยให้เป็นที่ของพ่อแม่เป็นผู้กำหนดคู่ครองให้

เมื่อพิจารณาพื้นฐานการเลือกคู่ครองของทั้งชายและหญิงในชนชั้นขุนนางแล้วพบว่าต่างฝ่ายต่างก็ต้องการคู่ครองที่มีสถานภาพทางสังคมสูงเพื่อหวังผลในเรื่องหน้าที่การงานและความเป็นอยู่ที่สะดวกสบายของทั้งตนเองและครอบครัว ซึ่งผู้หญิงที่เป็นชนชั้นสูงมักจะไม่มีโอกาสได้เลือกคู่ครองเอง แต่พ่อแม่จะเป็นผู้เลือกคู่ครองให้

ในลำดับต่อไปผู้วิจัยจะวิเคราะห์การตัดสินใจเลือกคู่ครองของมิชิโยะริและโอะชิคุโบะว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกับพื้นฐานการเลือกคู่ครองของชนชั้นสูงในสมัยเฮอันอย่างไร

4.2.2 เกณฑ์การเลือกภรรยาของมิชิโยะริ

4.2.2.1 สถานภาพทางสังคมของฝ่ายหญิง

ในตอนต้นเรื่องก่อนที่มิชิโยะริจะรู้จักกับโอะชิคุโบะ มิชิโยะริยังเป็นขุนนางหนุ่มโสด และกำลังเสาะหาผู้หญิงที่เหมาะสมจะเป็นภรรยาของตนเองโดยการวานให้ทะชิวะกิไปหาชาวคราวของผู้หญิงมาให้ เนื้อความในตอนนี้มีกล่าวไว้ดังนี้

まだ妻もおはせて、よき人のむすめなど、人に語らせて、人に問ひ聞きたまふついでに、帯刀、落窪の君の上を語りきこえければ、少将耳とまりて、静かなる人間に、こまかに語らせて、

มิชิโยะริยังไม่มีภรรยา และวานให้ทะชิวะกิไปถามหาข่าวคราว
เรื่องหญิงสาวชาติตระกูลดี ทะชิวะกิจึงถือโอกาสเล่าเรื่อง
โอะซึกุโบะให้ฟัง มิชิโยะริเกิดความสนใจและให้ทะชิวะกิเล่าเรื่อง
อย่างละเอียดตอนไม่มีคนอื่นอยู่ด้วย

(โอะซึกุโบะ โมะโนะงะตะริ เล่ม 1 หน้า 21)

เมื่อพิจารณาจากประโยคตัวอย่างข้างต้นแล้ว การที่มิชิโยะริให้วานให้ทะชิวะกิไปหาข่าว
คราวของผู้หญิงจากตระกูลดี แสดงให้เห็นว่ามิชิโยะริมีเกณฑ์การเลือกภรรยาตรงตามที่อิโนะอุเอะ
วิเคราะห์ไว้ คือ เลือกจากสถานภาพทางสังคมของครอบครัวฝ่ายหญิง นอกจากนี้แล้วสิ่งที่ช่วยเน้น
ย้ำว่ามิชิโยะริให้ความสำคัญกับเรื่องชาติตระกูลของผู้หญิงที่จะมาเป็นภรรยาเป็นอันดับแรก คือ
คำพูดที่มิชิโยะริเอ่ยกับทะชิวะกิไว้ดังนี้

「あはれ、いかに思ふらむ。さるは、わかうどほり腹なな
りかし。我にかれみそかに逢はせよ」とのたまへば、...
มิชิโยะริเอ่ยว่า “ช่างน่าสงสารเสียจริง นางจะกลัดกลุ้มเพียงใด
หนอ ตกลงว่านางเป็นลูกของเชื้อพระวงศ์สินะ เจ้าช่วยพาข้าแอบ
ไปพบนางที”

(โอะซึกุโบะ โมะโนะงะตะริ เล่ม 1 หน้า 21)

จากประโยคตัวอย่างข้างต้น หลังจากมิชิโยะริฟังเรื่องราวเกี่ยวกับโอะซึกุโบะจากทะชิวะกิ
และเกิดความสนใจในตัวโอะซึกุโบะแล้ว แต่มิชิโยะริก็ต้องถามย้ำกับทะชิวะกิให้แน่ใจอีกครั้งว่า
โอะซึกุโบะเป็นลูกสาวของเชื้อพระวงศ์จริง ๆ ก่อนจะตัดสินใจหาทางติดต่อกับโอะซึกุโบะ

4.2.2.2 รูปร่างหน้าตาของฝ่ายหญิง

หลังจากมิชิโยะริแน่ใจแล้วว่าโอะซึกุโบะเป็นลูกสาวเชื้อพระวงศ์จริง สิ่งที่มิชิโยะริให้
ความสำคัญเป็นลำดับต่อมาในการเลือกภรรยา คือ เรื่องของรูปร่างหน้าตา ใจความตอนหนึ่ง
ที่แสดงให้เห็นว่ามิชิโยะริให้ความสำคัญกับเรื่องรูปร่างหน้าตาของฝ่ายหญิงคือตอนที่มิชิโยะริเร่งให้
ทะชิวะกิพาไปพบโอะซึกุโบะ ทะชิวะกิเตือนมิชิโยะริว่าการสานสัมพันธ์กับโอะซึกุโบะเป็นเรื่องยาก
เพราะพ่อและแม่เลี้ยงของโอะซึกุโบะคงไม่ให้การสนับสนุน ในเหตุการณ์ตอนนี้มิชิโยะริตอบ
ทะชิวะกิว่า

少将、「見てこそは、定むべかなれ。そらにはいかでかは。まめやかには、なほたばかれ。よにふとは忘れじ」とのたまへば、
 มิชิโยะริเอ่ยว่า “เราตั้งใจจะดูนางก่อนตัดสินใจ หากยังไม่พบจะตัดสินใจได้อย่างไร เจ้าจงตั้งอกตั้งใจคิดหาแผนการตามเดิมเถอะ ข้าคงลืมนางไม่ได้ง่าย ๆ หรือก”

(โอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ เล่ม 1 หน้า 24)

หลังจากมิชิโยะริพิจารณาว่าชาติตระกูลของโอะชิกุโบะเหมาะสมกับตนเองแล้ว มิชิโยะริยังไม่ตัดสินใจจะรับโอะชิกุโบะมาเป็นภรรยาในทันที แต่ต้องการจะไปแอบดูโอะชิกุโบะตัวจริงก่อนจะตกลงใจรับโอะชิกุโบะเป็นภรรยา

เมื่อทะชิวะกิรู้ข่าวว่าครอบครัวของโอะชิกุโบะไปวัดอิมิยะมะ เขาถือโอกาสพามิชิโยะริมาแอบดูโอะชิกุโบะที่คฤหาสน์ขุนนาง ในเหตุการณ์ตอนที่มิชิโยะริเห็นโอะชิกุโบะครั้งแรกมีบทบรรยายความรู้สึกของมิชิโยะริที่มีต่อโอะชิกุโบะไว้ดังนี้

そば
 側みてあれば、顔は見えぬ。かしら
 頭つき、髪のかかりば、
 〈いとをかしげなり〉と見るほどに、火消えぬ。〈口惜
 し〉と思ほしけれど、〈つひには〉と思しなす。
 โอะชิกุโบะหันไปทางอื่นมิชิโยะริจึงไม่เห็นหน้าโอะชิกุโบะ ระหว่าง
 ที่มิชิโยะริมองว่าทรงผมและสภาพผมที่ยาวพาดบ่าลงมาที่แผ่น
 หลังงดงามมาก ไฟก็ดับลง แม้มิชิโยะริจะรู้สึกเสียดาย แต่ก็คิดว่า
 สุดท้ายแล้วเดี๋ยวก็ได้นางมาครอบครอง

(โอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ เล่ม 1 หน้า 36)

ในสมัยเฮอันเกณฑ์การตัดสินความงามของผู้หญิงเรื่องหนึ่งคือเรื่องของเส้นผม ควะระมุระยูโกะ (Kawamura Yūko 川村裕子, 2005: 20-22) กล่าวถึงทัศนะทั่วไปเกี่ยวกับเส้นผมในสมัยเฮอันว่าผู้หญิงจะต้องมีผมสีดำเงางามและยาวเท่าหรือมากกว่าความสูงของตัวเอง ดังนั้นการที่มิชิโยะริเพียงแค่มองเห็นว่าเส้นผมของโอะชิกุโบะสวยงามก็ทำให้มิชิโยะริตัดสินได้ระดับหนึ่งแล้วว่าโอะชิกุโบะน่าจะเป็นหญิงงาม และตกลงใจรับโอะชิกุโบะเป็นภรรยา

สรุปแล้วเกณฑ์การเลือกภรรยาของมิชิโยะริตรงตามเกณฑ์การเลือกภรรยาของขุนนางในสมัยเฮอัน คือ ให้ความสำคัญกับเรื่องสถานภาพทางสังคมของครอบครัวฝ่ายหญิงมาเป็นอันดับแรก ส่วนปัจจัยรองลงมาคือเรื่องของรูปร่างหน้าตาของฝ่ายหญิง

4.2.3 การเลือกสามีของโอะชิคุโบะ

ตามที่อธิบายไว้ในหัวข้อ 4.2.1.2 เกี่ยวกับการเลือกคู่ครองในสมัยเฮอันว่า สำหรับผู้หญิงที่เป็นชนชั้นสูง พ่อแม่จะเป็นผู้พิจารณาเลือกคู่ครองให้ลูกสาว แต่โอะชิคุโบะอยู่ในสถานภาพที่ต่างไปจากลูกสาวขุนนางชั้นสูงทั่วไปในสมัยเฮอันเพราะพ่อละเลยหน้าที่การเลือกคู่ครองให้

พ่อของโอะชิคุโบะสนใจแต่เรื่องหาคู่ครองให้ลูกสาวของแม่เลี้ยง แต่ไม่ใส่ใจเรื่องหาคู่ครองให้โอะชิคุโบะ นอกจากนี้โอะชิคุโบะถูกแม่เลี้ยงจำกัดบริเวณให้อยู่แต่ในคฤหาสน์ขุนนางไม่เคยไปวัดหรือศาลเจ้ากับครอบครัวเหมือนบรรดาลูกสาวแม่เลี้ยง ทำให้คนภายนอกไม่รู้ว่โอะชิคุโบะเป็นลูกสาวของขุนนางหรือไม่รู้ว่โอะชิคุโบะมีตัวตนอยู่ด้วยซ้ำ

โดยปกติแล้วการแต่งงานในสมัยเฮอันจะเริ่มจากการเขียนกลอนโต้ตอบระหว่างชายหญิงก่อนที่ฝ่ายชายจะมาหาฝ่ายหญิงที่บ้าน แต่เมื่อพิจารณาจากสภาพแวดล้อมของโอะชิคุโบะที่ไม่มีขุนนางคนไหนรู้การมีตัวตนอยู่ของโอะชิคุโบะ ทำให้ไม่เคยมีขุนนางคนไหนส่งกลอนหาโอะชิคุโบะ ประกอบกับการที่พ่อกับแม่เลี้ยงไม่สนใจเรื่องการหาคู่ครองให้โอะชิคุโบะ ทำให้โอะชิคุโบะแทบจะไม่มีโอกาสแต่งงานได้เลย การที่โอะชิคุโบะมีโอกาสแต่งงานกับมิชิโยะริได้ถือเป็นความดีความชอบของอะโอะงิหญิงรับใช้คนสนิท เพราะสามีของอะโอะงิรู้จักกับมิชิโยะริและนำเรื่องของโอะชิคุโบะไปเล่าให้มิชิโยะริฟังต่ออีกที มิชิโยะริจึงรู้ถึงตัวตนของโอะชิคุโบะ

แม้ว่ามิชิโยะริจะเขียนกลอนจีบโอะชิคุโบะอยู่หลายครั้งแต่โอะชิคุโบะไม่เคยตอบแม้สักครั้งเดียวเพราะเกรงว่แม่เลี้ยงจะไม่พอใจ จนในที่สุดมิชิโยะริก็ตัดสินใจมาหาโอะชิคุโบะถึงคฤหาสน์ขุนนางและได้เสียเป็นสามีภรรยา กับโอะชิคุโบะ แม้ว่ในภายหลังโอะชิคุโบะจะเริ่มรู้สึกรักมิชิโยะริในเวลาต่อมาเพราะประทับใจที่มิชิโยะริยอมเดินฝ่าสายฝนมาหาในคืนแต่งงานวันที่ 3 แต่จากจุดนี้ก็สะท้อนให้เห็นว่โอะชิคุโบะเป็นฝ่ายถูกเลือก และไม่มีสิทธิ์เลือกคู่ครองตัวเอง และสถานการณืของโอะชิคุโบะต่างไปจากพื้นฐานการเลือกคู่ครองของชนชั้นสูงในสมัยเฮอันที่มีพ่อช่วยกำหนดคู่ครองให้

4.3 ความสัมพันธ์แบบสามีภรรยาระหว่างมิชิโยะริกับโอะชิกุโอะ

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าสถานะความเป็นสามีภรรยาของมิชิโยะริกับโอะชิกุโอะต่างส่งผลต่อกันและกันซึ่งจะอธิบายรายละเอียดในลำดับต่อไป สำหรับในหัวข้อนี้จะแบ่งวิเคราะห์ตามลำดับหัวข้อย่อยดังนี้

4.3.1 โอะชิกุโอะกับผลที่ได้รับจากการเป็นภรรยาของมิชิโยะริ

4.3.2 มิชิโยะริกับผลที่ได้รับจากการเป็นสามีของโอะชิกุโอะ

4.3.1 โอะชิกุโอะกับผลที่ได้รับจากการเป็นภรรยาของมิชิโยะริ

สิ่งที่ทำให้ผู้วิจัยคิดว่าการแต่งงานกับมิชิโยะริส่งผลต่อโอะชิกุโอะมีอยู่ด้วยกัน 2 ประการคือ มิชิโยะริช่วยยกระดับสถานภาพทางสังคมของโอะชิกุโอะ และมีส่วนช่วยฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างโอะชิกุโอะกับครอบครัว สำหรับในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะแบ่งวิเคราะห์ตามลำดับหัวข้อย่อยดังนี้

4.3.1.1 การยกระดับสถานภาพทางสังคมของโอะชิกุโอะ

4.3.1.2 การฟื้นฟูความสัมพันธ์กับคนในครอบครัวของโอะชิกุโอะ

4.3.1.1 การยกระดับสถานภาพทางสังคมของโอะชิกุโอะ

สถานภาพทางสังคมของโอะชิกุโอะช่วงก่อนแต่งงานและหลังแต่งงานแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด ในช่วงก่อนที่มิชิโยะริจะรับโอะชิกุโอะไปอยู่ด้วยกัน โอะชิกุโอะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ยากลำบากไม่สมฐานะการเป็นลูกสาวของขุนนางผู้เป็นเจ้าของคฤหาสน์ซึ่งมีสาเหตุมาจากการที่ขุนนางปล่อยให้โอะชิกุโอะอยู่ภายใต้การดูแลของแม่เลี้ยง แต่แม่เลี้ยงก็ไม่ได้ใส่ใจในตัวโอะชิกุโอะและหาเหตุกลั่นแกล้งโอะชิกุโอะด้วย

หน้าซ้ำโอะชิกุโอะยังไม่มีที่เคารพนับถือของหญิงรับใช้ในคฤหาสน์อีกด้วย เห็นได้จากข้อความตัวอย่างจากตอนที่โอะชิกุโอะต้องทำงานเย็บผ้าให้ลูกสาวและลูกเขยของแม่เลี้ยงซึ่งมีใจความดังต่อไปนี้

落窪の君、まして暇なく、苦しきことまさる。若くめでたき人は、多くかやうのまめわざする人や少なかりけむ、あなづりやすくて、いとわびしければ、うち泣きて縫ふまに、...

โอะชิกุโอะยังไม่มีเวลาได้พักและทรมานมากขึ้น เหล่าหญิงรับใช้ที่ยังสาวยังสวยส่วนใหญ่ไม่ค่อยทำงานฝีมือแบบนี้กัน โอะชิกุโอะ

จึงโดนดูถูก โอะชิกุโบะรู้สึกขมขื่นมาก และร้องไห้น้ำตานอง
ระหว่างเย็บผ้า

(โอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ เล่ม 1 หน้า 19)

โอะชิกุโบะทำงานเย็บผ้าซึ่งเป็นงานที่สตรีชั้นสูงไม่นิยมทำกัน แม้แต่ในหมู่หญิงรับใช้เองก็
รังเกียจงานเย็บผ้า ด้วยเหตุนี้โอะชิกุโบะจึงโดนหญิงรับใช้ในคฤหาสน์ดูถูกและไม่ให้ความเคารพ
นับถือในฐานะลูกสาวเจ้าของบ้าน

4.3.1.1.1 แรงจูงใจที่ทำให้มิชิโยะริช่วยยกระดับสถานภาพทางสังคมของโอะชิกุโบะ

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าสาเหตุสำคัญที่ทำให้มิชิโยะริต้องการยกระดับสถานภาพทางสังคม
ของโอะชิกุโบะมาจากการที่มิชิโยะริได้พบเห็นเหตุการณ์ที่โอะชิกุโบะโดนแม่เลี้ยงกลั่นแกล้งด้วยตา
ตนเอง เช่น เหตุการณ์ขณะที่มิชิโยะริแอบอยู่ในห้องของโอะชิกุโบะแล้วได้ยินแม่เลี้ยงเรียกชื่อ
'โอะชิกุโบะ' มิชิโยะริไม่เคยได้ยินชื่อเรียกนี้มาก่อนเพราะที่ผ่านมามีทั้งอะโกะงิและทะชิวะกิต่างเรียก
โอะชิกุโบะว่าฮิเมะงิมิ (Himegimi : 姫君) ซึ่งเป็นคำเรียกที่หมายถึงคุณหนูในตระกูลชั้นสูงมาโดย
ตลอด มิชิโยะริแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องชื่อโอะชิกุโบะไว้ดังนี้

少将、「落窪の君」とは聞かざりければ、「荷の名ぞ、
落窪」と言へば、女いみじく恥づかしくて、「いさ」と
いらふ。「人の名にいかにつけたるぞ。論なう屈したる人
の名ならむ。きらきらしからぬ人の名なり。北の方、さい
なみだちにたり。さがなくぞおはずべき」と言ひ厭したま
ひけり。

มิชิโยะริไม่เคยได้ยินชื่อเรียก 'โอะชิกุโบะ' มาก่อน พอมิชิโยะริพูด
ขึ้นมาว่า "โอะชิกุโบะ นี่เป็นชื่อเรียกอะไรกัน" โอะชิกุโบะก็รู้สึกอับ
อายมากแล้วตอบว่าไม่รู้ มิชิโยะริพูดว่า "ทำไมถึงตั้งชื่อคนอื่น
แบบนั้น น่าจะเป็นชื่อเรียกคนที่ด้อยต่ำสินะ เป็นชื่อที่ไม่น่าฟัง คง
โดนนายหญิง⁵ กลั่นแกล้งล่ะสิ นายหญิงช่างนิสัยไม่ดี" แล้วล้มตัว
ลงนอน

(โอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ เล่ม 1 หน้า 85)

⁵ หมายถึงภรรยาหลวงของซุนะงัน (แม่เลี้ยงของโอะชิกุโบะ)

มิชิโยะริคุยกับโอะชิกุโบะตามข้อความตัวอย่างข้างต้นโดยหาว่าโอะชิกุโบะคือชื่อเรียกของภรรยาตัวเอง เมื่อมาอยู่ในภายหลังมิชิโยะริรู้สึกผิดที่ทำให้โอะชิกุโบะต้องรู้สึกอับอาย

เดิมที่ทั้งทะชิวะกิและอะโกะงิมักเล่าเรื่องแม่เลี้ยงกลั่นแกล้งโอะชิกุโบะอยู่เป็นประจำ ดังนั้นมิชิโยะริจึงเกิดความรู้สึกที่ไม่ดีกับแม่เลี้ยงโอะชิกุโบะอยู่บ้าง และเมื่อเกิดเหตุการณ์นี้ขึ้นยิ่งทำให้มิชิโยะริรู้สึกแค้นกับแม่เลี้ยงมากยิ่งขึ้น และทำให้เกิดความรู้สึกอยากปกป้องโอะชิกุโบะ

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเหตุการณ์สำคัญที่ทำให้มิชิโยะริตัดสินใจแน่วแน่ที่จะยกสถานภาพทางสังคมของโอะชิกุโบะให้สูงขึ้นคือเหตุการณ์หลังจากที่แม่เลี้ยงไปฟ้องขุนนางว่าโอะชิกุโบะทำงานเย็บผ้าให้คนภายนอกก่อน ไม่ยอมทำงานเย็บผ้าให้แม่เลี้ยง เป็นเหตุให้ขุนนางไม่พอใจและมาตำหนิโอะชิกุโบะว่า

「いなや、この落窪の君の、あなたにのたまふことに従はず、あしかんなるはなぞ。親なかんめれば（いかでよろしく思はれにしがな）とこそ、思はめ。かばかり急ぐに、外の物を縫ひて、ここの物に手触れざらむや、何の心ぞ」とて、「夜のうちに、縫ひ出ださずは、子とも見えじ」とたまへば、女いらへもせで、つぶつぶと泣きぬ。

ขุนนางกล่าวว่า “ให้ตายสิ โอะชิกุโบะ ทำไม่ถึงทำเรื่องไม่งาม ไม่ยอมทำตามแม่เลี้ยงบอก เจ้าไม่มีแม่ก็ต้องคิดสิว่าจะทำอย่างไร ถึงจะทำตัวให้ถูกใจ งานยุ่งขนาดนี้ยังจะเย็บผ้าของคนนอก ไม่ยอมทำงานของที่คฤหาสน์นี้ คิดได้ยังไง” ครั้นขุนนางเอ่ยว่า “ถ้าไม่เย็บให้เสร็จภายในคืนนี้ ข้าจะไม่นับว่าเจ้าเป็นลูก” โอะชิกุโบะ ก็ร้องไห้ร้องให้ไม่ตอ

(โอะชิกุโบะ โมะโนะวะตะริ เล่ม 1 หน้า 86)

ในเหตุการณ์ตอนที่ขุนนางมาดูโอะชิกุโบะถึงห้อง มิชิโยะริก็แอบอยู่ในห้องของโอะชิกุโบะ ด้วยจึงได้ยินคำพูดของขุนนางทั้งหมด สาเหตุที่ผู้วิจัยคิดว่าเหตุการณ์นี้มีส่วนสำคัญที่ทำให้มิชิโยะริตัดสินใจที่จะยกสถานภาพทางสังคมของโอะชิกุโบะให้สูงขึ้นมาจากคำบรรยายความคิดของมิชิโยะริหลังจากได้ฟังขุนนางตำหนิโอะชิกุโบะ ซึ่งมีใจความดังนี้

〈継母こそあらめ、中納言さへ憎く言ひつるかな。いと いみじう思ひたるにこそあめれ。いかで、よくて見せてしがな〉と心のうちに思ほす。

มิชิโยะริคิดในใจว่า ‘แม่เลี้ยงยังพอเข้าใจได้ แต่ท่านขุนนางก็

พลอยพุดจาเสียดสีไปด้วย ท่าทางจะดูถูกโอะซึกุโบะมากสินะ
อยากจะทำให้หันมามองโอะซึกุโบะใหม่เสียจริง'

(โอะซึกุโบะ โมะโนะวะตะริ เล่ม 1 หน้า 87)

ผู้วิจัยคิดว่ามิชิโยะริเกิดความรู้สึกสงสารโอะซึกุโบะที่นอกจากจะโดนแม่เลี้ยงกลั่นแกล้งแล้ว ยังโดนพ่อแท้ๆ ไม่เหลียวแลอีก จึงเกิดความคิดที่จะหาทางทำให้ชุนนะงกับแม่เลี้ยงเปลี่ยนความคิดเกี่ยวกับโอะซึกุโบะ ซึ่งผู้วิจัยสันนิษฐานว่าวิธีการที่มิชิโยะริตั้งใจจะใช้เปลี่ยนความคิดของชุนนะงและแม่เลี้ยงที่มีต่อโอะซึกุโบะคือการยกระดับสถานภาพทางสังคมของโอะซึกุโบะให้สูงขึ้น

4.3.1.1.2 วิธีการยกระดับสถานภาพทางสังคมของโอะซึกุโบะ

หลังจากมิชิโยะริพาโอะซึกุโบะมาอยู่ด้วยกันที่คฤหาสน์นิโจซึ่งเป็นคฤหาสน์ของแม่ มิชิโยะริ ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าสรรพนามที่ใช้เรียกโอะซึกุโบะในเรื่องเปลี่ยนจากฮิเมะจิมิเป็น คิตะ โนะ คะตะ (Kita no Kata : 北の方) ซึ่งเป็นสรรพนามที่ใช้เรียภรรยาหลวง

ทะกิสะวะ ชะตะโอะ (1992: 37) อธิบายเกี่ยวกับภรรยาหลวงในสมัยเฮอันไว้ว่า ผู้หญิงที่เป็นภรรยาหลวงมักมีชาติกำเนิดสูงสุด อาศัยร่วมบ้านเดียวกับสามี มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลงานภายในบ้าน และมีอำนาจสั่งการภายในบ้านสูงสุด เมื่อพิจารณาลักษณะภรรยาหลวงในสมัยเฮอันตามที่ทะกิสะวะอธิบายไว้แล้ว ทำให้ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าการที่มิชิโยะริยกย่องโอะซึกุโบะให้เป็นภรรยาหลวง ถือเป็นขั้นตอนแรกในการยกระดับสถานภาพทางสังคมของโอะซึกุโบะ เพราะโอะซึกุโบะไม่ได้เป็นเพียงผู้อาศัยเหมือนสมัยอยู่ร่วมคฤหาสน์เดียวกับแม่เลี้ยง แต่เปลี่ยนสถานะเป็นภรรยาหลวงของมิชิโยะริซึ่งมีอำนาจสั่งการเข้ารับใช้ภายในคฤหาสน์

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ามิชิโยะริจะยกย่องให้โอะซึกุโบะเป็นภรรยาหลวง แต่ในตอนแรกๆ มิชิโยะริรับโอะซึกุโบะมาอยู่ที่คฤหาสน์นิโจ ครอบครัวของมิชิโยะริยังไม่รับรองสถานะความเป็นภรรยาหลวงของโอะซึกุโบะในทันที ผู้วิจัยมองว่าครอบครัวของมิชิโยะริน่าจะตัดสินใจว่าโอะซึกุโบะไม่เหมาะสมกับตำแหน่งภรรยาหลวงของมิชิโยะริ เพราะตามที่ทะกิสะวะได้อธิบายไว้ว่าภรรยาหลวงในสมัยเฮอันมักจะเป็นผู้หญิงที่มีชาติกำเนิดสูงสุด แต่ตอนที่โอะซึกุโบะเพิ่งแต่งงานกับมิชิโยะริ ชาติกำเนิดของโอะซึกุโบะยังคงคลุมเครืออยู่ โอะซึกุโบะจึงไม่ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวของมิชิโยะริ

ผู้วิจัยมองว่าจุดบกพร่องของโอะซึกุโบะที่ทำให้ครอบครัวของมิชิโยะริคิดว่าโอะซึกุโบะไม่เหมาะสมกับตำแหน่งภรรยาหลวงของมิชิโยะริมีอยู่ด้วยกัน 2 ประการ

ประการแรกคือ แม่ของโอะซึกุโบะไม่ได้เป็นภรรยาหลวง และเสียชีวิตไปแล้ว หลังจากโอะซึกุโบะย้ายมาอยู่ที่คฤหาสน์ของซุนงะงน โอะซึกุโบะไม่ได้รับความเอ็นดูจากทั้งพ่อและแม่เลี้ยง กล่าวคือ โอะซึกุโบะขาดผู้ปกครอง

ประการที่สองคือ ไม่มีใครล่วงรู้ว่าโอะซึกุโบะเป็นใคร โอะซึกุโบะอาศัยอยู่แต่ในคฤหาสน์ซุนงะงนมาตลอด ไม่เคยออกไปข้างนอกเลย ดังนั้นสังคมภายนอกจึงไม่มีใครรู้ว่าโอะซึกุโบะเป็นลูกสาวของซุนงะงน

การที่โอะซึกุโบะไม่มีผู้ปกครองหรือไม่มีใครรู้จักโอะซึกุโบะ หมายความว่าไม่มีคนที่จะยืนยันฐานะของโอะซึกุโบะได้ กล่าวคือ ไม่สามารถพิสูจน์เรื่องที่โอะซึกุโบะเป็นลูกสาวของเชื้อพระวงศ์กับซุนงะงนได้

หากพิจารณาตามที่โอะซึกุโบะกล่าวไว้เกี่ยวกับการเลือกภรรยาของซุนงะงนในสมัยเฮอันว่าผู้ชายมักเลือกภรรยาที่มีสถานภาพทางสังคมสูงเพื่อช่วยขยายอำนาจให้ตนเอง การที่โอะซึกุโบะมีชาติกำเนิดที่คลุมเครือจึงอาจทำให้ครอบครัวมิชิโยะริยังไม่ยอมรับในตัวโอะซึกุโบะ

อีกประเด็นหนึ่งที่น่าจะทำให้ในตอนแรกครอบครัวมิชิโยะริยังไม่ยอมรับโอะซึกุโบะคือ โอะซึกุโบะไม่สามารถทำให้สามีมีชีวิตความเป็นอยู่ที่สะดวกสบายได้ ในเหตุการณ์ตอนหนึ่งแม่นมของมิชิโยะริต้องการให้มิชิโยะริแต่งงานกับลูกสาวของอูตะอะจินและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโอะซึกุโบะไว้ดังนี้

御乳母の思ふやう、この御妻は父母もなきやうにて、ただ君にのみこそかかりたまひためれ、花やかにかしづかれたまへらば、よからむかし、と思ひて、...

ตามความคิดของแม่นม แม่นมคิดว่าภรรยาคนใหม่ของมิชิโยะริน่าจะไม่มีพ่อแม่ ได้แต่อาศัยพึ่งพามิชิโยะริอย่างเดียว หากมิชิโยะริได้รับการเลี้ยงดูดูแลเป็นอย่างดีจากท่านอูตะอะจินคงเป็นเรื่องน่ายินดี...

(โอะซึกุโบะ โมะโนะงะตะริ เล่ม 2 หน้า 186)

การแต่งงานในสมัยเฮอันผู้ชายต้องไปหาฝ่ายหญิงที่บ้าน ดังนั้นทางบ้านฝ่ายหญิงจึงต้องเป็นฝ่ายดูแลความเป็นอยู่ให้ฝ่ายชาย แต่ในกรณีของโอะซึกุโบะ แม่นมของมิชิโยะริแสดงความคิดเห็นว่าโอะซึกุโบะไม่มีผู้ปกครอง ต้องพึ่งพามิชิโยะริอยู่ฝ่ายเดียว มิชิโยะริจึงไม่ได้รับการเอาใจใส่ดูแลจากครอบครัวภรรยา แต่หากมิชิโยะริไปเป็นลูกเขยอูตะอะจิน มิชิโยะริน่าจะได้รับการดูแล

เอาใจใส่อย่างดีจากครอบครัวอุตะฉินซึ่งเป็นขุนนางระดับสูง ซึ่งความคิดของแม่มนสอดคล้องกับความเห็นของผู้วิจัยที่ว่าปัจจัยสำคัญประการหนึ่งของการเลือกภรรยาที่มีสถานภาพทางสังคมสูงคือเพื่อให้ชีวิตความเป็นอยู่สะดวกสบาย เพราะยิ่งครอบครัวทางฝ่ายหญิงมีฐานะสูง เวลาฝ่ายชายไปหาที่บ้านฝ่ายหญิง ฝ่ายชายก็จะยิ่งได้รับการดูแลเอาใจใส่ที่ดีตามไปด้วย แต่ในกรณีของโอะซึกุโบะ โอะซึกุโบะไม่มีผู้ปกครองและย้ายมาอยู่กับมิชิโยะริ ดังนั้นครอบครัวของโอะซึกุโบะจึงไม่ได้ดูแลความเป็นอยู่ให้มิชิโยะริ ด้วยเหตุนี้แม่มนจึงคิดว่าโอะซึกุโบะไม่เหมาะกับการเป็นภรรยาหลวงและอยากให้มิชิโยะริแต่งงานกับลูกสาวของอุตะฉินมากกว่า

สำหรับปัญหาเรื่องชาติกำเนิดของโอะซึกุโบะที่ยังเป็นอุปสรรคต่อความเหมาะสมในการเป็นภรรยาหลวงนั้น สามารถแก้ปัญหาได้โดยการขอให้ชุนะงนยืนยันว่าโอะซึกุโบะเป็นลูกสาวของตัวเอง แต่ในช่วงแรกของการแต่งงาน มิชิโยะริยังไม่บอกชุนะงนและแม่เลี้ยงว่าตนเองแต่งงานกับโอะซึกุโบะ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าหากมิชิโยะริบอกไปตั้งแต่แรกว่าตนเองแต่งงานกับโอะซึกุโบะ ชุนะงนก็น่าจะยอมรับในตัวโอะซึกุโบะเหมือนกัน เพราะชุนะงนอยากได้มิชิโยะริมาเป็นลูกเขยอยู่แล้ว แต่การที่มิชิโยะริตัดสินใจรอเวลาจนกระทั่งตนเองได้เลื่อนยศเป็นชุนะงนซึ่งเป็นตำแหน่งเทียบเท่ากับตำแหน่งของพ่อของโอะซึกุโบะก่อน เพราะมิชิโยะริต้องการให้โอะซึกุโบะมีฐานะไม่น้อยหน้าแม่เลี้ยงที่มีฐานะเป็นภรรยาหลวงของชุนะงน ซึ่งหลังจากมิชิโยะริบอกความจริงเรื่องโอะซึกุโบะเป็นภรรยาของตนเองแล้ว ชุนะงนก็ยินดีที่โอะซึกุโบะได้แต่งงานกับมิชิโยะริและยอมรับว่าโอะซึกุโบะเป็นลูกสาว ส่งผลให้โอะซึกุโบะได้รับการรับรองสถานภาพว่าเป็นลูกสาวที่เกิดจากชุนะงน และทำให้โอะซึกุโบะเหมาะสมกับตำแหน่งภรรยาหลวงของมิชิโยะริ

4.3.1.2 การฟื้นฟูความสัมพันธ์กับคนในครอบครัวของโอะซึกุโบะ

ก่อนที่โอะซึกุโบะจะแต่งงานกับมิชิโยะริ โอะซึกุโบะไม่เคยได้รับความรักความเอ็นดูจากพ่อและแม่เลี้ยง ส่วนพี่น้องที่เป็นผู้หญิงก็ไม่เคยยอมรับความเป็นพี่น้องมาก่อน แต่หลังจากที่โอะซึกุโบะเปลี่ยนสถานะเป็นภรรยาหลวงของมิชิโยะริ ความคิดของคนในครอบครัวโอะซึกุโบะที่มีต่อโอะซึกุโบะก็เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น เหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นว่าพ่อของโอะซึกุโบะเปลี่ยนทัศนคติที่มีต่อโอะซึกุโบะ ได้แก่เหตุการณ์หลังจากชุนะงนรู้ว่าโอะซึกุโบะเป็นภรรยาหลวงของมิชิโยะริแล้ว ชุนะงนก็แสดงอาการดีใจและกล่าวชมว่าโอะซึกุโบะเป็นลูกที่มีบุญวาสนาที่สุดในบรรดาลูกทั้งหมด และเมื่อมิชิโยะริเล่าเรื่องที่โอะซึกุโบะถูกแม่เลี้ยงกลั่นแกล้งให้ฟัง ชุนะงนก็รู้สึกอับอายและกลับมาตำหนิแม่เลี้ยงจนทำให้แม่เลี้ยงไม่พอใจ และกล่าวประชดชุนะงนไว้ดังนี้

いで、あな聞きにく。そのかみ、物とやは思ひたまへりし。
『部屋に籠めよ』とは、おのれこそ、行ひたまひしか。
“เหมม ทนฟังไม่ได้ แต่ก่อนท่านเคยปฏิบัติดีกับไอะซึกุโบะด้วยหรือ
คนที่สั่งให้ซังไอะซึกุโบะไว้ในห้องก็คือตัวท่านเองมิใช่หรือ”

(ไอะซึกุโบะ โมะโนะนะตะริ เล่ม 3 หน้า 249)

คำพูดของแม่เลี้ยงข้างต้นเป็นสิ่งที่ช่วยยืนยันได้เป็นอย่างดีว่า ทัศนคติของซุนงะงน เปลี่ยนไปมากจากตอนต้นเรื่องที่ไม่เคยเหลียวแลไอะซึกุโบะและเข้าข้างภรรยาหลวงตลอดเวลา แต่หลังจากรู้ว่าไอะซึกุโบะได้สามีเป็นขุนนางชั้นสูง ซุนงะงนกลับมาตำหนิภรรยาหลวงที่เคยกลั่นแกล้งไอะซึกุโบะแทน อีกทั้งยังปิดความผิดไปให้ภรรยาหลวงทั้งหมด ไม่ยอมรับผิดชอบว่าตัวเองแต่ก่อนก็ไม่ได้ใส่ใจไอะซึกุโบะเหมือนกัน

นอกจากการที่ไอะซึกุโบะเป็นภรรยาหลวงของมิชิโยะริจะส่งผลดีต่อความสัมพันธ์ระหว่าง ไอะซึกุโบะกับพ่อแล้ว ยังส่งผลดีต่อความสัมพันธ์ระหว่างไอะซึกุโบะกับพี่น้องคนอื่นๆ อีกด้วย เดิมทีลูกสาวทั้ง 4 คนของแม่เลี้ยงไม่เคยนับถือไอะซึกุโบะเป็นพี่น้องมาก่อน แต่ภายหลังเมื่อรู้ว่า ไอะซึกุโบะเป็นภรรยาหลวงของมิชิโยะริ ทำที่ของบรรดาลูกสาวของแม่เลี้ยงก็เปลี่ยนไปโดยสิ้นเชิง ซึ่งสามารถเห็นได้จากเหตุการณ์ที่ไอะซึกุโบะเขียนจดหมายมาถามไถ่สารทุกข์สุกดิบลูกสาวคนที่ 4 ของแม่เลี้ยงโดยมีลูกสาวคนอื่นๆ อยู่พร้อมหน้ากัน ในเหตุการณ์ตอนนี้มีบทบรรยายไว้ดังนี้

はらから四人なみゐたるほどに、取りかはしつ々見
たまひて、姉君たち、〈わがもとにものたまへかし〉と
、今は語らはまほしきぞ、いみじきや。落窪にあたりし
ほどは、〈いかに〉と問ふ人なかりしものを。
พอสี่พี่น้องผลัดเปลี่ยนกันอ่านจดหมายเสร็จ บรรดาพี่สาวต่างก็
เอ่ยว่าอยากให้อ่านจดหมายหาตนเองบ้าง การที่อยากพูดคุย
กับไอะซึกุโบะเอาปานนี้ข้างเป็นเรื่องน่าอดสู ที่ตอนไอะซึกุโบะ
อาศัยอยู่ที่ห้องไอะซึกุโบะ⁶ กลับไม่มีใครถามไถ่ความเป็นอยู่นาง

(ไอะซึกุโบะ โมะโนะนะตะริ เล่ม 3 หน้า 249)

⁶ ชื่อเรียกห้องห้องหนึ่งในคฤหาสน์ พื้นของห้องมีระดับต่ำกว่าห้องอื่นๆ ในคฤหาสน์ และห้องมีขนาดคับแคบ

บทบรรยายข้างต้นแสดงให้เห็นว่าลูกสาวของแม่เลี้ยงเกิดความสนใจในตัวโอะชิคุโบะและต้องการสนิทสนมกับโอะชิคุโบะ ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าหากโอะชิคุโบะไม่ได้เป็นภรรยาหลวงของขุนนางชั้นสูง ลูกสาวของแม่เลี้ยงก็คงยังไม่ยอมรับความพี่น้องกับโอะชิคุโบะเหมือนเดิม

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างโอะชิคุโบะกับแม่เลี้ยงไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นในทันทีหลังจากแม่เลี้ยงรู้ความจริงว่าโอะชิคุโบะเป็นภรรยาหลวงของมิชิโยะริ แต่สถานะความเป็นภรรยาหลวงของโอะชิคุโบะก็เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างโอะชิคุโบะกับแม่เลี้ยงเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น เพราะแม่เลี้ยงเริ่มเปิดใจให้โอะชิคุโบะหลังจากที่โอะชิคุโบะส่งข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ มาให้แม่เลี้ยง รวมถึงเรื่องดูแลการจัดงานแต่งงานให้ลูกสาวคนที่ 4 ของแม่เลี้ยงกับสามีใหม่ที่มีฐานะเหมาะสมกัน ซึ่งการที่โอะชิคุโบะสามารถทำเรื่องเหล่านี้จนทำให้แม่เลี้ยงเปิดใจยอมรับโอะชิคุโบะได้ก็เป็นเพราะโอะชิคุโบะมีฐานะเป็นภรรยาหลวงของมิชิโยะริที่มีกำลังทรัพย์และอำนาจจะจัดการเรื่องต่างๆ ให้ได้นั่นเอง

สรุปได้ว่าสถานภาพทางสังคมของโอะชิคุโบะหลังแต่งงานกับมิชิโยะริมีความสำคัญมากต่อการฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างโอะชิคุโบะกับคนในครอบครัวที่เคยมีปัญหาขัดแย้งกัน อย่างไรก็ตาม แม้ว่าสถานภาพทางสังคมที่สูงขึ้นของโอะชิคุโบะจะเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญที่ทำให้คนในครอบครัวมีท่าทีเป็นมิตรกับโอะชิคุโบะมากขึ้น แต่ในตอนท้ายเรื่องผู้วิจัยคิดว่านอกจากเรื่องสถานภาพทางสังคมของโอะชิคุโบะแล้ว ความกตัญญูและน้ำใจของตัวโอะชิคุโบะที่มีต่อครอบครัวหลังเปิดเผยฐานะว่าตนเองเป็นภรรยาของมิชิโยะริก็ถือเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่ทำให้ครอบครัวโอะชิคุโบะยอมรับในตัวโอะชิคุโบะเช่นกัน

4.3.2 มิชิโยะริกับผลที่ได้รับจากการเป็นสามีของโอะชิคุโบะ

ผู้วิจัยคิดว่าการแต่งงานกับโอะชิคุโบะส่งผลดีทางอ้อมต่อหน้าที่การงานของมิชิโยะริ เพราะปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้มิชิโยะริเลือกโอะชิคุโบะเป็นภรรยาหลวงคือเรื่องชาติกำเนิดของโอะชิคุโบะ

ในหัวข้อ 4.1.2 ผู้วิจัยอ้างอิงถึงความเห็นของนิมิอิริที่มีใจความว่าการเกี่ยวข้องกับจักรพรรดิถือเป็นก้าวแรกของการได้เป็นผู้มีอำนาจ ดังนั้นเหล่าขุนนางจึงปรารถนาให้ลูกสาวของตัวเองเข้าวัง มีเหตุการณ์จริงในประวัติศาสตร์ตอนหนึ่งที่สนับสนุนความเห็นของนิมิอิริคือ การที่จักรพรรดิมนโตะกุ⁷ (Montoku Tennō : 文徳天皇) แต่งตั้งให้ฟูจิวะระ โยะฉิมุชะ (Fujiwara

⁷ ครอบราชย์ช่วงปีค.ศ.850 - 858

Yoshifusa : 藤原良房) ตาของมกุฎราชกุมาร ให้เป็นตะอิโจตะอิจิน ซึ่งในเวลาต่อมา มกุฎราชกุมารซึ่งเป็นหลานของฟูจิโอะระ โยะมิฟูซะก็ได้ขึ้นครองราชย์เป็นจักรพรรดิองค์ต่อมา

ตำแหน่งตะอิโจตะอิจิน (อัครมหาเสนาบดี) ถือได้ว่าเป็นการเลื่อนขั้นสูงสุดของขุนนาง ซึ่ง การเลื่อนขั้นของฟอมิชิโยะรินั้นคล้ายคลึงกับฟูจิโอะระ โยะมิฟูซะ กล่าวคือ ฟอของมิชิโยะริก็เป็นตา ของมกุฎราชกุมารและได้รับแต่งตั้งให้เป็นตะอิโจตะอิจินเช่นกัน การที่ในช่วงท้ายเรื่องมิชิโยะริก็ส่ง ลูกสาวเข้าวังเหมือนที่ฟอของตัวเองเคยทำนั้นจึงมีความเป็นไปได้ว่ามีมิชิโยะริต้องการจะใช้วิธีการ เดียวกับฟอของเขาในการสร้างสายสัมพันธ์กับจักรพรรดิเพื่อเสริมสร้างอำนาจให้ตัวเอง แต่อย่างไร ก็ตาม ในกรณีที่จักรพรรดิมีพระโอรสหลายองค์ ไม่มีสิ่งใดรับประกันว่าพระโอรสที่เกิดจากลูกสาว ของมิชิโยะริจะมีโอกาสได้ขึ้นครองราชย์ในอนาคต

ทะกะโมะริ อะกิโนะริ (Takamori Akinori 高森明勅, 2006) รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ จักรพรรดิในสมัยเฮอันและวิเคราะห์จนได้ข้อสรุปอย่างหนึ่งว่าหากพระโอรสองค์ใดมีแม่ที่มีชาติ กำเนิดต่ำจะถูกทยอยตัดสิทธิ์ออกจากการเป็นผู้สืบทอดราชบัลลังก์ ส่วนฮะรุนะ ฮิโรอะกิ (Hiruna Hiroaki 春名宏昭, 2000: 135) ได้อธิบายไว้ว่า 'ความสูงส่ง' ของสายเลือดมารดาถือเป็นเกณฑ์ หนึ่งที่ใช้ในการตัดสินว่าพระโอรสองค์ใดจะได้เป็นผู้สืบทอดราชบัลลังก์ต่อไป เมื่อพิจารณาจาก ความเห็นของทะกะโมะริและฮะรุนะแล้ว ทำให้ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าชาติกำเนิดและสถานภาพทาง สังคมของผู้ที่จะมาเป็นภรรยาของมิชิโยะริมีส่วนสำคัญต่อการก้าวหน้าในหน้าที่การงานของ มิชิโยะริ

ในเรื่อง *โอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ* มิชิโยะริปฏิเสธการแต่งงานกับลูกสาวคนที่ 4 ของ ชุนงะน และลูกสาวของอุตะอิจิน แต่เลือกที่จะแต่งงานกับโอะชิกุโบะและแต่งตั้งให้โอะชิกุโบะเป็น ภรรยาหลวง ผู้วิจัยมีความเห็นว่าแม้ว่าลูกสาวคนที่ 4 ของชุนงะนกับลูกสาวของอุตะอิจินต่างก็เป็น ลูกสาวขุนนางระดับสูงเหมือนกัน แต่เมื่อเทียบกับโอะชิกุโบะแล้ว โอะชิกุโบะน่าจะเป็นผู้หญิงที่ สถานภาพทางสังคมสูงสุดในเรื่อง

ในเรื่อง *โอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ* เน้นย้ำเกี่ยวกับความสูงส่งของชาติกำเนิดโอะชิกุโบะอยู่ บ่อยครั้ง เริ่มตั้งแต่การที่มิชิโยะริให้ความสนใจเรื่องที่ว่าโอะชิกุโบะเป็นลูกสาวของเชื้อพระวงศ์ นอกจากนี้มะทซุตะ ยูมิ (Masuda Yumi 松田由美, 1983: 12) ยังกล่าวด้วยว่าการที่โอะชิกุโบะถูก แม่เลี้ยงกลั่นแกล้งต่างๆ นานาแต่ยังเติบโตขึ้นโดยที่ยังคงรักษาจิตใจที่ดั่งงามไว้ได้นั้นมีสาเหตุมา จากสายเลือดที่สูงส่งของตัวโอะชิกุโบะเองซึ่งสะท้อนให้เห็นความเชื่ออย่างหนึ่งว่าผู้ที่มีสายเลือดที่ สูงส่งจะมีจิตใจที่ดั่งงาม

อย่างไรก็ตาม แม้จะรู้แล้วว่าโอะชิกุโบะเป็นเชื้อพระวงศ์ แต่เชื้อพระวงศ์ก็มีหลายระดับ สำหรับระดับของโอะชิกุโบะนั้นจะรู้ได้จากเหตุการณ์ที่แย่งคฤหาสน์ชั้นใจกัน เพราะตอนที่เกิดเหตุการณ์แย่งคฤหาสน์ชั้นใจขึ้น พ่อของมิชิโยะริได้ถามไถ่เกี่ยวกับเหตุการณ์นี้จากมิชิโยะริ ซึ่งมิชิโยะริอธิบายให้พ่อของตนฟังดังนี้

「かしこに侍る人の家にはべり。母方の祖父なりける宮の家なりける、伝はりてはべるを、．．．」とのたまへば、
มิชิโยะริตอบพ่อว่า “คฤหาสน์ชั้นใจเป็นคฤหาสน์ของภรรยาที่อยู่ที่
คฤหาสน์นี้ใจ เป็นคฤหาสน์ที่มารดาของภรรยาได้รับสืบทอดมา
จากท่านตา ...”

(โอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ เล่ม 3 หน้า 222)

มิชิโยะริอธิบายให้พ่อของตนเองฟังว่าแต่เดิมคฤหาสน์ชั้นใจเป็นของตาโอะชิกุโบะ และตกทอดมาถึงโอะชิกุโบะ ฮิโรตะ โอะซะมุ (Hirota Osamu 廣田收, 2005: 82) สรุปแผนผังการสืบทอดคฤหาสน์ชั้นใจไว้ดังนี้ คือ

ตาของโอะชิกุโบะ (โอมิยะ⁸ Ōmiya : 大宮) → แม่ของโอะชิกุโบะ (มิยะ⁹ Miya : 宮)
→ โอะชิกุโบะ

จากแผนผังการสืบทอดคฤหาสน์ชั้นใจทำให้รู้ว่าตระกูลทางฝ่ายแม่ของโอะชิกุโบะมีสายเลือดเป็นเชื้อพระวงศ์มาตั้งแต่รุ่นตาเพราะการเรียกตาของโอะชิกุโบะว่าโอมิยะ เป็นการเรียกบุคคลที่เป็นเชื้อพระวงศ์ระดับสูง นอกจากนี้แล้วฮิโรตะยังพิจารณาจากที่ตั้งคฤหาสน์ชั้นใจแล้วสันนิษฐานว่าต้นตระกูลของโอะชิกุโบะทางฝ่ายแม่อาจจะตั้งรกรากที่นครเฮอันตั้งแต่ในยุคเริ่มแรกด้วยเหตุนี้เองแผนผังการสืบทอดคฤหาสน์ชั้นใจจึงเป็นสิ่งที่ใช้พิสูจน์ว่าโอะชิกุโบะเป็นเชื้อพระวงศ์ที่มีเชื้อสายสูงส่งจริง

ฮิโรตะอธิบายไว้ว่าในวรรณกรรมเรื่องเก็นจิ โมะโนะงะตะริ (Genji Monogatari : 源氏物語) ซึ่งเป็นผลงานในสมัยเฮอันเหมือนกันมีการบรรยายการสืบทอดคฤหาสน์อยู่ประปราย แต่ใน

⁸ เป็นสรรพนามที่ใช้เรียกเชื้อพระวงศ์ระดับสูง มักใช้กับราชินีของอดีตจักรพรรดิ แต่ในเรื่องโอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริหมายถึงเชื้อพระวงศ์ฝ่ายชาย

⁹ เป็นสรรพนามที่ใช้เรียกเชื้อพระวงศ์ทั่วไป

เรื่องโอะซึกุโบะ โมะโนะงะตะริ มีเพียงคุณหาสน์ชั้นใจเท่านั้นที่อธิบายถึงที่มาที่ไปของคุณหาสน์ไว้ อย่างชัดเจน ซึ่งสาเหตุที่ผู้วิจัยคิดว่าน่าจะเป็นเพราะแผนผังการสืบทอดคุณหาสน์ชั้นใจถูกใช้เพื่อ พิสูจน์ชาติกำเนิดของโอะซึกุโบะ และเพราะชาติกำเนิดที่สูงส่งของโอะซึกุโบะนี้ จึงทำให้มิชิโยะริ ยึดติดกับโอะซึกุโบะและต้องการได้โอะซึกุโบะมาเป็นภรรยาหลวง และเมื่อโอะซึกุโบะมีชาติกำเนิด ที่สูงส่งแล้วย่อมส่งผลดีต่อฐานะของลูกสาวที่จะเกิดมาในอนาคตด้วย

ก่อนที่เรื่องจะดำเนินมาถึงเหตุการณ์แย่งคุณหาสน์ชั้นใจที่ช่วยเปิดเผยให้รู้ชาติกำเนิดที่ สูงส่งของโอะซึกุโบะ มิชิโยะริได้คิดหาวิธีแก้แค้นขุนะงนและแม่เลี้ยงต่างๆ นานา ส่วนการแย่งชิง คุณหาสน์ชั้นใจถือเป็นการแก้แค้นครั้งสุดท้าย และหลังจากนั้นมิชิโยะริถึงค่อยเปิดเผยความจริง เบื้องหลังการแก้แค้นทั้งหมด

เมื่อพิจารณาจากการที่ผู้เขียนให้ความสำคัญกับเรื่องชาติกำเนิดของโอะซึกุโบะมาตั้งแต่ ต้นเรื่องแล้ว เนื้อเรื่องในช่วงของการแก้แค้น อาจจะเป็นการปูทางไปสู่การเปิดเผยชาติกำเนิดที่ สูงส่งของโอะซึกุโบะก็เป็นได้ กล่าวคือ หลังจากการแก้แค้นในหลายๆ ครั้งแล้ว ผู้เขียนได้ใช้การแก้ แค้นครั้งสุดท้ายในการเปิดเผยชาติกำเนิดที่สูงส่งของโอะซึกุโบะ

ประกอบกับหลังจากขุนะงนยอมรับความเป็นพ่อลูกกับโอะซึกุโบะแล้ว ชาติกำเนิดของ โอะซึกุโบะก็เป็นที่กระจ่างชัดว่าโอะซึกุโบะเป็นผู้มีชาติกำเนิดสูงส่งจริง นอกจากนี้แล้วการที่ต่อมา มิชิโยะริยกตำแหน่งอะโอะงะงนของตนเองให้ขุนะงนยังเป็นการทำให้ตัวโอะซึกุโบะยกระดับฐานะขึ้น ด้วยเพราะขุนะงนเป็นพ่อของโอะซึกุโบะ เมื่อพ่อของโอะซึกุโบะได้เลื่อนชั้น โอะซึกุโบะที่เป็นลูกสาว ก็ย่อมมีสถานะสูงขึ้นไปด้วย ด้วยเหตุนี้โอะซึกุโบะจึงกลายเป็นภรรยาที่เหมาะสมที่จะเป็นแม่ ของลูกสาวที่จะส่งเข้าวังเพื่อเป็นสนมของจักรพรรดิต่อไปในภายภาคหน้า

ในทางตรงกันข้าม หากมิชิโยะริแต่งงานกับลูกสาวคนที่ 4 ของขุนะงนหรือลูกสาวของ อุดะอิจินตามที่แม่มนแนะนำ ลูกสาวที่เกิดมาเมื่อเทียบกับลูกสาวของโอะซึกุโบะแล้วจะมีฐานะ ด้อยกว่า เพราะลูกสาวคนที่ 4 ของขุนะงนกับลูกสาวของอุดะอิจินเป็นเพียงลูกสาวขุนนาง แต่ โอะซึกุโบะเป็นเชื้อพระวงศ์ด้วย ดังนั้นลูกสาวที่เกิดมาจึงมีฐานะสูงกว่า

การที่มิชิโยะริยึดติดกับการที่โอะซึกุโบะเป็นลูกสาวเชื้อพระวงศ์นั้น เป็นเพราะมิชิโยะริ น่าจะต้องการความสูงส่งของสายเลือดโอะซึกุโบะที่จะถ่ายทอดไปสู่ลูกสาวและหลานด้วย กล่าวคือ ในกรณีที่จักรพรรดิมีพระโอรสหลายองค์ เมื่อเปรียบเทียบกับพระโอรสองค์อื่นที่เกิดจาก แม่ที่เป็นเพียงลูกสาวขุนนางในขณะที่หลานของมิชิโยะริได้ความสูงส่งของสายเลือดที่ได้รับ ถ่ายทอดมาจากโอะซึกุโบะ หลานของมิชิโยะริย่อมจะได้เปรียบกว่าพระโอรสองค์อื่นและมีโอกาส ในการได้เป็นผู้สืบทอดราชบัลลังก์มากขึ้น แม้ว่าในเรื่องจะไม่ได้มีบทบรรยายสรุปไว้ว่าสุดท้ายแล้ว

หลานของมิชิโยะริได้ขึ้นครองราชย์หรือไม่ แต่ในตอนท้ายเรื่องมิชิโยะริก็มีโอกาสดำรงตำแหน่ง ดะอิโจดะอิจินเช่นเดียวกับพ่อ จึงมีความเป็นไปได้สูงว่าหลานชายของมิชิโยะริจะมีโอกาสเป็น จักรพรรดิองค์ต่อไป

สรุปแล้วโอะชิคุโบะไม่ได้มีส่วนต่อการก้าวหน้าในหน้าที่การงานของมิชิโยะริโดยตรง แต่มีส่วนกับการก้าวหน้าในหน้าที่การงานของมิชิโยะริโดยการให้กำเนิดลูกสาวที่สามารถสร้างสายสัมพันธ์กับจักรพรรดิได้ ซึ่งถือเป็นการช่วยขยายอิทธิพลให้มิชิโยะริ อย่างไรก็ตาม มิชิโยะรินับเป็นตัวละครเอกชายที่ผิดแปลกไปจากตัวละครเอกชายในวรรณกรรมเรื่องอื่นๆ ในสมัยเฮอันเพราะตัวละครเอกชายในเรื่องอื่นมักมีความสัมพันธ์กับผู้หญิงหลายคน แต่มิชิโยะริกลับมีภรรยาเพียงคนเดียว ซึ่งผู้วิจัยมองว่าน่าจะเป็นเพราะมิชิโยะริมีความรู้สึกรักใคร่โอะชิคุโบะเป็นพิเศษจนถึงขนาดคิดแผนการแก้แค้นครอบครัวโอะชิคุโบะที่เคยปฏิบัติไม่ดีกับโอะชิคุโบะจึงทำให้มิชิโยะริไม่คิดมีภรรยาใหม่

4.4 สรุป

การแต่งงานกันระหว่างมิชิโยะริกับโอะชิคุโบะเป็นสิ่งที่ช่วยสนับสนุนให้ทั้งมิชิโยะริและโอะชิคุโบะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น กล่าวคือ โอะชิคุโบะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีสุขสบายขึ้น และด้วยฐานะภรรยาของขุนนางระดับสูงก็ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างโอะชิคุโบะกับครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นด้วย ในขณะเดียวกันการที่มิชิโยะริได้โอะชิคุโบะเป็นภรรยาก็ส่งผลดีต่อการก้าวหน้าในหน้าที่การงานของมิชิโยะริในกรณีที่ถูกสาวของมิชิโยะริเข้าวังเป็นพระสนมของจักรพรรดิ

แต่ทั้งนี้การที่มิชิโยะริและโอะชิคุโบะสามารถสนับสนุนให้ต่างฝ่ายต่างเจริญก้าวหน้าได้นั้นเป็นเพราะมิชิโยะริและโอะชิคุโบะมีสถานะทางสังคมที่สูงเท่าเทียมกันด้วย หากมิชิโยะริไม่ได้เป็นขุนนางระดับสูง ความสัมพันธ์ระหว่างโอะชิคุโบะกับครอบครัวน่าจะยังเลวร้ายอยู่เหมือนเดิม และหากโอะชิคุโบะไม่ได้เป็นลูกสาวของเชื้อพระวงศ์หรือขุนนาง มิชิโยะริก็คงไม่เลือกโอะชิคุโบะมาเป็นภรรยา

ด้วยเหตุนี้ความสัมพันธ์ในรูปแบบสามีภรรยาระหว่างมิชิโยะริกับโอะชิคุโบะจึงสะท้อนให้เห็นว่าในสมัยเฮอัน สถานภาพทางสังคมมีบทบาทสำคัญที่มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์กับคนในครอบครัวของคนในระดับชนชั้นสูง

บทที่ 5

ความสัมพันธ์แบบแม่เลี้ยงลูกเลี้ยง : แม่เลี้ยงกับโอะชิคุโบะ

ในบทนี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์สถานภาพทางสังคมกับความสัมพันธ์แบบแม่เลี้ยงลูกเลี้ยงระหว่างแม่เลี้ยงกับกับโอะชิคุโบะ โดยแบ่งวิเคราะห์ตามลำดับหัวข้อต่อไปนี้

- 5.1 ภูมิหลังแม่เลี้ยง
- 5.2 ความสัมพันธ์ระหว่างแม่เลี้ยงกับลูกเลี้ยงในสมัยเฮอัน
- 5.3 ความสัมพันธ์ระหว่างแม่เลี้ยงกับโอะชิคุโบะ
- 5.4 สรุป

5.1 ภูมิหลังแม่เลี้ยง

ตัวละครแม่เลี้ยงในที่นี้ หมายถึง แม่เลี้ยงของโอะชิคุโบะ แม่เลี้ยงเป็นภรรยาคนแรกของ ชุนงงน พ่อของโอะชิคุโบะ ในตัวบทเรื่อง *โอะชิคุโบะ โมะโนะงะตะริ* ผู้เขียนมักใช้สรรพนามเรียกแทนตัวแม่เลี้ยงของโอะชิคุโบะว่า คิตะ โนะ คะตะ ซึ่งเป็นสรรพนามที่ใช้สำหรับเรียกผู้หญิงที่เป็นภรรยาหลวง ดังนั้นจึงทำให้รู้ว่าแม่เลี้ยงของโอะชิคุโบะมีฐานะเป็นภรรยาหลวงของชุนงงน ส่วนแม่ของโอะชิคุโบะเป็นเพียงภรรยารอง¹ เท่านั้น

ในเรื่อง *โอะชิคุโบะ โมะโนะงะตะริ* ไม่ได้ระบุไว้ว่าแม่เลี้ยงมีชื่อว่าจะอะไรและมีชาติกำเนิดอย่างไร แต่โยะชิกะวะ วะกะโกะ (1995: 22) สันนิษฐานว่าแม่เลี้ยงไม่ได้มีชาติกำเนิดเป็นลูกสาวขุนนางชั้นสูงเพราะแม่เลี้ยงใช้คำพูดที่ฟังดูเหมือนภาษาชาวบ้านและหยาบคายซึ่งแสดงให้เห็นว่าแม่เลี้ยงไม่ได้รับการศึกษาอบรมที่ดีพอ ฮิจิกะตะ โยะอิชิ (Hijikata Yoichi 土方洋一, 1990: 15) ก็ให้ความเห็นไปในทางเดียวกันว่าครอบครัวของแม่เลี้ยงน่าจะเป็นครอบครัวขุนนางที่มีฐานะต่ำกว่าชุนงงนเพราะเห็นยะกุโนะซุเกะ ลูกของแม่เลี้ยงที่ชราภาพมากแล้วยังดำรงตำแหน่งเป็นแค่ขุนนางระดับ 6 ซึ่งตำแหน่งขุนนางระดับ 6 นั้นเป็นตำแหน่งขุนนางที่ยังไม่สูงพอจะได้รับอนุญาตให้เข้าไป

¹ โดยทั่วไปแล้วผู้หญิงที่มีชาติกำเนิดสูงที่สุดมักได้รับการแต่งตั้งเป็นภรรยาหลวง แต่การที่แม่แท้ๆ ของโอะชิคุโบะซึ่งเป็นเชื้อพระวงศ์เป็นได้แค่ภรรยารองนั้น เป็นเพราะแม่แท้ๆ ของโอะชิคุโบะมีข้อด้อยตรงที่มีปัญหาทางการเงิน

ในเขตพระราชวังได้ อีกทั้งนิสัยส่วนไม่ดีของแม่เลี้ยงที่แสดงให้เห็นว่าไม่มีสมบัติผู้ดีก็เป็นสิ่งที่ช่วยบ่งชี้ว่าแม่เลี้ยงไม่ได้เกิดในตระกูลขุนนางชั้นสูง

หลังแม่เลี้ยงแต่งงานกับขุนนาง แม่เลี้ยงก็อาศัยอยู่ที่คฤหาสน์เดียวกับขุนนางและได้รับการยกย่องให้เป็นภรรยาหลวง ก่อนที่ขุนนางจะได้แม่ของโอะชิโกะโบมาเป็นภรรยาคนรองในภายหลัง

5.2 ความสัมพันธ์ระหว่างแม่เลี้ยงกับลูกเลี้ยงในสมัยเฮอัน

ในพจนานุกรมโคจิเอ็น ฉบับที่ 6 (Kōjien Dai 6 Pan : 広辞苑 第六版) (2008: 2661) ให้คำจำกัดความของคำว่า ‘แม่เลี้ยง’ หรือมะมะสะสะ² (Mamahaha : 継母) ไว้ว่า แม่ที่ไม่มีความเกี่ยวข้องทางสายเลือด หรือ ภรรยาใหม่ของพ่อ ส่วนในพจนานุกรมนิฮงโอะ ดะอิจิเต็น (Nihongo Daijiten : 日本語大辞典) (1993: 1865) ให้คำนิยามของคำว่า ‘แม่เลี้ยง’ ว่าหมายถึง แม่ที่ไม่ใช่แม่ผู้ให้กำเนิด ส่วนคำจำกัดความของคำว่า ‘ลูกเลี้ยง’ หรือมะมะโกะ (Mamako : 継子) นั้น ทั้งในพจนานุกรมโคจิเอ็น (2008: 2661) และในพจนานุกรมนิฮงโอะ ดะอิจิเต็น (1993: 1865) ต่างให้คำจำกัดความตรงกันว่า หมายถึง ลูกที่ไม่มีความเกี่ยวข้องทางสายเลือดกับแม่เลี้ยง

คำจำกัดความของแม่เลี้ยงและลูกเลี้ยงในพจนานุกรมทั้ง 2 ฉบับเป็นการอธิบายความหมายของแม่เลี้ยงและลูกเลี้ยงในสังคมปัจจุบัน ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าคำจำกัดความของ ‘ลูกเลี้ยง’ ในสมัยปัจจุบันกับสมัยเฮอันเหมือนกัน คือ ลูกเลี้ยงเป็นลูกที่ไม่มีความเกี่ยวข้องทางสายเลือดกับแม่ แต่สำหรับภาพลักษณ์ของแม่เลี้ยงในปัจจุบันกับสมัยเฮอันนั้นมีลักษณะบางอย่างที่แตกต่างกัน

ในงานวิจัยเรื่องแม่เลี้ยงของทะกิสะวะ (1992: 29) อธิบายว่า ‘แม่เลี้ยง’ (継母) เป็นคำที่ใช้ในญี่ปุ่นมาตั้งแต่ยุคเริ่มแรก ซึ่งคำว่าแม่เลี้ยงเป็นสรรพนามที่ลูกของภรรยารองใช้เรียกภรรยาหลวงของพ่อ นอกจากนี้ทะกิสะวะได้อธิบายรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับแม่เลี้ยงในสมัยเฮอันว่า นอกจากแม่แท้ๆ ของลูกแล้ว ภรรยาหลวงซึ่งมักมีชาติกำเนิดสูงสุดในบรรดาภรรยาทั้งหมด ซึ่งอาศัยอยู่ร่วมบ้านเดียวกับสามี และเป็นภรรยาที่มีอำนาจในการสั่งการดูแลงานภายในบ้านจะมีสิทธิความเป็นผู้ปกครองของลูกเลี้ยงโดยชอบธรรม ไม่ว่าแม่แท้ๆ ของลูกเลี้ยงจะยังมีชีวิตอยู่หรือไม่ก็ตาม

² สามารถอ่านได้อีกแบบว่าเคะอิโบะ (Keibo)

ตามปกติแล้ว การดูแลเลี้ยงดูลูกเป็นหน้าที่ของแม่ผู้ให้กำเนิด แต่ทะกิสะวะอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับบทบาทของแม่เลี้ยงซึ่งมีฐานะเป็นภรรยาหลวงของขุนนางระดับสูงในสมัยเฮอันว่า ในบางครั้งแม่เลี้ยงก็ต้องรับหน้าที่ดูแลลูกเลี้ยงที่เป็นผู้หญิงทั้งที่แม่แท้ๆ ของลูกเลี้ยงยังมีชีวิตอยู่ เพราะในตระกูลขุนนางชั้นสูง ลูกสาวถือเป็นกุญแจสำคัญที่ช่วยขึ้นอำนาจของตระกูล ดังนั้นในบางครั้งหากภรรยาเองให้กำเนิดลูกสาว ผู้เป็นพ่อก็จะนำมาให้ภรรยาหลวงดูแลในฐานะลูกสาวของภรรยาหลวงเพื่อเป็นการยกระดับสถานะของลูกสาวและทำให้ได้รับการยอมรับในสังคมชั้นสูง ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการที่พ่อเด็กนำลูกสาวของภรรยาเองมาให้ภรรยาหลวงเลี้ยงดูในฐานะลูกสาวของภรรยาหลวง สาเหตุน่าจะมาจากสถานะความเป็นลูกสาวของภรรยาหลวงจะได้รับการยอมรับจากสังคมภายนอกมากกว่าการเป็นแค่ลูกสาวของภรรยาเอง ซึ่งน่าจะส่งผลดีต่อการหาลูกเขยที่มีชาติตระกูลดีต่อไป แต่หากภรรยาหลวงมีลูกสาวเหมือนกัน ลูกเลี้ยงอาจจะเป็นอุปสรรคในการหาสามีที่มีชาติตระกูลดีให้กับลูกสาวของตัวเองได้

อย่างไรก็ตามทะกิสะวะได้อธิบายไว้ว่าผู้เป็นพ่อจะไม่เข้ามายุ่งเกี่ยวกับการดูแลลูกสาวของภรรยาหลวง ซึ่งผู้วิจัยคิดว่าเรื่องนี้ถือเป็นประเด็นหนึ่งที่ส่งเสริมให้ภรรยาหลวงกล้ากลั่นแกล้งลูกเลี้ยงโดยไม่ต้องกลัวเกรงสามี

5.3 ความสัมพันธ์ระหว่างแม่เลี้ยงกับโอะชิกุโบะ

เดิมทีแม่เลี้ยงอาศัยอยู่กับขุนนางที่คฤหาสน์ขุนนาง ส่วนโอะชิกุโบะอาศัยอยู่ที่คฤหาสน์ของตัวเอง หลังจากแม่ของโอะชิกุโบะเสียชีวิตไปแล้วขุนนางจึงพาโอะชิกุโบะมาอาศัยอยู่ร่วมคฤหาสน์เดียวกัน ด้วยเหตุนี้โอะชิกุโบะจึงมีโอกาสได้พบกับแม่เลี้ยงและเป็นจุดเริ่มต้นของความสัมพันธ์ในรูปแบบแม่เลี้ยงลูกเลี้ยง

ในเรื่องโอะชิกุโบะ โมะโนะระตะริ แม่เลี้ยงของโอะชิกุโบะมีฐานะเป็นภรรยาหลวงของขุนนาง ส่วนแม่แท้ๆ ของโอะชิกุโบะมีฐานะเป็นเพียงภรรยาเอง ดังนั้นภาพลักษณ์ของแม่เลี้ยงในเรื่องโอะชิกุโบะจึงสอดคล้องกับภาพลักษณ์แม่เลี้ยงในงานวิจัยของทะกิสะวะ แต่ผู้วิจัยมีความเห็นเพิ่มเติมว่าขุนนางน่าจะไม่ได้มีเจตนาพาโอะชิกุโบะมาให้ภรรยาหลวงเลี้ยงดูในฐานะลูกสาวของภรรยาหลวงเพื่อยกระดับสถานะทางสังคมของโอะชิกุโบะเหมือนในงานวิจัยของทะกิสะวะ เพราะภรรยาหลวงเองก็มีลูกสาวอยู่แล้ว 4 คน ดังนั้นขุนนางจึงไม่น่าจะคาดหวังว่าภรรยาหลวงจะดูแลเลี้ยงดูโอะชิกุโบะเหมือนลูกสาวของตัวเอง

ในช่วงเริ่มเรื่องมีบทบรรยายที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างแม่เลี้ยงกับโอะชิกุโบะเขียนไว้ดังนี้

北の方、心やいかがおはしけむ、つかうまつる御達の数にだに思さず、寝殿の放出の、また一間なる落窪なる所の、二間なるになむ住ませたまひける。「君達」とも言はず、「御方」とはまして言はせたまふべくもあらず。〈名をつけむ〉とすれば、さすがに〈おとどの思す心あるべし〉とつみたまひて、「落窪の君と言へ」とたまへば、人々もさ言ふ。

ไม่รู้ว่าการรยาหลวงของขุนงนคิดอย่างไรถึงให้ลูกเลี้ยงอาศัยอยู่ในห้องที่แคบแคสองช่วงเสา และพื้นห้องยุบต่ำ นางไม่ให้คนอื่นเรียกลูกเลี้ยงว่า ‘คุณหนู’ หรือ ‘คุณหญิง’ แต่ด้วยความเกรงใจสามี นางจึงตั้งชื่อให้คนรับใช้เรียกลูกเลี้ยงว่า ‘โอะชิกุโบะ’ คนรับใช้ต่างก็พากันเรียกชื่อตามนั้น

(โอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ เล่ม 1 หน้า 17)

จากข้อความข้างต้นที่ยกมาแสดงให้เห็นว่าตั้งแต่โอะชิกุโบะย้ายมาอาศัยอยู่ที่คฤหาสน์ขุนงน โอะชิกุโบะก็ประสบแต่ความยากลำบากและมีแต่ความทุกข์ ต้องอยู่ในห้องที่คับแคบ พื้นห้องยุบจมอันเป็นที่มาของชื่อเรียกตัวละครเอกหญิงซึ่งฟังไม่เป็นมงคลด้วย ซึ่งสาเหตุสำคัญที่ทำให้โอะชิกุโบะต้องตกอยู่ในชะตากรรมเช่นนี้ก็คือการถูกแม่เลี้ยงกลั่นแกล้งนั่นเอง

ผู้วิจัยวิเคราะห์สาเหตุหลักที่ทำให้แม่เลี้ยงมีพฤติกรรมกลั่นแกล้งโอะชิกุโบะได้เป็น 2 สาเหตุ ดังนี้คือ

5.3.1 หึงหวงสามี

เมื่อกกล่าวถึงความขัดแย้งระหว่างแม่เลี้ยงกับลูกเลี้ยงแล้ว สาเหตุที่คนทั่วไปน่าจะนึกถึงเป็นอันดับแรกคือ ความหึงหวงสามี เพราะลูกเลี้ยงก็เปรียบเสมือนกับตัวแทนของผู้หญิงที่มีสามีคนเดียวกับแม่เลี้ยง ดังนั้นจึงเป็นเรื่องธรรมดาที่แม่เลี้ยงจะรู้สึกไม่ถูกชะตากับลูกเลี้ยง

แม้ว่าในเรื่องโอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริจะไม่มีบทบรรยายแสดงความรู้สึกของแม่เลี้ยงที่มีต่อแม่ของโอะชิกุโบะเลย แต่ผู้วิจัยก็คิดว่ามีความเป็นไปได้สูงเช่นกันที่แม่เลี้ยงจะรู้สึกหึงหวงสามีจนพลอยรู้สึกไม่ถูกชะตาโอะชิกุโบะที่เป็นลูกเลี้ยงไปด้วย เพราะก่อนที่ขุนงนจะได้แม่ของโอะชิกุโบะเป็นภรรยาเอง แม่เลี้ยงของโอะชิกุโบะถือเป็นภรรยาคนเดียวของขุนงนมาโดยตลอดหน้าซ้ายังมีลูกด้วยกันแล้ว 3 - 4 คน เรียกได้ว่าแม่เลี้ยงอยู่ในสถานะที่มั่นคงในระดับหนึ่งแล้ว เพราะได้รับการยกย่องให้เป็นภรรยาหลวง อีกทั้งยังให้กำเนิดลูกสาวและลูกชายให้สามีแล้วด้วย

แต่หลายปีผ่านไปขุนนางกลับได้แม่ของโอะชิคุโบะเป็นภรรยาเพิ่มอีกคนแถมยังให้กำเนิดลูกสาวซึ่งถือเป็นเครื่องมือของพ่ออย่างหนึ่งในการไว้เชื้อมความสัมพันธ์กับขุนนางคนอื่นโดยการแต่งงาน ด้วยเหตุนี้จึงเป็นไปได้ว่าแม่เลี้ยงจะรู้สึกไม่พอใจแม่ของโอะชิคุโบะรวมถึงตัวโอะชิคุโบะด้วย

5.3.2 รู้สึกเป็นปมด้อยเรื่องชาติกำเนิด

ตามที่ได้อธิบายไว้ในหัวข้อ 5.1 เรื่องภูมิหลังแม่เลี้ยงว่าแม่เลี้ยงน่าจะเป็นลูกสาวขุนนางที่ไม่ได้มีตำแหน่งใหญ่โต ตรงข้ามกับแม่แท้ๆ ของโอะชิคุโบะที่มีชาติกำเนิดเป็นเชื้อพระวงศ์ซึ่งถือว่ามีชาติกำเนิดสูงกว่าแม่เลี้ยงมาก ผู้วิจัยมีความเห็นว่าแม่เลี้ยงน่าจะรู้สึกที่ตนเองด้อยกว่าแม่ของโอะชิคุโบะในเรื่องของชาติกำเนิด และการที่แม่เลี้ยงรู้สึกเป็นปมด้อยเรื่องชาติกำเนิดนี้น่าจะเป็นสาเหตุสำคัญที่สุดที่ทำให้แม่เลี้ยงไม่พอใจโอะชิคุโบะ เพราะโอะชิคุโบะเปรียบเสมือนกับตัวแทนของแม่โอะชิคุโบะที่เป็นเชื้อพระวงศ์

ผู้วิจัยสรุปรูปแบบการกลั่นแกล้งของแม่เลี้ยงที่มีความเกี่ยวพันกับเรื่องชาติกำเนิดและสถานภาพทางสังคมของโอะชิคุโบะออกมาได้ดังนี้คือ

5.3.2.1 แม่เลี้ยงลดสถานะของโอะชิคุโบะ

สิ่งแรกที่แม่เลี้ยงทำเมื่อโอะชิคุโบะย้ายเข้ามาอยู่ในคฤหาสน์ขุนนาง คือการสั่งห้ามไม่ให้คนรับใช้เรียกโอะชิคุโบะว่าเป็นคุณหนูของบ้าน แต่ให้เรียกว่า ‘โอะชิคุโบะ’ แทน ซึ่งชื่อเรียกนี้ถือเป็นชื่อที่ไม่สมฐานะลูกสาวของเจ้าของคฤหาสน์ เพราะ ‘โอะชิคุโบะ’ เป็นชื่อที่ใช้เรียกห้องห้องหนึ่งในคฤหาสน์ที่สร้างต่อเติมภายหลัง พื้นห้องจึงอยู่ต่ำกว่าห้องอื่นๆ ในคฤหาสน์ และมีขนาดห้องคับแคบ การที่แม่เลี้ยงให้โอะชิคุโบะอาศัยอยู่ในห้องโอะชิคุโบะซึ่งมีสภาพเหมือนห้องเก็บของ และให้คนรับใช้ในบ้านเรียกชื่อโอะชิคุโบะถือเป็นการลดฐานะโอะชิคุโบะจากการเป็นลูกสาวเจ้าของคฤหาสน์เป็นเพียงผู้อาศัยที่มีสภาพความเป็นอยู่ไม่ต่างไปจากคนรับใช้ ด้วยเหตุนี้ทำให้ภายในคฤหาสน์จึงไม่เคารพนับถือโอะชิคุโบะว่าเป็นลูกสาวเจ้าของคฤหาสน์

5.3.2.2 แม่เลี้ยงยึดข้าวของเครื่องใช้ของโอะชิคุโบะ

ข้าวของเครื่องใช้ส่วนตัวของโอะชิคุโบะบางชิ้นเดิมที่เป็นของแม่โอะชิคุโบะ โดยในเรื่องมีบทบรรยายเกี่ยวกับข้าวของเครื่องใช้ส่วนตัวของโอะชิคุโบะเขียนไว้ ดังนี้

この君はいささか御調度持たまへける。母君の御物なりけり。鏡などなむ、まめやかにかうつくしげなりける。

โอะชิกุโบะมีข้าวของเครื่องใช้เล็กน้อยซึ่งเคยเป็นของของแม่มาก่อน ยกตัวอย่างเช่นกระจกซึ่งงดงามมาก

(โอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ เล่ม 1 หน้า 49)

ในเรื่องโอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริมีเหตุการณ์หนึ่งที่แม่เลี้ยงซื้อกระจกใหม่มา แม่เลี้ยงจึงมาขอยืมกล่องใส่กระจกของโอะชิกุโบะซึ่งเดิมที่เป็นของของแม่โอะชิกุโบะ เมื่อแม่เลี้ยงได้รับกล่องใส่กระจกไปแล้วแม่เลี้ยงก็พูดชื่นชมกล่องใส่กระจกที่โอะชิกุโบะยกให้ตามข้อความที่ยกมาด้านล่างนี้

「かしこき物をも、買ひてけるかな。この箱のやうに、今の世の蒔絵こそさらにかくせね」とて、かき撫でたまへば、
แม่เลี้ยงดูบลำกกล่องใส่กระจกกลางเอ่ยว่า “โชคดีจริงที่ซื้อกระจกชิ้นดีมา สมัยนี้คงหาภาพวาดลงรักแบบกล่องใบนี้ไม่ได้แล้วล่ะ”

(โอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ เล่ม 1 หน้า 72)

เหตุการณ์ที่แม่เลี้ยงมายึดข้าวของของโอะชิกุโบะไปนั้นไม่ได้เกิดขึ้นเพียงครั้งเดียวแต่เกิดขึ้นหลายครั้งแล้วโดยรู้ได้จากคำพูดที่โอะโกะงิพูดระบายความรู้สึกกับโอะชิกุโบะเรื่องแม่เลี้ยงมายึดกล่องใส่กระจกของโอะชิกุโบะไปตามข้อความที่ยกมาด้านล่างนี้

〈奉りたまはむ〉とこそ、なからめ、持たせたまへる御調度、かくのみ取らせたまへるよ。さきざきの御婚どりに、『しかへて。ただしばし』と屏風よりはじめて取りたまひて、ただ我物の具のやうにて、立て散らしておはします。御盒器をだに聞こえ取りたまひてき。今、殿にも。率てまうで来なむ。この御方の物は、ただ見るままだ、御方々の物にのみなり果てぬ。
นายหญิงไม่เคยให้ข้าวของกับคุณหนูเลย มีแต่จะมาเอาของของคุณหนูไป เมื่อคราวงานแต่งงานของคุณหนูคนอื่น ๆ นายหญิงก็มายึดจากนั้นก็ไปโดยอ้างว่าจะซ่อมให้ ให้ทนลำบากกระยะสั้น ๆ ไปก่อน แต่นายหญิงกลับนำจากนั้นก็ไปตั้งทิ้งไว้ในห้องของนายหญิงเองราวกับเป็นข้าวของของตัวเอง แม้แต่ถ้วยชามก็ยึดไปด้วย ไป

เรียนให้นายท่านทราบแล้วนำของคืนมาเถอะเจ้าคะ มิเช่นนั้น ไม่นานข้าวของของคุณหนูจะตกเป็นของลูกสาวนายหญิงหมด
(โอะซึกุโบะ โมะโนะงะตะริ เล่ม 1 หน้า 72)

แม่ของโอะซึกุโบะเป็นเชื้อพระวงศ์ดังนั้นจึงมีความเป็นไปได้สูงว่าข้าวของเครื่องใช้ของแม่โอะซึกุโบะจะเป็นของเก่ามีราคาที่ตกทอดจากรุ่นปู่ย่าตายายสมัยที่ตระกูลยังรุ่งเรืองอยู่ ในทางตรงกันข้าม แม่เลี้ยงของโอะซึกุโบะซึ่งเป็นแค่ลูกสาวขุนนางระดับล่างไม่น่าจะมีข้าวของเครื่องใช้ดีๆ เหมือนกับแม่แท้ๆ ของโอะซึกุโบะ ดังนั้นจึงมีความเป็นไปได้ที่แม่เลี้ยงจะรู้สึกอิจฉาที่โอะซึกุโบะมีข้าวของดีๆ ซึ่งตัวเองไม่สามารถหามาครอบครองได้จึงใช้วิธียึดข้าวของของโอะซึกุโบะแทน

5.3.2.3 แม่เลี้ยงไม่ยอมรับโอะซึกุโบะเป็นลูกสาว

ทะกิสะวะ (1992: 29) อธิบายเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างแม่เลี้ยงกับลูกเลี้ยงไว้ว่า มีบางกรณีที่พ่อนำลูกสาวของภรรยาออกมาให้ภรรยาหลงเลี้ยงดูและให้สังคมภายนอกรับรู้ว่าคุณสาวคนนั้นเป็นลูกของภรรยาหลงเพื่อยกระดับสถานะลูกสาวในการหาลูกขายในอนาคต แต่ในกรณีที่ตัวภรรยาหลงมีลูกสาวที่อายุไล่เลี่ยกันอยู่แล้ว ลูกสาวของภรรยาหลงจะกลายเป็นคู่แข่งในการหาคู่ครองกับลูกสาวของภรรยาหลงไปโดยปริยาย แน่แน่นอนว่าภรรยาหลงย่อมจะเข้าข้างลูกสาวตัวเองมากกว่าและมองว่าลูกเลี้ยงเป็นคู่แข่งของลูกสาวตัวเองในการหาคู่ครองให้ แต่อย่างไรก็ตามทะกิสะวะกล่าวว่าแม้ว่าจะเกิดปัญหาระหว่างภรรยาหลงกับลูกเลี้ยงขึ้น ผู้เป็นพ่อจะไม่เข้าไปก้าวร้าวการดูแลเลี้ยงดูลูกสาวของภรรยาหลง

ในกรณีของเรื่อง *โอะซึกุโบะ โมะโนะงะตะริ* พ่อของโอะซึกุโบะเองก็นำโอะซึกุโบะมาให้ภรรยาหลงช่วยเลี้ยงดูเช่นกัน แต่นอกจากแม่เลี้ยงจะไม่รับโอะซึกุโบะเป็นลูกแล้ว ยังปฏิบัติกับโอะซึกุโบะเหมือนเป็นคนรับใช้ด้วย ผู้วิจัยคิดว่ามีความเป็นไปได้ว่าที่แม่เลี้ยงปฏิบัติไม่ดีกับโอะซึกุโบะนั้นเป็นเพราะแม่เลี้ยงเองก็มีลูกสาวที่อายุไล่เลี่ยกับโอะซึกุโบะและยังไม่ได้แต่งงานอยู่ คือ ลูกสาวคนที่ 4 แม่เลี้ยงจึงอาจคิดว่าโอะซึกุโบะจะกลายมาเป็นคู่แข่งในการหาคู่ครองให้ลูกสาวคนที่ 4 ตามที่ทะกิสะวะวิเคราะห์ไว้

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าหากแม่เลี้ยงยอมรับโอะซึกุโบะเป็นลูกอีกคนหนึ่ง จะทำให้ลูกสาวคนที่ 4 เสียเปรียบในการหาคู่ครองเพราะเมื่อเทียบกันแล้วแม้ว่าลูกสาวคนที่ 4 กับโอะซึกุโบะจะมีความงามไม่แพ้กัน แต่โอะซึกุโบะถือว่ามีภาษีเหนือกว่าในเรื่องชาติกำเนิดเพราะมีแม่แท้ๆ เป็นเชื้อพระวงศ์ ดังนั้นแม่เลี้ยงจึงกีดกันโอะซึกุโบะไม่ให้ขวางทางการหาคู่ครองของลูกสาวตัวเองโดยการไม่

ยอมรับว่าโอะชิกุโบะเป็นลูกของซุนงะงน และลดฐานะให้อยู่ในสภาพเหมือนคนรับใช้ อีกทั้งยังกักตัวโอะชิกุโบะไว้ในบ้าน ไม่ยอมพาโอะชิกุโบะไปวัดหรืองานเทศกาลเหมือนลูกสาวคนอื่นๆ ทำให้คนภายนอกไม่สามารถล่วงรู้ได้ว่าซุนงะงนยังมีลูกสาวอีกคนหนึ่ง ซึ่งส่งผลให้โอะชิกุโบะไม่เคยได้รับจดหมายรักจากผู้ชายคนไหนมาก่อน

รูปแบบการกลั่นแกล้งที่กล่าวมาแล้วทั้ง 3 ข้อนั้นล้วนแล้วแต่เป็นการทำไปเพื่อลดสถานะของโอะชิกุโบะในคฤหาสน์ซุนงะงนลงจากความเป็นคุณหนูของบ้านให้อยู่ในระดับหญิงรับใช้ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าปัจจัยข้อหนึ่งที่ทำให้แม่เลี้ยงกลั่นแกล้งโอะชิกุโบะคือความรู้สึกด้อยกว่าโอะชิกุโบะในเรื่องชาติกำเนิดจึงคิดหาวิธีการลดสถานะของโอะชิกุโบะให้ต่ำกว่าตนเองและลูกสาว

5.3.3 การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์หลังโอะชิกุโบะแต่งงาน

ในช่วงครั้งแรกของเรื่องโอะชิกุโบะอยู่ในสถานะด้อยต่ำกว่าคนรับใช้มาโดยตลอด แต่เมื่อมิชิโยะริพาโอะชิกุโบะหนีไปอยู่ด้วยกันและยกย่องให้โอะชิกุโบะเป็นภรรยาหลวง สถานะทางสังคมของโอะชิกุโบะก็ยกระดับสูงขึ้นทันที เพราะเดิมทีแม่เลี้ยงสั่งให้คนในคฤหาสน์เรียกนางเอกว่าโอะชิกุโบะซึ่งเป็นชื่อเรียกที่ต่ำต้อย แต่เมื่อโอะชิกุโบะแต่งงานกับมิชิโยะริแล้ว คนรอบตัวโอะชิกุโบะต่างก็พากันเรียกโอะชิกุโบะว่า 'คิตะ โนะ คะตะะ' ซึ่งแปลว่าภรรยาหลวงแทน

ฮงงู ฮิโรยุกิ (Hongū Hiroyuki 本宮洋幸, 2005: 36) กล่าวว่าในเรื่องโอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ ผู้เขียนจะเขียนถึงตัวแม่เลี้ยงโดยใช้สรรพนามว่าภรรยาหลวง (คิตะ โนะ คะตะะ) ซึ่งสรรพนามนี้เมื่อใช้แทนตัวแม่เลี้ยงแล้วจะเสมือนเป็นสัญลักษณ์แทนความชั่วร้าย แต่เมื่อโอะชิกุโบะเปลี่ยนมาใช้สรรพนามแทนตัวภรรยาหลวง (คิตะ โนะ คะตะะ) แล้ว คำว่าภรรยาหลวง กลับเป็นสรรพนามที่แสดงให้เห็นว่าโอะชิกุโบะหลุดพ้นสถานภาพที่ด้อยต่ำแล้ว

อย่างไรก็ตามผู้วิจัยมีความเห็นว่าโอะชิกุโบะไม่ได้เพียงหลุดพ้นจากสถานภาพที่ด้อยต่ำตามที่ฮงงูวิเคราะห์เท่านั้น แต่โอะชิกุโบะยังยกระดับฐานะขึ้นมาอยู่เหนือแม่เลี้ยงด้วยเพราะมิชิโยะริ สามีของโอะชิกุโบะเป็นขุนนางที่มีตำแหน่งใหญ่โตกว่าซุนงะงนผู้เป็นสามีของแม่เลี้ยง

ช่วงที่โอะชิกุโบะและแม่เลี้ยงพบกันครั้งแรกหลังจากโอะชิกุโบะเป็นภรรยาของมิชิโยะริ มีบทบรรยายถึงความงามของเสื้อผ้าที่โอะชิกุโบะสวมใส่และอากัปภิกิริยาของโอะชิกุโบะที่สำรวมสมกับเป็นภรรยาหลวงของขุนนางตำแหน่งใหญ่โต ผู้วิจัยคิดว่าพอแม่เลี้ยงเห็นการเปลี่ยนแปลงของโอะชิกุโบะแล้ว แม่เลี้ยงก็ตระหนักได้ว่าตนเองอยู่ในฐานะที่ต่ำกว่าโอะชิกุโบะจึงต้องฝืนใจพูดเอาใจโอะชิกุโบะตามประโยคที่ยกมาด้านล่างนี้

北の方、〈いかがはせむ〉と思ひなりて、物語して、「まだ幼くて、おのがもとにわたりたまひにしかば、〈わが子〉となむ思ひきこえしを、おのが心本性、立ち腹に侍りて、思ひやりなく物言ふこともなむ侍るを、さやうにてもや、もし〈ものしきさまに御覽ぜられけむ〉と、限りなくいとほしくなむ」と言へば、

นายหญิงไม่รู้จะทำอย่างไรดี แล้วเล่าว่า “เจ้าอยู่กับข้ามาตั้งแต่วัยเด็ก ข้าจึงคิดว่าเจ้าเป็นเหมือนกับลูกของข้า แต่ข้าเป็นคนโง่โง่งาย จึงเคยพูดจาไม่ดีออกไป ข้าคงรู้สึกเสียใจถ้าเจ้าจะรู้สึกไม่พอใจข้า”

(โอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ เล่ม 4 หน้า 259)

จากประโยคที่ยกมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่าแม่เลี้ยงมีท่าทีอ่อนลงทันทีที่ตระหนักได้ว่าตนเองมีฐานะต่ำกว่าโอะชิกุโบะ อีกทั้งยังกล่าวยอมรับว่าโอะชิกุโบะเป็นลูกสาวของตัวเองอย่างง่ายตายผิดจากช่วงครึ่งแรกของเรื่อง ผู้วิจัยมีความเห็นว่ากรณีที่แม่เลี้ยงยอมรับโอะชิกุโบะเป็นลูกสาว ไม่ได้เป็นเพราะแม่เลี้ยงเปลี่ยนใจมาเอ็นดูโอะชิกุโบะ แต่เป็นเพราะโอะชิกุโบะมีสถานะเป็นภรรยาหลวงของมิชิโยะริซึ่งเป็นขุนนางที่มีตำแหน่งใหญ่โต อีกทั้งขุนนางผู้เป็นสามีและลูกชายต่างก็ยินดีที่ได้เกี่ยวดองเป็นญาติกับมิชิโยะริ และพากันตำหนิแม่เลี้ยงที่เคยปฏิบัติไม่ดีกับโอะชิกุโบะมาก่อน แม่เลี้ยงจึงจำเป็นต้องยอมรับโอะชิกุโบะเป็นลูกสาวของตนเอง

อย่างไรก็ตาม เมื่อเวลาผ่านไปแม่เลี้ยงก็ค่อยๆ เปิดใจ และยอมรับในตัวโอะชิกุโบะจากใจจริงซึ่งเกิดจากการที่โอะชิกุโบะส่งข้าวของเครื่องใช้มาให้แม่เลี้ยงกับบรรดาลูกสาวเป็นประจำ ข้อความที่แสดงให้เห็นว่าแม่เลี้ยงเริ่มเปิดใจให้โอะชิกุโบะหลังจากได้รับข้าวของจากโอะชิกุโบะ มีดังนี้ คือ

北の方、〈げに、わが子ども、あるは夫せし、男子は、すずろなるに、わがため、はらからのためする、いとありがたし〉と、やうやう思ひなるほどに、年かへりぬ。

นายหญิงกล่าวว่า “ข้าเองก็มีลูกหลายคน แต่ลูกสาวที่แต่งงานแล้วกับพวกลูกชายกลับพึ่งพาไม่ค่อยจะได้ การที่โอะชิกุโบะทำดีกับข้าและลูกๆ ช่างเป็นเรื่องน่าแปลกจริงๆ ” เมื่อเวลาผ่านไปนายหญิงก็เริ่มรู้สึกดีกับโอะชิกุโบะ

(โอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ เล่ม 4 หน้า 299)

ในตอนท้ายของเรื่องสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าแม่เลี้ยงยอมรับในตัวโอะชิกุโบะโดยสมบูรณ์แล้ว คือการที่แม่เลี้ยงยอมบวชเป็นแม่ชีตามที่โอะชิกุโบะแนะนำ ซึ่งการที่โอะชิกุโบะแนะนำให้แม่เลี้ยงบวชชื่อนั้นก็เพราะโอะชิกุโบะหวังดีเห็นว่าแม่เลี้ยงอายุมากแล้วจึงอยากให้สะสมบุญเพื่อจะได้เกิดมาสบายในชาติหน้า อีกทั้งคำพูดที่แม่เลี้ยงพูดในตอนท้ายเรื่องก็เป็นสิ่งยืนยันได้เป็นอย่างดีว่าแม่เลี้ยงไม่ได้เกลียดชังโอะชิกุโบะแล้ว คือ

「世にあらむ人、継子憎むな。うれしきものはありける」と
宣ひて、
แม่เลี้ยงกล่าวว่า “ท่านทั้งหลาย จงอย่างเกลียดชังลูกเลี้ยง ลูกเลี้ยง
ถือเป็นสิ่งที่น่ายินดี”

(โอะชิกุโบะ โมะโนะนะตะริ เล่ม 4 หน้า 342)

คำพูดข้างต้นของแม่เลี้ยงเป็นสิ่งที่ช่วยยืนยันได้ว่าปมความขัดแย้งที่ใหญ่ที่สุดในเรื่องนี้ซึ่งได้แก่ความขัดแย้งระหว่างแม่เลี้ยงกับลูกเลี้ยงยุติลงแล้ว

5.4 สรุป

จากผลการวิเคราะห์สาเหตุที่แม่เลี้ยงกลั่นแกล้งโอะชิกุโบะ นอกจากเรื่องที่แม่เลี้ยงไม่พอใจโอะชิกุโบะที่เป็นลูกสาวที่เกิดจากผู้หญิงคนอื่นกับสามีตัวเองแล้ว สาเหตุสำคัญน่าจะเกิดจากการที่โอะชิกุโบะเป็นลูกสาวของเชื้อพระวงศ์ซึ่งทำให้มีสถานภาพทางสังคมสูงกว่าตนเองและลูกสาว ซึ่งเป็นประเด็นที่แม่เลี้ยงรู้สึกเป็นด้อยและเกรงว่าจะโอะชิกุโบะจะได้ดีกว่าลูกสาวตนเองจึงทำให้แม่เลี้ยงมีพฤติกรรมกลั่นแกล้งลูกเลี้ยงและลดสถานะของโอะชิกุโบะ

แต่ในทางกลับกัน ในช่วงครึ่งหลังของเรื่อง สถานภาพทางสังคมที่สูงขึ้นหลังแต่งงานของโอะชิกุโบะกลับกลายเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้แม่เลี้ยงเริ่มยอมรับในตัวโอะชิกุโบะ และในท้ายที่สุดแม่เลี้ยงก็ไม่ได้ยอมรับในตัวโอะชิกุโบะเพียงแค่อะไรเรื่องสถานภาพทางสังคมเท่านั้น แต่ยอมรับในความดีในตัวโอะชิกุโบะด้วย

บทที่ 6

ความสัมพันธ์แบบพ่อลูก : ชุมนงนกับโอะชิคุโบะ

ในบทนี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์สถานภาพทางสังคมกับความสัมพันธ์แบบพ่อลูก ตัวละครที่จะนำมาใช้ศึกษาในบทนี้ได้แก่ชุมนงนพ่อของโอะชิคุโบะ และตัวโอะชิคุโบะซึ่งเป็นลูกสาวภรรยาของชุมนงน ดังนั้นผู้วิจัยจะมุ่งเน้นวิเคราะห์เรื่องสถานภาพทางสังคมกับความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับลูกสาวเป็นหลัก โดยไม่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับลูกชาย

ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ความสัมพันธ์แบบพ่อลูกระหว่างชุมนงนกับโอะชิคุโบะ โดยเรียงตามลำดับหัวข้อต่อไปนี้

- 6.1 ภูมิหลังพ่อของโอะชิคุโบะ
- 6.2 ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับลูกสาวในสมัยเฮอัน
- 6.3 ความสัมพันธ์ระหว่างชุมนงนกับโอะชิคุโบะ
- 6.4 สรุป

6.1 ภูมิหลังพ่อของโอะชิคุโบะ

พ่อของโอะชิคุโบะมีชื่อว่ามินะโมะโตะ โนะ ทะตะโยะริ (Minamoto no Tadayori : 源忠頼) เป็นขุนนางยศชุมนงน ผู้วิจัยมีความเห็นว่าชุมนงนเป็นขุนนางที่ไม่ค่อยประสบความสำเร็จในด้านหน้าที่การงานเพราะชุมนงนยังคงดำรงตำแหน่งชุมนงนเหมือนเดิมตั้งแต่ต้นเรื่องไปจนถึงเกือบท้ายเรื่อง ในขณะที่ขุนนางคนอื่นๆ ในเรื่องทุกคนได้รับการเลื่อนขั้นสูงขึ้นเรื่อยๆ ตามลำดับ

เรื่องโอะชิคุโบะ โมะโนะงะตะริเปิดเรื่องโดยการแนะนำตัวพ่อของตัวละครเอกหญิงเป็นลำดับแรกว่า

「いまはむかし、中納言なる人の、むすめあまた持たまへるおはしき」

กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว ขุนนางยศชุมนงนผู้หนึ่งมีบุตรสาว

หลายคน

(โอะชิคุโบะ โมะโนะงะตะริ เล่ม 1 หน้า 17)

หลังจากเปิดตัวขุนงนแล้ว ผู้เขียนได้บรรยายถึงลูกสาวของขุนงนกับภรรยาหลวงไว้ดังนี้

「大君、中君には婿どりして、西の対、東の対に、はなばなとして住ませたてまつりたまふに、「三、四の君、裳着せたてまつりたまはむ」とて、かしづきそしたまふ。」

ลูกสาวคนโตและลูกสาวคนรองแต่งงานแล้ว ขุนงนให้พวกนางแยกไปอยู่ที่เรือนทิศตะวันตกและเรือนทิศตะวันออก ส่วนลูกสาวคนที่สามกับคนที่สี่นั้น ขุนงนกำลังจะมักเขม้นอยู่กับการจัดพิธีบรรลุนิติภาวะให้

(โอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ เล่ม 1 หน้า 17)

เมื่อแนะนำลูกสาวทั้งสี่ของภรรยาหลวงแล้ว ผู้เขียนถึงค่อยบรรยายเกี่ยวกับโอะชิกุโบะไว้ว่า

「また時々通ひたまふわかうどほり腹の君とて、母もなき御女おはす。」

ขุนงนยังมีลูกสาวกำพร้าแม่อีกคนหนึ่งซึ่งเกิดจากเชื้อพระวงศ์หญิงที่เขาไปมาหาสู่บางครั้งบางคราว

(โอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ เล่ม 1 หน้า 17)

กล่าวโดยสรุปคือในเรื่องโอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ ขุนงนเป็นตัวละครพ่อในครอบครัวขุนนางสมัยเฮอัน ซึ่งขุนงนมีลูกสาวทั้งหมด 5 คน ลูกสาวที่เกิดกับภรรยาหลวงมีทั้งหมด 4 คน คือ ลูกสาวคนโต (Ōkimi : 大君), ลูกสาวคนรอง (Naka no Kimi : 中の君), ลูกสาวคนที่ 3 (San no Kimi : 三の君) และลูกสาวคนที่ 4 (Yon no Kimi : 四の君) และนอกจากลูกสาวแล้วขุนงนยังมีลูกชายที่เกิดกับภรรยาหลวง 3 คน แต่ไม่ได้มีบทบรรยายเกี่ยวกับลูกชายไว้ในตอนต้นเรื่องเหมือนลูกสาว

ส่วนโอะชิกุโบะตัวละครเอกหญิงของเรื่องเป็นลูกสาวที่เกิดกับภรรยารองซึ่งเป็นเชื้อพระวงศ์ ขุนงนรับโอะชิกุโบะมาอยู่ด้วยกันที่คฤหาสน์เดียวกับภรรยาหลวงและลูกๆ หลังจากแม่แท้ๆ ของโอะชิกุโบะเสียชีวิตไปแล้ว

จากการอ่านตัวเรื่องทำให้ผู้วิจัยสังเกตพบว่าขุนงนในตอนต้นเรื่องมีภาพลักษณ์เป็นพ่อที่ให้ความสำคัญกับลูกสาวของภรรยาหลวงค่อนข้างมากและปล่อยปละละเลยโอะชิกุโบะซึ่งเป็น

ลูกสาวของภรรยาที่เสียชีวิตไปแล้ว แต่ในท้ายเรื่องขุนนางกลับเอ็นดูโอะชิโกโบะมากกว่า บัจฉยที่ทำให้ขุนนางเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่มีต่อโอะชิโกโบะและลูกสาวของแม่เลี้ยงน่าจะเป็นสิ่งที่ทำให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับลูกสาวในตระกูลขุนนางได้ ดังนั้นผู้วิจัยจะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับลูกสาวในสมัยเฮอันและความสัมพันธ์ระหว่างขุนนางกับลูกสาวในลำดับต่อไป เพื่อค้นว่าบัจฉยที่ทำให้ขุนนางเปลี่ยนแปลงทัศนคติต่อลูกสาวคือเรื่องใด

6.2 ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับลูกสาวในสมัยเฮอัน

ช่วงก่อนสมัยเฮอันการใช้ชีวิตคู่สมรสของชนชั้นขุนนางจะเป็นไปในลักษณะที่ให้ฝ่ายชายไปมาหาสู่ที่บ้านของฝ่ายหญิง ไม่ได้เป็นการอยู่ร่วมบ้านเดียวกัน แต่เมื่อเริ่มเข้าสู่สมัยเฮอันวัฒนธรรมที่สามีภรรยาอยู่ร่วมบ้านเดียวกันค่อยๆ แพร่หลายมากขึ้นในหมู่ชนชั้นสามัญจนถึงชนชั้นขุนนางจนกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติในสังคม ธรรมเนียมการอยู่ร่วมบ้านเดียวกันของสามีภรรยา ทำให้พ่อมีโอกาสพบปะหน้าลูก และอบรมสั่งสอนลูกทุกวันทำให้ผู้เป็นพ่อเกิดความผูกพันกับลูกและมีจิตสำนึกของความเป็นพ่อ (Fukutō Sanae 服藤早苗, 2010: 194) ในครอบครัวขุนนางพ่อไม่ได้อบรมสั่งสอนลูกสาวโดยตรง แต่มอบหน้าที่ให้แม่และแม่นมเป็นผู้ให้ความรู้ในแขนงต่างๆ ที่บุตรสาวขุนนางพึงมี เช่น การแต่งกลอน และการเล่นดนตรี เป็นต้น

ในครอบครัวขุนนาง พ่อมีบทบาทสำคัญในชีวิตของลูกสาว คือ เป็นผู้จัดพิธีโมะจิ¹ (Mogi : 着裳) หรือพิธีบรรลุนิติภาวะให้ลูกสาว และเป็นผู้กำหนดการแต่งงานของลูกสาว ตามขนบธรรมเนียมการแต่งงานในสมัยเฮอันฝ่ายชายจะต้องมาที่บ้านฝ่ายหญิงดังนั้นหากไม่ได้รับอนุญาตจากครอบครัวฝ่ายหญิงโดยเฉพาะผู้เป็นพ่อ จะไม่สามารถจัดพิธีแต่งงานได้ และบ่อยครั้งพ่อจะเป็นผู้เลือกคู่ครองให้ลูกสาวเอง ซึ่งพ่อจะพยายามเลือกขุนนางที่มียศถาบรรดาศักดิ์ใหญ่โตมาเป็นลูกเขยเพื่อเป็นการสร้างสายสัมพันธ์กับครอบครัวทางฝ่ายลูกเขยที่สามารถสนับสนุนให้ผู้เป็นพ่อก้าวหน้าในหน้าที่การงานในอนาคตได้

หรือในกรณีที่พ่อเป็นขุนนางที่มีตำแหน่งสูงมากพอจะส่งลูกสาวเข้าวังได้ ผู้เป็นพ่อก็มักจะตั้งความหวังให้ลูกสาวได้เข้าวังและมีโอกาสเป็นพระสนมของจักรพรรดิ เพราะการได้เกี่ยวดองเป็นพ่อตาของจักรพรรดิย่อมส่งผลดีต่อหน้าที่การงานของผู้เป็นพ่อด้วย และหากลูกสาวสามารถให้กำเนิดพระราชโอรสที่มีโอกาสเป็นจักรพรรดิองค์ต่อไปได้ก็จะยิ่งช่วยเสริมสร้างอิทธิพลให้กับผู้เป็นพ่อกายยิ่งขึ้น

¹ พิธีบรรลุนิติภาวะสำหรับเด็กผู้หญิง มักจัดพิธีในช่วงอายุ 12 - 16 ปี เมื่อผ่านพิธีนี้ไปแล้วจะถือว่าเด็กคนนั้นโตพอที่จะแต่งงานได้แล้ว

6.3 ความสัมพันธ์ระหว่างชุนะงนกับโอะชิกุโบะ

6.3.1 ความสัมพันธ์ระหว่างชุนะงนกับลูกสาวก่อนที่มิชิโอะริจะพาโอะชิกุโบะหนี ออกจากบ้าน

6.3.1.1 ชุนะงนกับลูกสาวของภรรยาหลวง

จากบทบรรยายในตอนเปิดเรื่องทำให้รู้ว่าลูกสาวคนโตและลูกสาวคนรองของชุนะงนแต่งงานแล้ว ชุนะงนจัดเรือนที่ปักแยกต่างหากให้ทั้งสองคนคือเรือนทิศตะวันตก และเรือนทิศตะวันออกเพื่อให้สามีของลูกสาวทั้งสองคนสะดวกที่จะไปมาหาสู่ที่คฤหาสน์ของชุนะงน ส่วนลูกสาวคนที่ 3 กับคนที่ 4 นั้น ชุนะงนกำลังจะจัดพิธีบรรลุนิติภาวะให้ตั้งใจความที่ยกมาด้านล่างนี้

「三、四の君、裳着せたてまつりたまはむ」とて、かしづきそしたまふ。

ชุนะงนเลี้ยงดูลูกสาว (ลูกสาวของแม่เลี้ยง) อย่างทะนุถนอมเป็นพิเศษ และเอ่ยว่า “จะจัดพิธีบรรลุนิติภาวะให้ลูกสาวคนที่ 3 กับคนที่ 4”

(โอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ เล่ม 1 หน้า 17)

จากประโยคข้างต้นมีการใช้คำกริยา ぞす (sosu) ที่มีความหมายว่า ตั้งอกตั้งใจ หรือมากเกินกว่าระดับปกติ จึงเป็นการย้ำว่าชุนะงนเอ็นดูลูกสาวของภรรยาหลวงที่เป็นแม่เลี้ยงของโอะชิกุโบะมาก

บทบรรยายในตอนเปิดเรื่องล้วนแล้วแต่แสดงให้เห็นว่าชุนะงนเอาใจใส่ชีวิตความเป็นอยู่ของลูกสาวภรรยาหลวงทุกคน ไม่ว่าจะเป็นการจัดเรือนปักแยกต่างหากให้ลูกสาวคนโตและลูกสาวคนรองที่แต่งงานแล้ว และการตระเตรียมพิธีบรรลุนิติภาวะให้ลูกสาวคนที่ 3 กับคนที่ 4

ในทางตรงกันข้ามบทบรรยายเปิดตัวโอะชิกุโบะมีกล่าวไว้เพียงว่าโอะชิกุโบะเป็นลูกที่เกิดจากภรรยารอง แต่ไม่มีบทบรรยายเกี่ยวกับความเอาใจใส่ที่ชุนะงนมีต่อโอะชิกุโบะเลย โอะชิกุโบะเองก็ถึงวัยที่ควรเข้าพิธีบรรลุนิติภาวะแล้วเช่นกัน เพราะนางอายุมากกว่าลูกสาวคนเล็กของแม่เลี้ยง 3 ปี แต่บทบรรยายในตอนเปิดเรื่องก็ไม่ได้กล่าวไว้ว่าชุนะงนจะจัดพิธีบรรลุนิติภาวะให้ ดังนั้นจากบทบรรยายในตอนเปิดเรื่องจึงแสดงให้เห็นว่าชุนะงนให้ความสำคัญกับลูกสาวของภรรยาหลวง และให้ความรักความเอ็นดูลูกสาวของภรรยาหลวงมากกว่าโอะชิกุโบะ

6.3.1.2 ชุมนงนกับโอะชิกุโบะ

เมื่อชุมนงนพาโอะชิกุโบะมาอยู่ด้วยกันที่คฤหาสน์ของตนเองหลังจากแม่ของโอะชิกุโบะเสียชีวิตแล้ว ชุมนงนก็มอบหมายหน้าที่การดูแลโอะชิกุโบะไว้กับภรรยาหลวงแทน โดยที่ชุมนงนไม่เข้าไปก้าวกายเลย แม้เขาจะรับรู้ว่ภรรยาหลวงปล่อยปลละละเลยความเป็นอยู่ของโอะชิกุโบะ ดังตอนที่เขาเดินผ่านมาเห็นว่าโอะชิกุโบะสวมใส่เสื้อผ้าเก่าชอมช่อแต่เขาก็กลับพูดแก้ตัวให้ภรรยาหลวงตามข้อความด้านล่างนี้

「まづやんごとなき子どものことをするほどに、え心知らぬなり。」

นางมีภาระต้องดูแลลูกๆ ของนางที่อดเป็นห่วงไม่ได้ จึงไม่อาจล่วงรู้สภาพความเป็นอยู่ของเจ้าได้นะ

(โอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ เล่ม 1 หน้า 26)

คำพูดของชุมนงนที่ยกมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่าชุมนงนไม่สนใจใยดีโอะชิกุโบะเท่าที่ควร แม้รู้ว่าโอะชิกุโบะจะได้รับการปฏิบัติที่ไม่ดีจากแม่เลี้ยง ชุมนงนก็ไม่ได้ยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือแต่อย่างใด

ชุมนงนไม่ได้ทำหน้าที่พ่อที่ดีของโอะชิกุโบะ เห็นได้จากบทบรรยายในตอนเปิดเรื่องที่ชุมนงนตั้งอกตั้งใจจัดพิธีบรรลุนิติภาวะให้ลูกสาวของภรรยาหลวงในขณะที่ไม่กล่าวถึงพิธีบรรลุนิติภาวะของโอะชิกุโบะเลย ตามขนบธรรมเนียมในสมัยเฮอัน พ่อจะเป็นเจ้าภาพในพิธีบรรลุนิติภาวะของลูกสาว ดังนั้นหากพ่อไม่จัดพิธีบรรลุนิติภาวะให้โอะชิกุโบะ ก็ไม่สามารถหาใครมาจัดพิธีบรรลุนิติภาวะให้โอะชิกุโบะแทนได้

เอะบะ โยโกะ (Eba Yōko : 江波曜子, 2011: 4-7) อธิบายเกี่ยวกับเด็กผู้หญิงในสมัยเฮอันที่ไม่ได้เข้าพิธีบรรลุนิติภาวะไว้ว่า เป็นเด็กที่ไม่ได้รับการคุ้มครองดูแลจากพ่อ และเป็นเด็กที่มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ยากลำบาก เพราะพ่อซึ่งควรจะเป็นเจ้าภาพในพิธีบรรลุนิติภาวะของลูกสาวไม่ทำตามหน้าที่ของผู้ปกครองที่ดี ดังนั้นจึงสามารถคาดเดาได้ว่าลูกสาวจะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ยากลำบาก จากความเห็นของเอะบะทำให้ประมาณการได้ว่าโอะชิกุโบะซึ่งไม่มีโอกาสเข้าพิธีบรรลุนิติภาวะ เป็นลูกสาวที่ไม่ได้รับความรักความเอ็นดูจากพ่อ

นอกจากนี้แล้ว เอะบะยังได้กล่าวเกี่ยวกับพิธีบรรลุนิติภาวะในเรื่อง *โอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ* ไว้ว่าพิธีบรรลุนิติภาวะของเด็กผู้หญิงในเรื่องเป็นสัญญาณล่วงหน้าของการแต่งงาน ดังจะเห็นได้จากตอนที่ลูกสาวคนที่ 3 และคนที่ 4 ผ่านพิธีบรรลุนิติภาวะแล้ว ชุมนงนก็ให้

ลูกสาวคนที่ 3 แต่งงานทันที และเริ่มทาบตามมิชิโยะริให้มาแต่งงานกับลูกสาวคนเล็ก จากเหตุการณ์นี้ทำให้สันนิษฐานได้ว่าซุนงะงะมีแผนจะให้ลูกสาวคนที่ 3 กับคนที่ 4 แต่งงานอยู่แล้วจึงรีบจัดพิธีบรรลุนิติภาวะให้ ในทางกลับกันการที่ซุนงะงะยังไม่จัดพิธีบรรลุนิติภาวะให้โอะชิคุโบะ จึงแสดงให้เห็นว่าซุนงะงะไม่ใส่ใจเรื่องการหาคู่ครองให้โอะชิคุโบะ

ตอนที่ภรรยาหลวงมาแล้วให้ซุนงะงะฟังว่าโอะชิคุโบะเขียนจดหมายโต้ตอบกับทะชิวะกิ ข้ารับใช้คนสนิทของมิชิโยะริ ซุนงะงะแสดงอาการโมโหผ่านทางอากัปกริยาและคำพูด ดังนี้

...、老いたまへるほどよりは、爪弾をいと力々しうしたまひて、
「いといふかひなきことをもしたるかな。かくて居れば、皆人は子の
数と知りたるに、六位といへど蔵人にだにあらず、地の帯刀の、
歳二十ばかり、たけは一才ばかりなり。かかることはし出づべしや。
さるべき受領あらば、<知らず顔にて、くれてやらむ>としつるもの
を」

ซุนงะงะชราภาพแล้วแต่ก็ยังแสดงอาการฉุนเฉียวพร้อมทั้งพูดว่า “โอะชิคุโบะช่างกระทำเรื่องที่ไม่สามารถแก้ไขอะไรได้แล้ว ในเมื่อโอะชิคุโบะอาศัยอยู่ในคฤหาสน์ ทุกคนในคฤหาสน์ก็ย่อมรู้ว่าโอะชิคุโบะเป็นลูกคนหนึ่งของข้า ถึงแม้ว่าทะชิวะกิจะเป็นขุนนางชั้นหก แต่ก็ยังไม่ได้ดำรงตำแหน่งที่ได้ทำงานรับใช้ใกล้ชิดจักรพรรดิ อายุเพิ่งแค่ 20 ปี ทำงานเป็นทหารอารักขามกุฎราชกุมารที่ไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าเฝ้าในท้องพระโรง ตัวเตี้ยแค่ 1 ซุน² โอะชิคุโบะไปมีความสัมพันธ์กับคนพรรคนั้นได้ยังไงกัน หากอีกฝ่ายเป็นเจ้าเมืองที่มีตำแหน่งสมน้ำสมเนื้อ ยังพอจะทำได้เป็นไม่รู้ไม่เห็นและพอจะยอมรับได้อยู่หรอก”

(โอะชิคุโบะ โมะโนะงะตะริ เล่ม 1 หน้า 100)

คำพูดของซุนงะงะข้างต้นแสดงให้เห็นว่าซุนงะงะเชื่อที่ภรรยาหลวงใส่ร้ายว่าโอะชิคุโบะมีความสัมพันธ์ลึกซึ้งกับทะชิวะกิทันทีและโกรธมากที่โอะชิคุโบะคบหาอยู่กับผู้ชายที่มีฐานะต่ำต้อยกว่า และเมื่อภรรยาหลวงแนะนำให้ซังตัวโอะชิคุโบะไว้ก่อนเพื่อป้องกันไม่ให้โอะชิคุโบะพบกับทะชิวะกิ ซุนงะงะก็กล่าวตอบภรรยาหลวงว่า

² หน่วยวัด 1 ซุน = ประมาณ 3.04 ซม. ทะชิวะกิไม่ได้สูงแค่ 1 ซุนจริงๆ แต่ซุนงะงะพูดเพื่อประชดว่าทะชิวะกิตัวเตี้ยมาก

「いとよかなり。ただ今追ひもて行きて、この北の部屋に籠めてよ。物なくれそ。しをり殺してよ」

“ก็ดีเหมือนกัน จงไปตามหาตัวโอะซึกุโบะ แล้วนำไปขังไว้ที่ห้องทางทิศเหนือ ไม่ต้องหาอาหารให้ จงดูคำสั่งสอนนาง”

(โอะซึกุโบะ โมะโนะระตะริ เล่ม 1 หน้า 101)

ซุนะงนเห็นดีเห็นงามกับความคิดของภรรยาหลวงที่ให้ขังตัวโอะซึกุโบะในทันทีโดยไม่ถามไถ่ความจริงจากโอะซึกุโบะเสียก่อน แถมยังลงโทษรุนแรงถึงขั้นให้อดอาหาร เหตุการณ์ในตอนนี้อาจแสดงให้เห็นว่าซุนะงนไม่เชื่อใจในตัวโอะซึกุโบะเลย และเป็นห่วงแต่เรื่องที่สามีของโอะซึกุโบะจะทำให้ตนเองเสียหน้า

ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับโอะซึกุโบะช่วงก่อนที่มีมิชิโยะริจะพาโอะซึกุโบะหนีออกจากบ้านสามารถสรุปได้ว่าเป็นความสัมพันธ์ที่ค่อนข้างห่างเหิน โอะซึกุโบะเหมือนอยู่ในสภาพที่ขาดผู้ปกครอง เพราะแม่เลี้ยงปฏิบัติกับโอะซึกุโบะเหมือนกับเป็นคนรับใช้ ในขณะที่ซุนะงนก็ไม่ได้ใส่ใจความเป็นอยู่ของโอะซึกุโบะ นอกจากนี้แล้วซุนะงนยังขาดความไว้วางใจในตัวโอะซึกุโบะ เมื่อภรรยาหลวงพูดจาใส่ร้ายโอะซึกุโบะ ซุนะงนก็พร้อมที่จะเชื่อฟังคำพูดทันทีโดยไม่ถามไถ่ความจริงจากโอะซึกุโบะ

กล่าวโดยสรุปแล้วเหตุการณ์ในช่วงครึ่งแรกของเรื่องซึ่งนับตั้งแต่ตอนเริ่มเรื่องจนถึงตอนที่มิชิโยะริพาโอะซึกุโบะหนีออกจากบ้านนั้น ซุนะงนปฏิบัติกับลูกสาวทุกคนไม่เท่าเทียมกัน สังเกตได้ว่าซุนะงนให้ความสำคัญกับลูกสาวของภรรยาหลวงมากกว่า ส่วนโอะซึกุโบะซึ่งเป็นลูกสาวกำพร้าของภรรยาเองไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่จากซุนะงนเท่าที่ควรและอยู่ในสภาพที่เหมือนขาดผู้ปกครอง

6.3.2 ความสัมพันธ์ระหว่างซุนะงนกับลูกสาวหลังรู้ว่าโอะซึกุโบะเป็นภรรยาของมิชิโยะริ

หลังจากมิชิโยะริพาโอะซึกุโบะหนีออกจากคฤหาสน์ ทั้งสองคนก็แต่งงานกันและอาศัยอยู่ที่คฤหาสน์ของแม่มิชิโยะริ ในช่วงเวลาระหว่างนั้นซุนะงนรู้เพียงว่ามีคนมาพาโอะซึกุโบะหนีออกไปจากคฤหาสน์แต่ไม่รู้ว่าเป็นฝีมือของใคร เมื่อมิชิโยะริรับโอะซึกุโบะมาอยู่ด้วยกันแล้ว เขายังคงผูกใจเจ็บแม่เลี้ยงของโอะซึกุโบะที่เคยกลั่นแกล้งโอะซึกุโบะ จึงคิดแผนการกลั่นแกล้งแม่เลี้ยงต่าง ๆ นานา

แผนการแก้แค้นของมิชิโยะริไม่เพียงทำให้แม่เลี้ยงเท่านั้นที่เดือดร้อน แต่ยังส่งผลให้ลูกสาวของแม่เลี้ยงและซุนะงนได้รับผลกระทบตามไปด้วย เป็นต้นว่าแผนการที่มิชิโยะริส่งลูกพี่ลูกน้องที่มีหน้าตาตลกขบขัน และไม่ได้มีฐานะใหญ่โตเท่ามิชิโยะริไปแต่งงานกับลูกสาวคนที่ 4 ของแม่เลี้ยงแทนตัวเอง ส่งผลให้ซุนะงนต้องอับอายเพื่อนซุนนางด้วยกัน

การแก้แค้นครั้งสุดท้ายของมิชิโยะริ เริ่มต้นจากการที่มิชิโยะริไปรู้ข่าวมาว่าซุนะงนจะบวระณะคฤหาสน์ชั้นใจเพื่อเตรียมย้ายเข้าไปอยู่ แต่มิชิโยะริรู้ความจริงจากโอะซึกุโบะว่า คฤหาสน์ชั้นใจเดิมเป็นคฤหาสน์ของแม่โอะซึกุโบะ และเมื่อแม่เสียชีวิตไปแล้ว โอะซึกุโบะจึงกลายเป็นผู้ถือครองโฉนดที่ดินคฤหาสน์ชั้นใจคนปัจจุบัน มิชิโยะริรอเวลาให้ซุนะงนกับภรรยาหลงบวระณะคฤหาสน์ชั้นใจจนเสร็จสมบรูณ์ แล้วชิงเข้าไปอาศัยอยู่ในคฤหาสน์ชั้นใจก่อนพร้อมทั้งยึดข้าวของที่ซุนะงนกับภรรยาหลงขนย้ายเข้ามาไว้ในคฤหาสน์ชั้นใจล่วงหน้า แม้ว่าซุนะงนจะอ้างว่าคฤหาสน์ชั้นใจเป็นคฤหาสน์ของโอะซึกุโบะ ลูกสาวของตนเอง ดังนั้นตนเองย่อมมีกรรมสิทธิ์ในคฤหาสน์ชั้นใจด้วย แต่มิชิโยะริก็ยังยืนยันว่าจะไม่ยอมย้ายออกเพราะอ้างว่าตนเองมีโฉนดที่ดินคฤหาสน์ชั้นใจ

ในขณะนั้นซุนะงนยังไม่รู้ว่ามิชิโยะริเป็นสามีของโอะซึกุโบะเขาจึงไม่เข้าใจว่าเหตุใดมิชิโยะริถึงคอยหาเหตุกลั่นแกล้งเขาและครอบครัวตลอดมา เมื่อซุนะงนส่งลูกชายคนโตไปเจรจาเรื่องคฤหาสน์ชั้นใจกับมิชิโยะริ ลูกชายของซุนะงนได้พบโอะซึกุโบะโดยบังเอิญจึงกลับมาเล่าให้ซุนะงนฟังว่าโอะซึกุโบะเป็นภรรยาของมิชิโยะริ ซุนะงนจึงเข้าใจต้นสายปลายเหตุของเรื่องราวทั้งหมด

บทบรรยายเหตุการณ์ตอนที่ซุนะงนรู้ว่าโอะซึกุโบะเป็นภรรยาของมิชิโยะริมีใจความว่า

おとど、家取られて、<いみじき^{あとかたき} 仇敵>と思ひし心地を、<わが子のしたるなりけり>と思ふに、罪もなく、さきざきの恥も思ひ消えて、「子どもの中に、さいはひありけるものを。何しにおろかに思ひて。かの家は、この人の母の家にて、ことわりなりけり」と、言ひいます。

พอรู้ว่าเป็นฝีมือของลูกตัวเอง ซุนะงนก็ลืมความรู้สึกที่เคยเคียดแค้นชิงชังที่ถูกชิงคฤหาสน์ชั้นใจไป เขาไม่คิดว่าเป็นความผิด และลืมความอับอายที่เคยได้รับจากที่ผ่านๆ มา พร้อมกับเอ่ยว่า “โอะซึกุโบะเป็นลูกที่มีบุญวาสนามากที่สุดในบรรดาลูกทุกคน ทำไมเข้าถึงไม่เคยเอะใจมาก่อนนะ คฤหาสน์หลังนั้นเป็นคฤหาสน์ของแม่โอะซึกุโบะ ดังนั้นก็ยอมตกเป็นของโอะซึกุโบะ”

(โอะซึกุโบะ โมะโนะงะตะริ เล่ม 3 หน้า 235)

ฉิมะอุชิ เคะอิจิ (1991: 280) กล่าวไว้ในสมัยเฮอันลูกสาวถือเป็นทรัพย์สินสมบัติอย่างหนึ่งของผู้เป็นพ่อ ถ้าฟังตัวลูกสาวอย่างเดียวไม่สามารถนำความสุขและความรุ่งเรืองมาสู่พ่อกับแม่ได้ แต่ลูกสาวเป็นทรัพย์สินสมบัติที่พ่อแม่ใช้เป็นเครื่องมือในการครอบครองสมบัติอีกอย่างหนึ่งที่เรียกว่าลูกเขยที่มีหน้ามีตา หากลูกสาวมีโอกาสได้แต่งงานกับผู้ชายฐานะดีและมีหน้าที่การงานมั่นคงจะส่งผลให้พ่อมีโอกาสก้าวหน้าในหน้าที่การงานด้วย

ในช่วงครึ่งหลังของเรื่อง ลูกสาวคนที่ 3 ของแม่เลี้ยงหย่าร้างกับสามี ส่วนลูกสาวคนที่ 4 ของแม่เลี้ยงก็แต่งงานกับขุนนางที่ไม่ได้มียศถาบรรดาศักดิ์สูงส่งเพราะแผนการแก้แค้นของมิชิโยะริ ดังนั้นลูกสาวของแม่เลี้ยงทั้ง 2 คนจึงไม่สามารถช่วยสนับสนุนด้านหน้าที่การงานให้ขุนนางผู้เป็นพ่อได้ ในทางตรงข้ามโอะชิคุโบะ ลูกสาวที่ขุนนางไม่เคยสนใจใฝ่ใฝ่มาก่อนกลับหาลูกเขยที่มีหน้ามีตาให้ขุนนางได้ เมื่อวิเคราะห์เหตุการณ์นี้ประกอบกับคำพูดของฉิมะอุชิแล้วก็จะทำให้เข้าใจความคิดของขุนนางในเหตุการณ์ตอนนี้ได้ว่า ขุนนางดีใจที่โอะชิคุโบะได้สามีเป็นขุนนางชั้นสูงอย่างมิชิโยะริ เพราะขุนนางน่าจะหวังพึ่งพามิชิโยะริในด้านหน้าที่การงานในวันข้างหน้าและด้วยเหตุนี้เองแม้ว่าภรรยาหลวงของขุนนางกับลูกสาวจะยังคงไม่พอใจกับการกระทำที่ผ่านมาจากมิชิโยะริ แต่ขุนนางกลับลืมความเจ็บแค้นและความอับอายที่ตัวเองเคยได้รับเพราะฝีมือของมิชิโยะริจนหมดสิ้นในทันทีเพราะดีใจที่ได้ลูกเขยเป็นขุนนางชั้นสูงซึ่งมีอำนาจที่จะทำให้ตัวเองก้าวหน้าในหน้าที่การงานได้

ผู้วิจัยสังเกตว่าจากคำพูดและบทบรรยายตอนที่ขุนนางรู้ความจริงนั้น ไม่ได้กล่าวถึงว่าขุนนางดีใจที่ได้เจอกับลูกสาวที่ไม่ได้พบเจอกันนานหลายปีเลย แต่กล่าวเพียงว่าขุนนางชื่นชมว่าโอะชิคุโบะเป็นลูกที่บุญวาสนามากที่สุดในบรรดาลูกทั้งหมดแทนจนทำให้ภรรยาหลวงไม่พอใจที่ขุนนางยกย่องว่าโอะชิคุโบะเป็นลูกสาวที่ดีกว่าลูกๆ ของตนเอง การที่ขุนนางแสดงอาการดีใจที่โอะชิคุโบะได้มิชิโยะริเป็นสามีแสดงให้เห็นว่าทัศนคติของขุนนางที่มีต่อโอะชิคุโบะเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

ช่วงที่ขุนนางและมิชิโยะริปรับความเข้าใจกัน มิชิโยะริเล่าเรื่องที่โอะชิคุโบะถูกแม่เลี้ยงกลั่นแกล้งให้ฟังทำให้ขุนนางรู้สึกอับอายและกลับไปตำหนิแม่เลี้ยงแต่ก็ถูกแม่เลี้ยงตอกกลับว่า

いで、あな聞きにく。そのかみ、物とやは思ひたまへりし。
『部屋に籠めよ』とは、おのれこそ、行ひたまひしか。
“แหม ทนฟังไม่ได้ แต่ก่อนท่านเคยปฏิบัติดีกับโอะชิคุโบะด้วยหรือ
คนที่สั่งให้ขังโอะชิคุโบะไว้ในห้องก็คือตัวท่านเองมิใช่หรือ”

(โอะชิคุโบะ โมะโนะงะตะริ เล่ม 3 หน้า 249)

คำพูดของแม่เลี้ยงข้างต้นก็เป็นอีกสิ่งที่ยืนยันได้เป็นอย่างดีว่า ทศนคติของขุนงนเปลี่ยนแปลงไปมากจากตอนต้นเรื่องที่ไม่เคยเหลียวแลโอะซิกุโบะและเข้าข้างภรรยาหลวงตลอดเวลา แต่หลังจากรู้ว่าโอะซิกุโบะได้สามีเป็นขุนนางชั้นสูง ขุนงนกลับมาตำหนิภรรยาหลวงที่เคยกลั่นแกล้งโอะซิกุโบะแทน อีกทั้งยังปิดความผิดไปให้ภรรยาหลวงทั้งหมด ไม่ยอมรับผิดว่าตัวเองแต่ก่อนก็ไม่ได้ใส่ใจโอะซิกุโบะเหมือนกัน และถึงแม้ต่อหน้ามิชิโยะริ ขุนงนจะบอกว่าเสียใจกับเหตุการณ์ที่โอะซิกุโบะหายตัวไปจากบ้าน และไม่รู้ข่าวคราวจนนึกว่าเสียชีวิตไปแล้ว แต่ความจริงแล้วขุนงนน่าจะไม่ได้คิดติดตามหาข่าวคราวของโอะซิกุโบะจริงจังมากกว่า เพราะหากคิดจะตามหาตัวโอะซิกุโบะจริงจัง ขุนงนน่าจะมาถามหาข่าวคราวของโอะซิกุโบะจากทะชิระกิที่เคยสงสัยว่าเป็นคนรักของโอะซิกุโบะแล้ว

เมื่อขุนงนอายุได้ 70 ปีและเริ่มป่วยหนักสิ่งที่ยังติดค้างในใจที่อยากทำก่อนตายก็คือการได้เลื่อนขั้นเป็นคะอินงน เพราะเขารู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจที่เลื่อนขั้นช้าและถูกขุนนางรุ่นหลังเลื่อนตำแหน่งแซงหน้าเขาไปหมดแล้ว โอะซิกุโบะได้ยินดังนั้นก็นำเรื่องมาปรึกษากับมิชิโยะริ มิชิโยะริจึงตัดสินใจยกตำแหน่งคะอินงนของตนเองให้ขุนงน ทำให้ขุนงนดีใจมาก เมื่อถึงคราวป่วยหนักใกล้ตาย ขุนงนซาบซึ้งที่โอะซิกุโบะและสามีให้ความช่วยเหลือตนเองมากมายจึงมอบทรัพย์สินสมบัติให้โอะซิกุโบะและสามีมากกว่าลูกคนอื่น ๆ ที่สำคัญที่สุดคือขุนงนยกคุณาสน์ของตัวเองให้โอะซิกุโบะด้วยซึ่งทำให้ภรรยาหลวงไม่พอใจมาก

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงท่าทีของขุนงนที่มีต่อโอะซิกุโบะหลังกลับมาพบกันอีกครั้งไม่ได้เกิดจากการที่ขุนงนรู้สึกสำนึกผิดต่อโอะซิกุโบะแต่อย่างใด แต่เกิดจากการที่ขุนงนเล็งเห็นว่าสถานะของสามีโอะซิกุโบะจะช่วยยกสถานะของตัวเองให้สูงขึ้นได้ และเนื่องจากในบรรดาลูกเขยทั้ง 5 คน มิชิโยะริเป็นลูกเขยที่มีตำแหน่งหน้าที่การงานสูงที่สุดและยังมีโอกาสก้าวหน้าได้อีกไกล ดังนั้น โอะซิกุโบะจึงกลายเป็นลูกสาวคนโปรดแทนลูกสาวของภรรยาหลวง

อย่างไรก็ตามผู้วิจัยมีความเห็นเพิ่มเติมว่าในตอนแรกที่ขุนงนเปลี่ยนทัศนคติที่มีต่อโอะซิกุโบะใหม่น่าจะมีจุดเริ่มต้นจากการที่โอะซิกุโบะมีฐานะเป็นภรรยาหลวงของขุนนางระดับสูง แต่หลังจากนั้นเมื่อขุนงนได้เห็นถึงน้ำใจของโอะซิกุโบะที่ช่วยเหลือตนเองให้ได้เลื่อนขั้น รวมถึงช่วยให้ลูกๆ ของแม่เลี้ยงได้ดิบได้ดี น่าจะทำให้ขุนงนประทับใจในตัวโอะซิกุโบะและภูมิใจกับลูกสาวคนนี้จากใจจริง ก่อนตายขุนงนจึงตอบแทนโอะซิกุโบะกับมิชิโยะริโดยการมอบมรดกส่วนใหญ่ให้

6.4 สรุป

การที่ชุนงนงนละเลยโอะชิกุโบะในตอนแรกๆ แสดงให้เห็นว่าเขามีสายตาที่ไม่กว้างไกลจึงมองไม่เห็นคุณค่าของโอะชิกุโบะ ทั้งๆ ที่คนรอบตัวเขาไม่ว่าจะเป็นแม่เลี้ยงที่รู้ว่าโอะชิกุโบะมีความสามารถในการเล่นเครื่องดนตรีโคะโตะจึงให้เวลานำให้สอนลูกชายตัวเอง และรู้ว่าโอะชิกุโบะมีความสามารถในการเย็บผ้าจึงพยายามรั้งตัวไว้ให้ทำงานเย็บผ้าที่บ้าน อีกทั้งความสามารถในการเย็บผ้าก็ยังช่วยมัดใจแม่สามีได้อีกด้วย ส่วนมิชิโยะริก็เล็งเห็นคุณค่าของโอะชิกุโบะไม่ว่าจะเป็นเรื่องชาติกำเนิดที่เป็นเชื้อพระวงศ์และนิสัยใจคอ ทว่าชุนงนงกลับเป็นคนเดียวที่ในตอนแรกมองไม่เห็นคุณค่าของโอะชิกุโบะ ชุนงนงเพิ่งจะมารู้คุณค่าของโอะชิกุโบะก็เมื่อตอนที่รู้ว่างานแต่งงานกับมิชิโยะริแล้ว ซึ่งจากการที่โอะชิกุโบะแต่งงานกับมิชิโยะรินี้เองที่ทำให้ชุนงนงได้เลื่อนขั้นเป็นตะอินงนงตามทีหวังไว้เพราะมิชิโยะริสละตำแหน่งให้

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับลูกสาวในเรื่อง *โอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ* ทำให้สรุปได้ว่าสำหรับครอบครัวชุนนางในสมัยเอโดะ แม้ว่าลูกสาวจะไม่สามารถสืบทอดตำแหน่งชุนนางได้เหมือนกับลูกชาย แต่ลูกสาวก็ถือเป็นสมบัติล้ำค่าของพ่อที่ใช้ในการหาลูกเขยที่ช่วยเกื้อหนุนในด้านหน้าที่การงานของพ่อได้ ดังนั้นการที่ชุนงนงเปลี่ยนใจมาเอ็นดูโอะชิกุโบะมากที่สุด จึงน่าจะเป็นเพราะสามีของโอะชิกุโบะเป็นชุนนางที่มีตำแหน่งสูงสุดในบรรดาลูกเขยทั้งหมด และมีโอกาสจะเกื้อหนุนเขาได้มากที่สุด ดังนั้นชุนงนงจึงมองว่าโอะชิกุโบะเป็นลูกสาวที่ประสบความสำเร็จที่สุดและนำความรุ่งเรืองมาสู่ครอบครัวได้มากที่สุด ประกอบกับความกตัญญูของโอะชิกุโบะที่ช่วยเหลือเกื้อกูลครอบครัวในด้านต่างๆ จึงทำให้ชุนงนงเกิดความประทับใจ และส่งผลให้โอะชิกุโบะกลายเป็นลูกรักของชุนงนง

บทที่ 7

ความสัมพันธ์แบบพี่น้อง : ลูกของแม่เลี้ยงกับโอะชิคุโบะ

ในบทนี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์สถานภาพทางสังคมกับความสัมพันธ์แบบพี่น้องระหว่างลูกของแม่เลี้ยงกับโอะชิคุโบะ โดยแบ่งวิเคราะห์ตามลำดับหัวข้อต่อไปนี้

- 7.1 ภูมิหลังลูกของแม่เลี้ยง
- 7.2 ความสัมพันธ์ระหว่างลูกสาวของแม่เลี้ยงกับโอะชิคุโบะ
- 7.3 ความสัมพันธ์ระหว่างลูกชายของแม่เลี้ยงกับโอะชิคุโบะ
- 7.4 สรุป

7.1 ภูมิหลังลูกของแม่เลี้ยง

แม่เลี้ยงของโอะชิคุโบะกับซุนงะงะมีลูกชายด้วยกันทั้งหมด 3 คน ลูกชายคนโตมีชื่อเรียกว่า ทะโร (Tarō : 太郎) ลูกชายคนรองชื่อจิโร (Jirō : 二郎) และลูกชายคนเล็กชื่อซะบุโร (Saburō : 三郎) นอกจากนี้ทั้งคู่ยังมีลูกสาวอีก 4 คนด้วย

ในเรื่องโอะชิคุโบะ โมะโนะงะตะริ ลูกสาวคนที่ 4 ของแม่เลี้ยงเป็นพี่น้องต่างมารดาเพียงคนเดียวของโอะชิคุโบะที่อายุน้อยกว่าโอะชิคุโบะ ดังนั้นจึงทำให้สันนิษฐานได้ว่าซุนงะงะน่าจะแต่งงานอยู่กับภรรยาหลวงมานานหลายปีแล้วก่อนจะรับแม่ของโอะชิคุโบะเป็นภรรยารอง

ลูกชายของแม่เลี้ยงไม่ค่อยมีบทบาทในเรื่องมากนัก เพราะทั้งลูกชายคนโตและคนรองของแม่เลี้ยงไม่ได้อาศัยอยู่ที่คฤหาสน์ซุนงะงะแล้ว แต่ในตอนต้นเรื่องซะบุโร ลูกชายคนเล็กของแม่เลี้ยงยังเด็กอยู่จึงยังอาศัยอยู่ที่คฤหาสน์ซุนงะงะและมีโอกาสทำความคุ้นเคยสนิทสนมกับโอะชิคุโบะ

ส่วนทางด้านลูกสาวของแม่เลี้ยงนั้น ลูกสาวทั้ง 4 คนของแม่เลี้ยงยังอาศัยอยู่ร่วมกันที่คฤหาสน์ซุนงะงะ ในตอนเปิดเรื่องลูกสาวคนโตกับลูกสาวคนรองแต่งงาน ซุนงะงะจัดการให้ทั้งคู่แยกกันพักที่เรือนทางตะวันตกและเรือนทางตะวันออกของคฤหาสน์ซุนงะงะ ลูกสาวคนโตและลูกสาวคนรองนี้แทบจะไม่มีบทบาทในเรื่องเลย

ลูกสาวของภรรยาหลวงที่มีบทบาทสำคัญในเรื่องนี้คือลูกสาวคนที่ 3 และลูกสาวคนที่ 4 ซึ่งเป็นผู้รับกรรมโดยตรงจากแผนการแก้แค้นของมิชิโยะริ โดยเฉพาะลูกสาวคนที่ 4 ที่อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นคนที่ได้รับความเจ็บช้ำน้ำใจมากที่สุดจากแผนการแก้แค้นของมิชิโยะริ

7.2 ความสัมพันธ์ระหว่างลูกสาวของแม่เลี้ยงกับโอะชิคุโบะ

7.2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างลูกสาวคนที่ 1 – 2 ของแม่เลี้ยงกับโอะชิคุโบะ

ลูกสาวคนที่ 1 – 2 ของแม่เลี้ยงเป็นที่สาวต่างมารดาของโอะชิคุโบะ แม้ว่าทั้ง 2 คนจะอาศัยอยู่ในคฤหาสน์เดียวกับโอะชิคุโบะแต่เนื่องจากทั้งคู่แต่งงานแล้ว ชูเนงงจึงจัดเรือนพักแยกต่างหากให้เพื่อสะดวกเวลาสามีของทั้งคู่มาหาที่คฤหาสน์ ดังนั้นโอกาสที่โอะชิคุโบะกับลูกสาวคนที่ 1 – 2 จะมีปฏิสัมพันธ์กันจึงเป็นไปได้ยาก ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสันนิษฐานว่าโอะชิคุโบะน่าจะไม่มีสนิทสนมคุ้นเคยกับพี่สาวทั้ง 2 คน

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าโอะชิคุโบะจะไม่สนิทสนมเป็นพิเศษกับลูกสาวคนที่ 1 – 2 ของแม่เลี้ยง แต่อย่างน้อยโอะชิคุโบะก็น่าจะเคารพนับถือที่ทั้งคู่เป็นที่สาวของตัวเอง สังเกตได้จากเหตุการณ์หลังจากที่ครอบครัวของโอะชิคุโบะรู้ความจริงแล้วว่าโอะชิคุโบะเป็นภรรยาหลวงของมิชิโยะริ โอะชิคุโบะถือโอกาสเขียนจดหมายถามข่าวคราวครอบครัวโดยส่งไปหาลูกสาวคนที่ 4 ของแม่เลี้ยง ซึ่งในจดหมายฉบับดังกล่าวมีเนื้อหาตอนหนึ่งว่า

上にも、御方々にも、〈今は対面に〉と、思ひたまふれば
、〈うれしくなむ〉と聞こえたまへ
ฝากเรียนท่านแม่และท่านอื่นๆ (พี่น้องผู้หญิง) ด้วยว่า พอรู้ว่า
ตอนนี้สามารถพบปะพวกท่านได้ ข้าก็รู้สึกดีใจ

(โอะชิคุโบะ โมะโนะงะตะริ เล่ม 3 หน้า 252)

แม้ว่าโอะชิคุโบะจะส่งจดหมายหาเฉพาะลูกสาวคนที่ 4 ของแม่เลี้ยง แต่จากเนื้อหาในจดหมายข้างต้นทำให้รู้ว่าโอะชิคุโบะไม่ได้รู้สึกเกลียดแค้นแม่เลี้ยงและพี่น้องผู้หญิงคนอื่นๆ และยั้ นับถือเป็นคนในครอบครัวเดียวกัน

ส่วนเนื้อหาที่แสดงความรู้สึกของลูกสาวคนที่ 1 – 2 ของแม่เลี้ยงที่มีต่อโอะชิคุโบะนั้นสามารถเห็นได้จากบทบรรยายตอนที่ลูกสาวคนที่ 1 – 2 รู้ว่าลูกสาวคนที่ 4 ได้รับจดหมายถามข่าวคราวจากโอะชิคุโบะซึ่งมีใจความดังนี้

はらから四人なみみたるたるほどに、取りかはしつ々見たまひて、姉君たち、〈わがもとにものたまへかし〉と、今は語らはまほしきぞ、いみじきや。落窪にみたりしほどは、〈いかに〉と問ふ人なかりしものを。

พอสี่พี่น้องผลัดเปลี่ยนกันอ่านจดหมายเสร็จ บรรดาพี่สาวต่างก็เอ่ยว่าอยากให้อ่านจดหมายหาตนเองบ้าง การที่ยากพูดคุยกับโอะซึกุโบะเอाप่านนี้ช่างเป็นเรื่องน่าอดสู ที่ตอนโอะซึกุโบะอาศัยอยู่ที่ห้องโอะซึกุโบะ กลับไม่มีใครถามไถ่ความเป็นอยู่นาง

(โอะซึกุโบะ โมะโนะงะตะริ เล่ม 3 หน้า 252)

จากบทบรรยายข้างต้นทำให้รู้ว่าช่วงเวลาที่โอะซึกุโบะอาศัยอยู่ที่คฤหาสน์ขุนนาง ลูกสาวทั้ง 4 คนของแม่เลี้ยงไม่ได้สนใจใยดีโอะซึกุโบะเลย ทั้งที่รู้ว่าโอะซึกุโบะมีความเป็นอยู่ที่ยากลำบาก แต่ท่าทีของพี่สาวคนโตและคนรองเปลี่ยนไปทันทีเมื่อรู้ว่าโอะซึกุโบะแต่งงานกับมิชิโยะริ

สาเหตุที่พี่สาวคนโตและคนรองต้องการสนิทสนมกับโอะซึกุโบะนั้น น่าจะมีสาเหตุมาจากการที่โอะซึกุโบะเป็นภรรยาหลวงของขุนนางที่มีตำแหน่งใหญ่โต ดังนั้นทั้งคู่จึงน่าจะคิดว่าหากทำความรู้จักสนิทสนมคุ้นเคยกับโอะซึกุโบะไว้ มิชิโยะริซึ่งเกี่ยวข้องเป็นน้องเขยอาจจะช่วยสนับสนุนเรื่องหน้าที่การงานของสามีตนได้

สำหรับกรณีลูกสาวคนที่ 3 และลูกสาวคนที่ 4 ของแม่เลี้ยงนั้น เนื่องจากตอนที่ทั้งคู่รู้ว่าโอะซึกุโบะเป็นภรรยาหลวงของมิชิโยะริ ทั้งคู่อยู่ในสภาพหย่าร้างกับสามีซึ่งเป็นผลกระทบจากแผนการแก้แค้นของมิชิโยะริ ดังนั้นผู้วิจัยจึงคิดว่าในตอนแรกที่ทั้งคู่รู้ว่าโอะซึกุโบะแต่งงานกับมิชิโยะริ ทั้งคู่น่าจะยังโกรธเคืองโอะซึกุโบะและมิชิโยะริอยู่ และไม่มีความคิดอยากสนิทสนมกับโอะซึกุโบะเหมือนลูกสาวคนโตและคนรอง

7.2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างลูกสาวคนที่ 3 ของแม่เลี้ยงกับโอะซึกุโบะ

จากข้อความตัวอย่างในหัวข้อ 7.2.1 ทำให้รู้แล้วว่าขณะโอะซึกุโบะอาศัยอยู่ที่คฤหาสน์ขุนนาง บรรดาพี่สาวน้องสาวของโอะซึกุโบะไม่เคยสนใจใยดีโอะซึกุโบะเลยในขณะที่โอะซึกุโบะนับถือลูกสาวของแม่เลี้ยงทุกคนเป็นพี่น้อง

สำหรับกรณีลูกสาวคนที่ 3 ของแม่เลี้ยง ยังมีอีกเหตุการณ์หนึ่งที่ทำให้เข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้นว่าลูกสาวคนที่ 3 มีความรู้สึกต่อโอะซึกุโบะน้องสาวต่างมารดาอย่างไร เหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นตอนที่โอะซึกุโบะยังอาศัยอยู่ในคฤหาสน์ขุนนาง โอะซึกุโบะฝากจดหมายให้ทะชิวะกิไปส่งให้มิชิโยะริ แต่ทะชิวะกิกลับทำจดหมายของโอะซึกุโบะหล่นหาย คุโรโตะ โนะ โฉโมะ สามีของลูกสาว

คนที่ 3 ของแม่เลี้ยงเก็บจดหมายฉบับนั้นได้แล้วนำไปถามหาตัวคนเขียนกับลูกสาวคนที่ 3 ของแม่เลี้ยง บทสนทนาระหว่างลูกสาวคนที่ 3 ของแม่เลี้ยงกับสามีมีใจความดังนี้

「落窪の君の手にこそ」とのたまふ。少将、「とは誰を
言ふ。あやしの人の名や」「さ言ふ人あり。物縫ふ人ぞ」
とてやみぬ。

ลูกสาวคนที่ 3 กล่าวว่า “เป็นลายมือของโอะชิคุโบะ” คุโรโตะ โนะ
โอมโอมถามว่า “หมายถึงใครวี ช่างเป็นชื่อคนที่แปลกพิกล” ลูกสาว
คนที่ 3 พูดว่า “มีคนที่ใช้ชื่อเรียกนั้นอยู่ เป็นคนเย็บผ้า”

(โอะชิคุโบะ โมะโนะงะตะริ เล่ม 1 หน้า 77)

จากบทสนทนาระหว่างลูกสาวคนที่ 3 ของแม่เลี้ยงกับสามีทำให้รู้ว่าตอนที่โอะชิคุโบะ
อาศัยอยู่ที่คฤหาสน์ซุนะงะน ลูกสาวคนที่ 3 ของแม่เลี้ยงไม่ได้นับถือโอะชิคุโบะเป็นพี่น้องเหมือน
อย่างที่โอะชิคุโบะคิด ลูกสาวคนที่ 3 มองโอะชิคุโบะเป็นแค่คนทำงานเย็บผ้าเท่านั้น

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเมื่อเนื้อเรื่องเข้าสู่ช่วงที่โอะชิคุโบะใช้ชีวิตคู่กับมิชิโยะริที่คฤหาสน์นิโจ
และมิชิโยะริเริ่มแผนการแก้แค้นแม่เลี้ยง ชีวิตความเป็นอยู่ของลูกสาวคนที่ 3 กับโอะชิคุโบะสลับ
สับเปลี่ยนกับช่วงต้นเรื่อง กล่าวคือในขณะที่โอะชิคุโบะได้แต่งงานกับขุนนางระดับสูงและมีลูก
ด้วยกัน แต่ลูกสาวคนที่ 3 กลับยังไม่มีลูกกับคุโรโตะ โนะ โอมโอมตามที่แม่เลี้ยงของโอะชิคุโบะ
ต้องการ ยิ่งไปกว่านั้นคุโรโตะ โนะ โอมโอมยังเริ่มตีตัวออกห่างลูกสาวคนที่ 3 เพราะรังเกียจสามีของ
ลูกสาวคนที่ 4 เพราะมีหน้าตาขบขัน นอกจากนี้มิชิโยะริยังสนับสนุนให้คุโรโตะ โนะ โอมโอมแต่งงาน
กับน้องสาวคนที่ 2 ของตนเองอีกจึงทำให้คุโรโตะ โนะ โอมโอมตัดขาดความเป็นสามีภรรยากับลูกสาว
คนที่ 3 ของแม่เลี้ยงโดยสิ้นเชิง ด้วยเหตุนี้ในขณะที่โอะชิคุโบะกำลังเริ่มมีความสุขและมีชีวิตความ
เป็นอยู่ที่ดีขึ้นเรื่อยๆ ลูกสาวคนที่ 3 กลับตกอยู่ในห้วงความทุกข์แทน

ต้นตอที่ทำให้ลูกสาวคนที่ 3 ต้องทุกข์ใจก็คือแผนการแก้แค้นของมิชิโยะริ ดังนั้นตอนที่รู้
ความจริงว่าโอะชิคุโบะแต่งงานกับมิชิโยะริ ลูกสาวคนที่ 3 จึงไม่น่าจะต้องการสนิทสนมกับ
โอะชิคุโบะเหมือนลูกสาวคนที่ 1 – 2 เห็นได้จากความคิดของลูกสาวคนที่ 3 ที่มีต่อมิชิโยะริใน
ข้อความที่ยกมาด้านล่างนี้

三の君は、わが夫取りたる人の類なれば、近うて聞き通は
むを、〈わたし〉と思ふ。

ตระกูลของมิชิโยะริเป็นตระกูลที่แย่งสามีของตนไป ลูกสาวคนที่
3 จึงรู้สึกหงุดหงิดที่กลายเป็นญาติสนิทและรับฟังข่าวคราว
สามีเก่า

(โอะชิกุโบะ โมะโนะนะตะริ เล่ม 3 หน้า 237)

จากประโยคตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่าลูกสาวคนที่ 3 ของแม่เลี้ยงไม่ได้รับรู้ถึงกิตติที่
เกี่ยวข้องเป็นญาติกับมิชิโยะริ เพราะคุโรโตะ โนะ โฌโฌ สามีเก่าของนางกลายเป็นน้องเขยของ
มิชิโยะริแล้ว ส่วนมิชิโยะริเองก็กลายเป็นน้องเขยของลูกสาวคนที่ 3 ดังนั้นลูกสาวคนที่ 3 จึงน่าจะ
เกรงว่าเมื่อตนเองกลายเป็นญาติกับมิชิโยะริแล้ว จะมีโอกาสได้ยินข่าวคราวเกี่ยวกับสามีเก่าซึ่ง
อาจทำให้นางรู้สึกขำใจ

อย่างไรก็ตามแม้ว่าในตอนท้ายเรื่องจะไม่ได้บรรยายไว้ว่าสุดท้ายแล้วความรู้สึกของลูก
สาวคนที่ 3 ที่มีต่อโอะชิกุโบะและมิชิโยะริเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้นหรือไม่ แต่ในเรื่องได้บรรยายไว้ว่า
หลังจากที่ครอบครัวของโอะชิกุโบะรู้เรื่องที่โอะชิกุโบะเป็นภรรยาของมิชิโยะริแล้ว โอะชิกุโบะก็มัก
ส่งข่าวของเครื่องใช้มาให้แม่เลี้ยงและพี่น้องผู้หญิง อีกทั้งมิชิโยะริยังสนับสนุนให้ลูกสาวคนที่ 3
ของแม่เลี้ยงได้มีโอกาสถวายตัวเข้าวังมาทำงานรับใช้พระสนม (ลูกสาวคนโตของโอะชิกุโบะ) ด้วย
การที่ลูกสาวคนที่ 3 ของแม่เลี้ยงตกลงเข้าวังตามข้อเสนอของมิชิโยะริน่าจะแสดงให้เห็นว่า
ความสัมพันธ์ระหว่างลูกสาวคนที่ 3 กับโอะชิกุโบะและมิชิโยะริน่าจะดีขึ้นกว่าในตอนแรก

แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าตำแหน่งที่ลูกสาวคนที่ 3 ได้รับเมื่อเข้าวังคือตำแหน่งมิกุฉิมะโตะโนะ
(Mikushige Dono : 御匣殿) ซึ่งเป็นชื่อตำแหน่งของหัวหน้านางกำนัลที่มีหน้าที่ดูแลควบคุมเรื่อง
การเย็บเสื้อผ้าให้พระสนม ซึ่งผู้วิจัยคิดว่าผู้เขียนน่าจะตั้งใจเขียนให้เป็นเรื่องของกฎแห่งกรรม
กล่าวคือ จากที่ลูกสาวคนที่ 3 เคยมองว่าโอะชิกุโบะเป็นคนทำงานเย็บผ้าให้สามีของตนเอง แต่
ตอนหลังตัวเองกลับต้องมาทำงานดูแลเรื่องเสื้อผ้าให้ลูกสาวของโอะชิกุโบะแทน

7.2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างลูกสาวคนที่ 4 ของแม่เลี้ยงกับโอะชิกุโบะ

ในช่วงต้นเรื่องที่โอะชิกุโบะยังอาศัยอยู่ที่คฤหาสน์ซุนะงัน มีเหตุการณ์ตอนที่หญิงรับ
ใช้ชื่อโฌนะงัน (Shōnagon : 少納言) มาช่วยทำงานเย็บผ้าให้โอะชิกุโบะ แล้วเอยถึงพี่น้องของ
โอะชิกุโบะไว้ดังนี้

少納言、「げにこそ、あやしうは侍れ。上のあやしう思はせむは例のこと、御はらからの君達さへみづから聞こえたまはざめるこそ、いと心づきなけれ。あたら御さまを、かくてつくづくとおはしますこそ、あいなけれ。...」

โฉนงนงน้อยว่า “ช่างเป็นเรื่องน่าแปลกนัก การที่นายหญิงเกลียดชังท่านถือเป็นเรื่องธรรมดาของแม่เลี้ยง ทว่าแม่แต่พี่น้องก็ไม่ยอมมาพูดคุยกับท่านด้วยตัวเองช่างเป็นเรื่องที่แยจจริงฯ”

(โอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ เล่ม 1 หน้า 89)

จากข้อความข้างต้นทำให้รู้ว่าพี่น้องฝ่ายหญิงของโอะชิกุโบะไม่เคยมาคุยกับโอะชิกุโบะด้วยตัวเองเลย แต่ใช้วิธีติดต่อผ่านคนรับใช้แทน แสดงว่าลูกๆ ของภรรยาหลวงซุนงนงรวมถึงลูกสาวคนที่ 4 ไม่สนิทสนมกับโอะชิกุโบะ หรืออาจไม่คิดว่าโอะชิกุโบะเป็นพี่น้องเสียด้วยซ้ำ

ในเรื่องเรื่องช่วงก่อนที่มีชิโยะริจะพาโอะชิกุโบะหนีออกจากคฤหาสน์ซุนงนง ซุนงนงและแม่เลี้ยงของโอะชิกุโบะเอ็นดูลูกสาวคนที่ 3 และคนที่ 4 เป็นพิเศษ สังเกตได้จากเวลาที่ครอบครัวซุนงนงวางแผนเดินทางไกล เช่น ไปทำบุญที่วัดหรือศาลเจ้า ในเรื่องมักจะบรรยายว่าซุนงนงพาภรรยาหลวงและลูกสาวคนที่ 3 และคนที่ 4 ไปด้วยเสมอโดยที่ไม่กล่าวถึงลูกสาวคนโตและคนรองที่ได้แต่งงานไปแล้ว

อย่างไรก็ตามผู้วิจัยคิดว่าในช่วงตอนต้นเรื่องซุนงนงและแม่เลี้ยงน่าจะให้ความสำคัญกับลูกสาวคนที่ 4 ซึ่งยังไม่ได้แต่งงานมากที่สุด เพราะซุนงนงและแม่เลี้ยงน่าจะตั้งความหวังไว้สูงกับเจ้าบ่าวของลูกสาวคนที่ 4 เพราะลูกสาวคนที่ 4 เป็นลูกสาวคนเล็กดังนั้นจึงเป็นโอกาสสุดท้ายแล้วที่ซุนงนงจะสามารถใช้ลูกสาวเป็นสะพานในการเกี่ยวดองกับซุนนางที่เอื้อผลประโยชน์ให้กับตนเองได้

อิจิกะตะ โยะอิชิ (1990: 15) อธิบายเกี่ยวกับสภาพครอบครัวของโอะชิกุโบะช่วงที่ซุนงนงและแม่เลี้ยงกำลังหาเจ้าบ่าวให้ลูกสาวคนที่ 4 ไว้ว่าลูกสาวคนโตของซุนงนงแต่งงานไปแล้วแต่ในเรื่องไม่ได้ระบุไว้ว่าสามีของนางดำรงตำแหน่งใด ลูกสาวคนรองแต่งงานกับซุนนางยศอุชูเบ็น¹ (Uchūben : 左中弁) ส่วนลูกสาวคนที่ 3 ซุนงนงให้แต่งงานกับคุโรโตะ โนะ โฉโมโฉ ซึ่งอันที่จริงแล้วไม่ใช่ตำแหน่งที่สูงมากนักแต่ซุนงนงเล็งเห็นว่าเป็นซุนนางหนุ่มที่น่าจะมีอนาคตไกลจึงเลือกให้เป็นเจ้าบ่าวของลูกสาวคนที่ 3 ส่วนการที่ซุนงนงนั้นหมายอยากให้มีชิโยะริซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งอุกน โนะ โฉโมโฉ (รองหัวหน้ากรมทหารรักษาพระองค์ฝ่ายขวา) มาเป็นเจ้าบ่าวของลูกสาวคนที่ 4

¹ ตำแหน่งที่ทำหน้าที่กำกับดูแลการทำงานของกระทรวงต่างๆ เป็นตำแหน่งซุนนางระดับ 5

ทั้งที่มีมิชโยะริเองก็ดำรงตำแหน่งไล่เลี่ยกับคูโรโตะ โนะ โฉโม เนื่องจากมิชโยะริเป็นลูกชายของขุนนางยศชะตะอิโฉโม (หัวหน้ากรมทหารรักษาพระองค์ฝ่ายซ้าย) ซึ่งถือว่าเป็นขุนนางชั้นสูง ดังนั้นมิชโยะริจึงน่าจะเป็นขุนนางหนุ่มที่มีโอกาสก้าวหน้าในหน้าที่การงานไปได้ไกลยิ่งกว่าคูโรโตะ โนะ โฉโม

ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าเจ้าบ่าวแต่ละคนที่ขุนนางเลือกให้ลูกสาวนั้นมีตำแหน่งขุนนางที่สูงขึ้นตามลำดับไล่มาตั้งแต่ อูซุเบ็น คูโรโตะ โนะ โฉโม และหากมิชโยะริแต่งงานกับลูกสาวคนที่ 4 มิชโยะริก็จะกลายเป็นลูกเขยที่มีตำแหน่งสูงสุดในบรรดาลูกเขยทั้งหมดและน่าจะเอื้อผลประโยชน์ให้ขุนนางได้มากที่สุด ดังนั้นทั้งขุนนางและแม่เลี้ยงจึงน่าจะคาดหวังกับการแต่งงานของลูกสาวคนที่ 4 มากที่สุดตามไปด้วย

การดำเนินชีวิตของลูกสาวคนที่ 4 กับโอะชิคุโบะเริ่มสลับสับเปลี่ยนกันเมื่อทั้งคู่แต่งงาน กล่าวคือเมื่อโอะชิคุโบะย้ายไปอาศัยอยู่กับมิชโยะริและใช้ชีวิตคู่ด้วยกัน โอะชิคุโบะก็เริ่มมีความสุขมากขึ้นและมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ตรงข้ามกับลูกสาวคนที่ 4 ของแม่เลี้ยงที่เริ่มตกอยู่ในห้วงของความทุกข์เพราะมิชโยะริแก้มองตอบตกลงว่าจะแต่งงานด้วย แต่ความจริงแล้วกลับส่งโฉโม ลูกพี่ลูกน้องที่มีหน้าตาตลกขบขันและไม่ได้มียศถาบรรดาศักดิ์สูงเท่ามิชโยะริมาแต่งงานด้วยแทน

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเหตุการณ์ที่ลูกสาวคนที่ 4 ของแม่เลี้ยงแต่งงานกับโฉโมเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญที่สุดในชีวิตของลูกสาวคนที่ 4 กล่าวคือ ลูกสาวคนที่ 4 เคยเป็นลูกสาวที่พ่อแม่เอ็นดูและตั้งความหวังไว้มาก บรรดาหญิงรับใช้ในคฤหาสน์ขุนนางเมื่อรู้ข่าวว่าลูกสาวคนที่ 4 ของขุนนางจะแต่งงานกับมิชโยะริ พวกนางก็ดีอกดีใจที่จะได้รับใช้ลูกสาวคนที่ 4 กับมิชโยะริ แต่เมื่อทุกคนรู้ความจริงว่าสามีของลูกสาวคนที่ 4 มีหน้าตาอัปลักษณ์และเป็นเพียงขุนนางชั้นผู้น้อยก็ทำให้พ่อรู้สึกอับอายและไม่เอ็นดูลูกสาวคนที่ 4 เหมือนก่อน ส่วนบรรดาข้าราชการรับใช้เมื่อรู้ว่าสามีของเจ้านายตนเองไม่ใช่ขุนนางชั้นสูงต่างก็พากันผิดหวังไม่ยอมรับใช้โฉโมและพาลไม่ยอมรับใช้ลูกสาวคนที่ 4 ตามไปด้วย ซึ่งเหตุการณ์ในตอนนี้นำมาซึ่งการที่สถานะภาพของสามีส่งผลกระทบต่อความคิดและพฤติกรรมคนรอบข้างของภรรยาด้วย ซึ่งในตอนท้ายเรื่องมิชโยะริได้แก้ปมปัญหานี้โดยการหาสามีใหม่ที่มีฐานะคู่ควรให้ แต่ลูกสาวคนที่ 4 ก็ต้องย้ายไปอยู่กับสามีใหม่ทำให้ต้องพลัดพรากกับแม่ระยะหนึ่ง

อันโด ฮะนะโงะ (2006: 29) ให้ความเห็นว่าลูกสาวคนที่ 4 กับโอะชิคุโบะมีการเปลี่ยนแปลงของครอบครัวคล้ายกันคือ ในส่วนของโอะชิคุโบะ เมื่อโอะชิคุโบะแต่งงานแล้วโอะชิคุโบะต้องย้ายไปอยู่กับสามีและไม่สามารถติดต่อกับพ่อแม่ได้ระยะหนึ่งก่อนจะได้พบกันอีกครั้ง

ส่วนลูกสาวคนที่ 4 ของแม่เลี้ยง เมื่อแต่งงานใหม่แล้วก็ต้องย้ายตามสามีไปอยู่ที่ทซุกุชิ² (Tsukushi : 筑紫) 5 ปีทำให้ต้องพลัดพรากกับแม่ระยะหนึ่งก่อนจะได้กลับมาเจอกันอีกครั้ง

ผู้วิจัยมีความเห็นเพิ่มเติมว่าลูกสาวคนที่ 4 และโอะชิคุโบะมีจุดร่วมอีกอย่างหนึ่งคือทั้ง 2 คนต่างก็เป็นตัวละครหญิงที่ได้รับผลกระทบจากสถานภาพของสามีเหมือนกัน แต่ต่างกันตรงที่โอะชิคุโบะได้รับการยอมรับจากคนรอบข้างเพราะสามีเป็นขุนนางชั้นสูง ในขณะที่ลูกสาวคนที่ 4 ถูกคนรอบข้างตีตัวออกห่างเพราะโอะชิคุโบะสามีเก่าเป็นแค่ขุนนางชั้นผู้น้อย

ถึงแม้ว่าลูกสาวคนที่ 4 จะถือได้ว่าเป็นตัวละครที่ได้รับผลกระทบจากการแผนการแก้แค้นของมิชิโยะริมากที่สุด แต่ในตอนท้ายที่ลูกสาวคนที่ 4 ตกลงแต่งงานกับสามีใหม่ที่มีมิชิโยะริแนะนำให้น่าจะทำให้พอรู้ได้ว่าลูกสาวคนที่ 4 ไม่ได้รู้สึกแค้นเคืองโอะชิคุโบะกับมิชิโยะริแล้ว

อย่างไรก็ตามมีจุดที่น่าสังเกตเหมือนกับลูกสาวคนที่ 3 ว่าการที่มิชิโยะริแนะนำสามีใหม่ให้ลูกสาวคนที่ 4 เป็นเรื่องน่ายินดีก็จริง แต่เนื่องจากสามีใหม่ของลูกสาวคนที่ 4 เป็นพ่อม่ายลูกติดหลายคน ลูกสาวคนที่ 4 จึงมีสถานะเป็นแม่เลี้ยงเช่นเดียวกับแม่ของตัวเอง นอกจากนี้แล้วลูกสาวคนที่ 4 ยังพาลูกสาวที่เกิดกับโอะชิคุโบะไปอยู่ด้วยโดยต้องปิดบังว่าเป็นน้องสาวแทนด้วย ซึ่งผู้วิจัยคิดว่าจุดจบของลูกสาวคนที่ 4 เป็นไปตามกฎแห่งกรรมเช่นเดียวกับลูกสาวคนที่ 3

7.3 ความสัมพันธ์ระหว่างลูกชายของแม่เลี้ยงกับโอะชิคุโบะ

ความสัมพันธ์ระหว่างลูกชายของแม่เลี้ยงกับโอะชิคุโบะเป็นไปในลักษณะตรงข้ามกับความสัมพันธ์ระหว่างลูกสาวของแม่เลี้ยงโอะชิคุโบะ กล่าวคือลูกชายของแม่เลี้ยงทั้ง 3 คนมีท่าที่เป็นมิตรกับโอะชิคุโบะและยอมรับความเป็นพี่น้องตั้งแต่เริ่มแรก โดยเฉพาะลูกชายคนที่ 3 ของแม่เลี้ยงที่เป็นพี่น้องที่สนิทกับโอะชิคุโบะมากที่สุดเพราะโอะชิคุโบะมีโอกาสสอนดนตรีโคะโตะให้ ความรู้สึกของลูกชายคนที่ 3 ของแม่เลี้ยงที่มีต่อโอะชิคุโบะสามารถรับรู้ได้จากเหตุการณ์ตอนที่โอะชิคุโบะถูกขังไว้ในห้องเก็บของและแม่เลี้ยงสั่งให้เท็นยะกุโนะซุเกะไปข่มขืนโอะชิคุโบะ ซะบุโรลูกชายคนที่ 3 กล่าวกับแม่เลี้ยงตามข้อความด้านล่างนี้

童なる子の言ふやう、「すべて上のあしくしたまへるぞ。
何しに、部屋に籠めたまひて、かくをこなる者にあはせむ
としたまひしぞ。いかにわびしく思しけむ。御娘ども多く
、まろらも行く先侍れば、いきあひ来あひ、聞こえ触るる

² เป็นชื่อเรียกแถบคิวชู (Kyūshū : 九州) ในสมัยโบราณ

こともこそあれ。いみじきことなりや」とおよすけ言へば、
 เด็กน้อย (ชะบุโร) กล่าวด้วยคำพูดจาเหมือนผู้ใหญ่ว่า “เรื่องทั้งหมดเป็นความผิดของท่านแม่ เหตุใดจึงกักขังโอะชิกุโบะไว้ในห้อง แล้วพยายามให้นางแต่งงานกับคนโง่เขลา โอะชิกุโบะจะรู้สึกขมขื่นขนาดไหนนะ บ้านเราก็มีลูกผู้หญิงหลายคน พวกข้าเอง (ลูกชายทั้ง 3 คนของแม่เลี้ยง) ก็มีอนาคตรออยู่ พวกเราน่าจะไปมาหาสู่ติดต่อกันสิ ช่างเป็นเรื่องที่แย่มากจริงๆ ”

(โอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ เล่ม 2 หน้า 142)

จากบทบรรยายข้างต้นแสดงให้เห็นว่าลูกชายคนที่ 3 ของแม่เลี้ยงไม่เห็นด้วยกับการกลั่นแกล้งโอะชิกุโบะของแม่เลี้ยง และแสดงให้เห็นว่า ลูกชายคนที่ 3 ของแม่เลี้ยงนับถือโอะชิกุโบะเป็นพี่สาว

ภายหลังเมื่อลูกชายของแม่เลี้ยงรู้ว่าโอะชิกุโบะเป็นภรรยาของมิชิโยะริ ยิ่งทำให้ลูกชายของแม่เลี้ยงรู้สึกยินดีมากขึ้นอีกที่โอะชิกุโบะทำให้พวกตนเองได้เกี่ยวดองเป็นญาติกับมิชิโยะริซึ่งเป็นขุนนางระดับสูง เห็นได้จากบทบรรยายที่ยกตัวอย่างมาด้านล่างนี้

...ただ今のおぼえの類なき人に言ふに、因縁になりぬるこそ頼もしくうれしけれ」と言へば、
 ลูกชายคนโตกล่าวว่าการได้ผูกสัมพันธ์กับคนโปรดของจักรพรรดิตอนนี้ ทำให้รู้สึกมีที่พึ่งและน่ายินดี

(โอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ เล่ม 3 หน้า 236)

ประโยคตัวอย่างข้างต้นเป็นคำพูดของลูกชายคนโตของแม่เลี้ยงหลังรู้ว่าโอะชิกุโบะเป็นภรรยาของมิชิโยะริ ซึ่งในภายหลังทั้งลูกชายคนโตและคนที่ 3 ต่างก็ได้รับการเลื่อนขั้นเพราะมิชิโยะริช่วยสนับสนุนจริงๆ ยกเว้นลูกชายคนที่ 2 ที่มิชิโยะริไม่ได้ช่วยเหลือเรื่องหน้าที่การงาน ซึ่งน่าจะเป็นเพราะลูกชายคนที่ 2 ของแม่เลี้ยงออกบวชจึงไม่ได้ทำงานรับราชการ

7.4 สรุป

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างโอะชิกุโบะกับลูกของแม่เลี้ยงทำให้รู้ว่าโอะชิกุโบะยอมรับลูกทุกคนของแม่เลี้ยงเป็นพี่น้องของตัวเองแม้ว่าฝ่ายลูกสาวของแม่เลี้ยงในตอนแรกจะคิด

ว่าโอะชิกุโบะเป็นเพียงคนทำงานเย็บผ้าก็ตาม ผู้วิจัยมีความเห็นว่ากรณีที่พี่น้องฝ่ายชายยอมรับโอะชิกุโบะเป็นพี่น้องตั้งแต่แรกน่าจะเป็นเพราะการที่เป็นพี่น้องต่างเพศกัน จึงไม่มีเรื่องที่น่ามาเปรียบเทียบว่าใครดีกว่าหรือด้อยกว่าจึงไม่เกิดความขัดแย้งกันระหว่างลูกชายของแม่เลี้ยงกับโอะชิกุโบะ

ตรงข้ามกับลูกสาวของแม่เลี้ยงซึ่งเป็นเพศหญิงเหมือนกับโอะชิกุโบะจึงมีปัจจัยให้นำมาเปรียบเทียบกันได้หลายประเด็น เช่น เรื่องรูปโฉม และ ความสามารถทางด้านดนตรี เป็นต้น ประกอบกับการได้รับอิทธิพลทางความคิดของแม่เลี้ยงมาจึงอาจทำให้ลูกสาวของแม่เลี้ยงในตอนต้นเรื่องไม่ยอมรับว่าโอะชิกุโบะเป็นพี่น้อง

อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ระหว่างโอะชิกุโบะกับพี่น้องผู้หญิงก็เป็นไปในทางที่ดีขึ้นในช่วงท้ายเรื่อง ส่วนความสัมพันธ์กับพี่น้องผู้ชายจากที่ดีอยู่แล้วก็ยิ่งดีขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าสาเหตุสำคัญเกิดจากการที่สามีของโอะชิกุโบะซึ่งมีฐานะเป็นขุนนางระดับสูงช่วยสนับสนุนพี่น้องทั้งฝ่ายหญิงและชายให้เจริญก้าวหน้า ส่งผลให้พี่น้องต่างมารดาของโอะชิกุโบะซาบซึ้งในบุญคุณโอะชิกุโบะและสามี และทำให้ความสัมพันธ์แบบพี่น้องระหว่างโอะชิกุโบะกับลูกของแม่เลี้ยงแน่นแฟ้นขึ้น

บทที่ 8

ความสัมพันธ์แบบนายบ่าว : อะโกะงิกับโอะชิกุโอะ

อะโกะงิ นับได้ว่าเป็นตัวละครหญิงที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับโอะชิกุโอะมากที่สุด และถือเป็นเป็นตัวละครที่มีบทบาทสำคัญในการทำให้โอะชิกุโอะมีโอกาสแต่งงานกับมิชิโยะริ และมีชีวิตที่สุขสบายตามมา ความสัมพันธ์ระหว่างโอะชิกุโอะกับอะโกะงิเป็นไปในรูปแบบนายบ่าว ดังนั้นในบทนี้ผู้วิจัยจะมุ่งวิเคราะห์สถานภาพทางสังคมกับความสัมพันธ์แบบนายบ่าว

เนื่องจากตัวละครที่จะนำมาใช้ศึกษาในบทนี้ได้แก่โอะชิกุโอะและอะโกะงิ หญิงรับใช้ของโอะชิกุโอะ ดังนั้นผู้วิจัยจะมุ่งเน้นวิเคราะห์เรื่องสถานภาพทางสังคมกับความสัมพันธ์ระหว่างบ่าวรับใช้หญิงกับเจ้านายที่เป็นผู้หญิงเป็นหลัก โดยไม่ได้มุ่งเน้นวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างบ่าวรับใช้ชายกับเจ้านาย

ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ความสัมพันธ์แบบนายบ่าวระหว่างอะโกะงิกับโอะชิกุโอะ โดยเรียงตามลำดับหัวข้อต่อไปนี้

- 8.1 ภูมิหลังของอะโกะงิ
- 8.2 ที่มาของหญิงรับใช้ในสมัยเฮอัน
- 8.3 ความสัมพันธ์ระหว่างอะโกะงิกับโอะชิกุโอะ
- 8.4 สรุป

8.1 ภูมิหลังของอะโกะงิ

ในต้นฉบับภาษาญี่ปุ่นเรื่องโอะชิกุโอะ โมะโนะงะตะริ และบทความทางวิชาการที่เขียนเกี่ยวกับเรื่องโอะชิกุโอะ โมะโนะงะตะริมักเรียกชื่อตัวละครตัวนี้แตกต่างกันออกไปเป็น 2 แบบ คือ อะโกะงิ (Akogi : あこぎ) และ อะโกะกิ (Akoki : あこき) สำหรับในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ผู้วิจัยจะยึดถือตัวละครตามต้นฉบับเรื่องโอะชิกุโอะ โมะโนะงะตะริของสำนักพิมพ์โฌงะกุกังปีค.ศ.2000 โดยการใช้ชื่อ 'อะโกะงิ' ในการเรียกชื่อตัวละครตัวนี้

แม้ว่าอะโกะงิจะเป็นเพียงหญิงรับใช้คนสนิทของโอะชิกุโอะตัวละครเอกหญิงของเรื่อง แต่บทบาทของอะโกะงิมีความโดดเด่นมากจึงทำให้บทความทางวิชาการที่เขียนเกี่ยวกับเรื่องโอะชิกุโอะ โมะโนะงะตะริมักกล่าวว่าอะโกะงิเป็นตัวละครนำรองของเรื่องนี้ นอกจากนี้ อะโกะงิ

ยังเป็นตัวละครที่มีความสำคัญมากต่อการดำเนินเรื่องและมีหลายแง่มุมที่น่าสนใจจนทำให้มีบทวิเคราะห์เกี่ยวกับตัวละครตัวนี้อยู่หลายฉบับ

ในตอนเริ่มเรื่องหลังจากบทบรรยายเปิดตัวโอะชิกุโบะว่าเป็นลูกสาวภรรยาของแล้วถึงค่อยมีบทบรรยายเปิดตัวอะโกะก็ตามมา ดังนี้

はかばかしき人もなく、乳母もなかりけり。ただ、親のおはしける時より使ひつけたる童の、されたる女、「後見^{うしろみ}」とつけて使ひたまひけり。あはれに思ひかはして、片時離れず。

โอะชิกุโบะไม่มีคนดูแลอย่างเป็นเรื่องเป็นราวและไม่มีแม่นม มีเพียงเด็กรับใช้หญิงที่เฉลียวฉลาด นามว่า 'อุมิโระมิ' ซึ่งเคยรับใช้มาตั้งแต่สมัยที่แม่ของโอะชิกุโบะยังมีชีวิตอยู่คอยรับใช้โอะชิกุโบะกับอุมิโระมิต่างเห็นใจกันและกัน และอยู่ใกล้ชิดกันตลอดเวลาไม่ยอมห่างจากกัน

(โอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ เล่ม 1 หน้า 18)

ชื่อ 'อุมิโระมิ' (Ushiromi : 後見) ที่ปรากฏในข้อความที่ยกมาข้างต้นเป็นชื่อเรียกเดิมของอะโกะตั้งแต่สมัยที่อะโกะทำงานเป็นเด็กรับใช้อยู่ที่คฤหาสน์ของแม่โอะชิกุโบะก่อนจะเปลี่ยนชื่อมาเป็นอะโกะจิในภายหลัง การที่ผู้เขียนตั้งชื่อตัวละครตัวนี้ว่า อุมิโระมิ ซึ่งมีความหมายว่า ผู้ปกครองหรือผู้ดูแล อาจจะเป็นความตั้งใจของผู้เขียนที่ต้องการจะสื่อว่าตัวละครตัวนี้แม้จะเป็นเพียงเด็กรับใช้ในคฤหาสน์ของแม่โอะชิกุโบะ แต่ก็ทำหน้าที่เสมือนเป็นผู้ปกครองและเป็นผู้ดูแลความเป็นอยู่ของโอะชิกุโบะที่ไม่มีแม่นมและคนคอยดูแลความเป็นอยู่อย่างเป็นเรื่องเป็นราว และจากข้อความข้างต้นได้ระบุไว้ว่าอะโกะจิเป็นผู้มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด ซึ่งอะโกะจิก็ได้ใช้ความเฉลียวฉลาดของตนเองในการช่วยเหลือโอะชิกุโบะในเวลาต่อมาหลายต่อหลายครั้ง

สำหรับเรื่องรูปโฉมของอะโกะจินั้นสามารถประมาณการได้ว่าอะโกะจิเป็นคนที่รูปโฉมงดงามเพราะในเนื้อความตอนหนึ่งบรรยายเกี่ยวกับรูปโฉมของอะโกะจิไว้ดังนี้

後見といふ、髪長くをかしげなれば、三の君のかたにただ召しに召し出づ。

อุมิโระมิมียาวสวย แม่เลี้ยงของโอะชิกุโบะจึงให้นางมารับใช้ลูกสาวคนที่ 3 ของตน

(โอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ เล่ม 1 หน้า 20)

และมีอีกเหตุการณ์หนึ่งที่พูดถึงเกี่ยวกับรูปโฉมของอะโกะจิไว้ เหตุการณ์ดังกล่าวเป็นตอนที่มิชิโยะริแอบมาพบโอะชิกุโบะครั้งแรก ซึ่งมิชิโยะริก็มีโอกาสได้พบกับอะโกะจิครั้งแรกด้วย มิชิโยะริแสดงความเห็นเกี่ยวกับรูปโฉมของอะโกะจิไว้ดังนี้

向ひたるは、〈あこぎなめり〉と見ゆる。様体、頭
つきをかしげにて、白き衣、上につややかなる解練の相
着たり。
มิชิโยะริคิดว่าคนที่อยู่ฝั่งตรงข้ามน่าจะเป็นอะโกะจิ นางมีรูปโฉม
และเส้นผมสวยงาม อะโกะจิสวมกิโมโนชั้นในและสวมชุดสีแดง
สดสวยทับอยู่ด้านบนอีกที

(โอะชิกุโบะ โมะโนะระตะริ เล่ม 1 หน้า 36)

ในสมัยเฮอันผมยาวถือเป็นเงื่อนไขอย่างหนึ่งของผู้หญิงสวย ดังนั้นการที่ระบุว่าอะโกะจิผมสวยจึงสันนิษฐานได้ว่าอะโกะจิเป็นผู้หญิงสวย และสวยจนถึงขนาดที่แม่เลี้ยงของโอะชิกุโบะอยากได้ตัวมารับใช้ลูกสาวของตัวเอง ส่วนมิชิโยะริเองก็แสดงความเห็นว่าทั้งรูปโฉมและเส้นผมของอะโกะจิสวยงาม ดังนั้นจึงอาจพูดได้ว่าอะโกะจิเป็นคนมีรูปโฉมงดงามมากคนหนึ่ง

สรุปได้ว่าอะโกะจิซึ่งเพียบพร้อมทั้งด้านรูปโฉมและสติปัญญาเป็นหญิงรับใช้เพียงคนเดียวที่ดูแลโอะชิกุโบะอย่างใกล้ชิดมาตั้งแต่สมัยที่แม่แท้ๆ ของโอะชิกุโบะยังมีชีวิตอยู่และติดตามมารับใช้โอะชิกุโบะที่คฤหาสน์ขุนนางหลังแม่ของโอะชิกุโบะเสียชีวิตแล้วด้วย

8.2 ที่มาของหญิงรับใช้ในสมัยเฮอัน

นิลอิ มิโสะโกะ (1995: 61-63) ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ของผู้หญิงในสมัยเฮอัน และอธิบายถึงที่มาของหญิงรับใช้ (เนียวโบ Nyōbo : 女房) ไว้ว่าในสมัยเฮอัน ผู้หญิงที่ไม่มีผู้คอยอุปถัมภ์เช่นพ่อหรือสามี มักจะประสบปัญหาเรื่องการเงิน หรือถูกขำรับใช้ลักลอบนำของมีค่าในบ้านไปขาย ไม่สามารถจะสืบทอดทรัพย์สินสมบัติของตระกูลได้ ผู้หญิงเหล่านี้จึงจำเป็นต้องหางานทำโดยการทำงานเป็นนางกำนัลในวัง หรือทำงานเป็นหญิงรับใช้ตามบ้านขุนนางที่มีอำนาจและบางครั้งในครอบครัวขุนนางระดับล่างที่มีปัญหาเรื่องการเงิน ก็นิยมส่งภรรยาและลูกสาวไปทำงานเป็นหญิงรับใช้ที่คฤหาสน์ของขุนนางระดับสูงเพื่อช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายในครอบครัว

ส่วนในงานวิจัยของฟูกุโตะ ชะนะอะ (1998: 139) ได้วิเคราะห์เกี่ยวกับการคัดเลือกหญิงรับใช้ที่ทำงานตามคฤหาสน์ขุนนางไว้ โดยอธิบายว่าหญิงรับใช้ที่ดีต้องมีรูปโฉมงดงาม

กิริยามารยาทดี และมีการศึกษา พุทฺโธระบุว่าลูกสาวในตระกูลขุนนางระดับสูงมักมีหญิงรับใช้ประมาณ 10 คน เด็กหญิงรับใช้ 1 - 2 คน ส่วนลูกสาวในตระกูลขุนนางระดับต่ำลงมามีจำนวนหญิงรับใช้ลดหลั่นลงมา

ผู้วิจัยประมวลความคิดเห็นเกี่ยวกับหญิงรับใช้ในสมัยเฮอันของนิธิตะและพุทฺโธแล้วได้ข้อสรุปว่าโดยทั่วไปแล้วหญิงรับใช้ในสมัยเฮอันไม่ใช่ผู้หญิงชาวบ้านทั่วไป ดูได้จากคุณสมบัติของหญิงรับใช้ที่จำเป็นต้องมีรูปโฉมงดงาม กิริยามารยาทดี และมีการศึกษา ซึ่งผู้หญิงที่มีคุณสมบัติเหล่านี้คือผู้หญิงในตระกูลขุนนาง แต่ผู้หญิงในตระกูลขุนนางที่จะทำงานเป็นหญิงรับใช้มักเป็นผู้หญิงในตระกูลขุนนางระดับล่าง เนื่องจากครอบครัวของผู้หญิงในตระกูลขุนนางระดับล่างมักประสบปัญหาทางการเงิน นอกจากนี้ผู้หญิงในตระกูลขุนนางที่เลือกทำงานเป็นหญิงรับใช้ยังรวมถึงผู้หญิงที่ไม่มีที่พึ่ง เช่น ผู้หญิงที่พ่อหรือสามีเสียชีวิต หรือผู้หญิงที่ไม่ได้แต่งงานจึงไม่มีคนช่วยอุปถัมภ์เรื่องการเงิน

8.3 ความสัมพันธ์ระหว่างอะโกะจิกับโอะชิกุโบะ

8.3.1 ช่วงก่อนที่มิชิโยะริจะพาโอะชิกุโบะหนีออกจากบ้าน

อะโกะจิกเคยทำงานเป็นเด็กรับใช้ (วะระเบะ Warabe : 童) ที่คฤหาสน์ของแม่โอะชิกุโบะ มาตั้งแต่สมัยยังเป็นเด็กและมีโอกาสติดตามมารับใช้โอะชิกุโบะที่คฤหาสน์ขุนนางด้วย สาเหตุที่ในตอนต้นเรื่องอะโกะจิกมีชื่อเดิมว่าอุมิโระมิซึ่งมีความหมายว่าผู้ปกครองนั้น น่าจะเป็นเพราะอะโกะจิกไม่ได้เป็นเพียงเด็กรับใช้เท่านั้น แต่ทำหน้าที่เป็นเสมือนผู้ปกครองของโอะชิกุโบะด้วย เพราะหลังจากที่แม่ของโอะชิกุโบะเสียชีวิตไปแล้ว โอะชิกุโบะก็ขาดที่พึ่ง พ่อกับแม่เลี้ยงต่างก็ไม่เอ็นดู อีกทั้งยังไม่มีแม่นมที่คอยดูแลอย่างใกล้ชิด ดังนั้นโอะชิกุโบะจึงมีเพียงอะโกะจิกคนเดียวที่คอยดูแลความเป็นอยู่

แต่ด้วยความที่อะโกะจิกเป็นคนหน้าตาดีและมีสติปัญญาเฉลียวฉลาดจึงทำให้แม่เลี้ยงของโอะชิกุโบะถูกใจ และต้องการได้ตัวอะโกะจิกมารับใช้ลูกสาวคนที่ 3 ของตนเอง ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าสาเหตุที่ทำให้แม่เลี้ยงตัดสินใจเปลี่ยนชื่อให้จากเดิมอุมิโระมิเป็นอะโกะจิก¹ เพราะหากใช้ชื่อว่าอุมิโระมิตามเดิม อะโกะจิกก็จะยังคงสถานะเป็นผู้ดูแลของโอะชิกุโบะต่อไป แต่หากเปลี่ยนชื่อเสียใหม่ก็เสมือนกับเป็นการตัดความสัมพันธ์ระหว่างอะโกะจิกและโอะชิกุโบะ และเปลี่ยนสถานภาพจากผู้ดูแลโอะชิกุโบะเป็นข้ารับใช้คนหนึ่งภายในคฤหาสน์ และเปลี่ยนเจ้านาย

¹ ที่มาของชื่ออะโกะจิกยังไม่ทราบแน่ชัด แต่เป็นชื่อที่นิยมตั้งให้เด็กผู้หญิงในสมัยเฮอัน

ของอะโกะจิซึ่งแต่เดิมคือโอะซึกุโบะมาเป็นแม่เลี้ยงแทน แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าอะโกะจิจะต้องไปรับใช้ลูกสาวคนที่ 3 ของแม่เลี้ยงตามคำสั่งของแม่เลี้ยงแต่ด้วยความจงรักภักดีของอะโกะจิที่มีต่อโอะซึกุโบะ อะโกะจิก็ยังมักหาโอกาสไปรับใช้ดูแลโอะซึกุโบะด้วยเสมอ

ในขณะที่อะโกะจิมีสถานภาพเป็นเด็กรับใช้ในคฤหาสน์ขุนนางน ภายหลังจากอะโกะจียังมีอีกสถานภาพหนึ่งเพิ่มขึ้นมาคือการเป็นภรรยาของทะชิวะกิ ซึ่งการเป็นภรรยาของทะชิวะกิมีส่วนอย่างมากในการกำหนดเส้นทางชีวิตในวันข้างหน้าของโอะซึกุโบะ เพราะทะชิวะกิเป็นข้ารับใช้คนสนิทของมิชิโยะริหรือสามีในอนาคตของโอะซึกุโบะนั่นเอง

ฉิมะอุชิ เคะอิจิ (1991: 284) วิเคราะห์ว่าอะโกะจิมีน่าทำให้เรื่องดำเนินไปอย่างที่ควรจะเป็น กล่าวคือ การทำให้โอะซึกุโบะซึ่งมีความเป็นอยู่ที่ยากลำบากได้สุขสบายตามสภาพของลูกสาวขุนนางทั่วไป ผู้วิจัยมีความเห็นว่าอะโกะจิน่าจะคิดว่าวิธีการที่จะทำให้โอะซึกุโบะนายของตนเองหลุดพ้นจากสภาพความเป็นอยู่ที่ยากลำบากได้คือการแต่งงานกับขุนนางที่มีชาติตระกูลและหน้าที่การงานดี ดังนั้นการที่อะโกะจิเล่าถึงความทุกข์ยากของโอะซึกุโบะให้สามีฟังนั้นน่าจะมีความเป็นไปได้ว่าอะโกะจิรู้ว่าสามีของตนเองเป็นข้ารับใช้ของมิชิโยะริที่เป็นขุนนางที่มีอนาคตไกล ดังนั้นอะโกะจิจึงต้องการให้สามีนำเรื่องของโอะซึกุโบะไปเล่าต่อให้มิชิโยะริฟังเพื่อที่มิชิโยะริจะได้เกิดความสนใจในตัวโอะซึกุโบะ ซึ่งมิชิโยะริก็สนใจโอะซึกุโบะตามที่อะโกะจิคาดหวังไว้จริงๆ

หลังจากหาคู่ครองที่คู่ควรกับโอะซึกุโบะได้แล้ว อะโกะจิก็กทำทุกอย่างเพื่อให้การแต่งงานระหว่างโอะซึกุโบะกับมิชิโยะริเป็นไปอย่างราบรื่นไม่ว่าจะเป็นการขอยืมเครื่องเรือนมาจากญาติที่ทำงานอยู่ที่คฤหาสน์อื่น และขอให้ทำขนมโมจิสำหรับพิธีแต่งงานส่งมาให้ เป็นต้น นอกจากนี้ในคืนแต่งงานวันที่ 3 ที่มิชิโยะริทำท่าจะไม่มาหาโอะซึกุโบะเพราะฝนตก อะโกะจิก็กส่งจดหมายไปเตือนสติมิชิโยะริทำให้มิชิโยะริเปลี่ยนใจเดินฝ่าสายฝนมาหาโอะซึกุโบะที่คฤหาสน์ทำให้พิธีแต่งงานระหว่างโอะซึกุโบะกับมิชิโยะริสำเร็จลุล่วงและทำให้โอะซึกุโบะเป็นภรรยาของมิชิโยะริอย่างถูกต้องตามธรรมเนียม เหตุการณ์ในช่วงจัดเตรียมพิธีแต่งงานนี้ทำให้รู้ว่าอะโกะจิเป็นหญิงรับใช้ที่มีความสามารถ และสามารถตัดสินใจเรื่องงานต่างๆ ได้อย่างฉับไวโดยไม่ต้องรอให้เจ้านายสั่ง

บทบาทสุดท้ายของอะโกะจีก่อนที่มิชิโยะริจะพาโอะซึกุโบะหนีออกจากคฤหาสน์คือการคิดหาอุบายป้องกันไม่ให้เท็นยะกุโนะซุเกะ ลูกของแม่เลี้ยงลวนลามโอะซึกุโบะโดยการหลอกว่าโอะซึกุโบะป่วยอยู่ และหาทางติดต่อกับมิชิโยะริและทะชิวะกิเพื่อให้มาช่วยพาโอะซึกุโบะหนีออกจากคฤหาสน์

เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว ในช่วงครั้งแรกของเรื่องก่อนที่มิชิโยะริจะพาโอะชิกุโบะหนีออกไปอยู่ด้วยกัน อะโกะจิทำหน้าที่เป็นผู้ติดตามที่ทำทุกอย่างเพื่อโอะชิกุโบะเจ้านายของตน แม้ว่าอะโกะจิจะได้รับความเอ็นดูจากแม่เลี้ยงของโอะชิกุโบะและลูกสาวคนที่ 3 แต่อะโกะจิก็ยังคงรักภักดีกับโอะชิกุโบะเพียงคนเดียวจึงทำให้ฉิมะอุซึยกย่องว่าอะโกะจิเป็นหญิงรับใช้ในอุดมคติ และเนื่องจากโอะชิกุโบะอยู่ในสถานภาพที่ไม่สามารถไปไหนมาไหนได้โดยอิสระ ดังนั้นอะโกะจิจึงเป็นตัวละครที่สำคัญมากในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างโอะชิกุโบะกับบุคคลภายนอกอย่างมิชิโยะริ

8.3.2 ช่วงหลังจากที่มิชิโยะริพาโอะชิกุโบะหนีมาอยู่ด้วยกัน

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าบทบาทของอะโกะจิเปลี่ยนไปหลังจากมิชิโยะริพาโอะชิกุโบะและอะโกะจิหนีมาอยู่ที่คฤหาสน์นินโจ กล่าวคือ ช่วงที่โอะชิกุโบะอาศัยอยู่ที่คฤหาสน์ขุนนาง อะโกะจิมีบทบาทเป็นหญิงรับใช้คนสนิทของโอะชิกุโบะ แต่เมื่อย้ายมาอยู่ที่คฤหาสน์นินโจแล้ว มิชิโยะริถือเป็นเจ้านายอีกคนหนึ่งของอะโกะจิด้วย เพราะอะโกะจิเพิ่งได้รับตำแหน่งหญิงรับใช้อย่างเป็นทางการหลังจากที่มิชิโยะริพาโอะชิกุโบะหนีมาอยู่ที่คฤหาสน์นินโจ มิชิโยะริกล่าวกับอะโกะจิในตอนแต่งตั้งตำแหน่งหญิงรับใช้ไว้ดังนี้

あこぎ、おとなになりぬ。いと心およずけためり」と、言ひ臥したまへれば、
มิชิโยะรินอนพูดว่า “อะโกะจิ จงเลื่อนขั้นเป็นหญิงรับใช้เต็มตัวได้แล้ว เจ้ามีความคิดอ่านดี”

(โอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ เล่ม 2 หน้า 143)

ฟูรุตะ มะซะยุกิ (Furuta Masayuki 古田正幸, 2011: 2-12) อธิบายเกี่ยวกับสถานภาพของอะโกะจิขณะยังอยู่ที่คฤหาสน์ขุนนางว่าอะโกะจียังอยู่ในสถานะก้ำกึ่งระหว่างการเป็นเด็กรับใช้กับการเป็นหญิงรับใช้ แต่เมื่อมิชิโยะริประเมินการกระทำต่างๆ ที่ผ่านมาของอะโกะจิแล้ว มิชิโยะริก็ลงความเห็นที่อะโกะจิมีความคิดอ่านที่เป็นผู้ใหญ่เต็มตัวแล้วจึงแต่งตั้งให้เป็นหญิงรับใช้อย่างเป็นทางการของคฤหาสน์นินโจ

ผู้วิจัยมีความเห็นเพิ่มเติมว่าคุณสมบัติในตัวอะโกะจิที่ทำให้มิชิโยะริตัดสินใจแต่งตั้งให้อะโกะจิเป็นหญิงรับใช้เต็มตัว มีดังนี้คือ

8.3.2.1 มีความจงรักภักดีต่อผู้เป็นนาย

ทั้งแม่เลี้ยงและลูกสาวคนที่ 3 ของแม่เลี้ยงต่างเอ็นดูอะโกะจิ ดังนั้นอะโกะจิจึงได้รับการปฏิบัติที่ดีจากทั้งคู่ เช่น แม่เลี้ยงมอบเสื้อผ้าใหม่ให้อะโกะจิใส่ แม่เลี้ยงจัดห้องพักอย่างดีติดกับห้องของลูกสาวคนที่ 3 ให้อะโกะจิ และเวลาไปวัดแม่เลี้ยงก็อยากพาอะโกะจิไปด้วยในฐานะหญิงรับใช้ของลูกสาวคนที่ 3 เป็นต้น แต่อะโกะจิลบไม่นับถือแม่เลี้ยงและลูกสาวคนที่ 3 ว่าเป็นเจ้านายของตนเอง อะโกะจิปฏิเสธห้องพักที่แม่เลี้ยงจัดให้ และขอพักในห้องที่มีพื้นต่ำเหมือนโอะชิคุโบะ และตอนที่แม่เลี้ยงจะพาอะโกะจิไปวัดอโณมิยะมะ อะโกะจิลบหาข้ออ้างไม่ไปด้วยเพื่ออยู่รับใช้โอะชิคุโบะ เหตุการณ์เหล่านี้แสดงให้เห็นว่าอะโกะจิมีความจงรักภักดีกับโอะชิคุโบะ

สรุปแล้ว อะโกะจิจงรักภักดีต่อโอะชิคุโบะผู้เป็นนายเพียงคนเดียว แม้ว่าโอะชิคุโบะจะอยู่ในสถานภาพที่ไม่ต่างจากหญิงรับใช้ อะโกะจิก็คงไม่คิดทอดทิ้งโอะชิคุโบะไปรับใช้แม่เลี้ยงกับลูกสาวคนที่ 3 และยังคงยืนยันที่จะรับใช้โอะชิคุโบะต่อไป ทั้งที่หากอะโกะจิเปลี่ยนใจไปรับใช้แม่เลี้ยงและลูกสาวคนที่ 3 อะโกะจิจะได้รับความสุขสบายมากกว่าก็ตาม

8.3.2.2 พยายามหาทางทำให้เจ้านายมีความสุข

อะโกะจิน่าจะคิดว่าวิธีการเดียวที่จะทำให้โอะชิคุโบะหลุดพ้นจากความยากลำบากได้คือการหาทางทำให้โอะชิคุโบะได้แต่งงานกับคนที่มีฐานะเหมาะสม อะโกะจิจึงเล่าเรื่องราวของโอะชิคุโบะให้สามีซึ่งเป็นข้ารับใช้คนสนิทของมิชิโยะริฟัง เมื่อทะชิวะกินาเรื่องเกี่ยวกับโอะชิคุโบะไปเล่าต่อให้มิชิโยะริฟัง มิชิโยะริก็เกิดความสนใจในตัวโอะชิคุโบะตามมา

ในสมัยเฮอันก่อนที่ขุนนางชายจะเข้าหาผู้หญิงมักมีการหาข้อมูลเกี่ยวกับผู้หญิงล่วงหน้า หากฟังข้อมูลเกี่ยวกับผู้หญิงคนไหนแล้วเกิดความสนใจ ขุนนางชายถึงค่อยเริ่มติดต่อกับผู้หญิงคนนั้น หญิงรับใช้ถือเป็นบุคคลสำคัญที่มีบทบาทในการเผยแพร่ข่าวเกี่ยวกับนายหญิงของตนเองให้คนภายนอกรับรู้ ดังนั้นการที่อะโกะจิเล่าเรื่องเกี่ยวกับโอะชิคุโบะจนทำให้มิชิโยะริเกิดความสนใจจึงถือว่าอะโกะจิประสบความสำเร็จในการเผยแพร่ข่าวนายหญิงของตนเอง

8.3.2.3 สามารถตัดสินใจเรื่องต่างๆ ได้อย่างฉับไว

อะโกะจิเป็นผู้ติดต่อญาติที่ทำงานอยู่ภูมิลำเนาอื่นเพื่อขอยืมเครื่องเรือนเพื่อมาตกแต่งห้องโอะชิคุโบะ และขอให้ทำขนมโมจิสำหรับพิธีแต่งงานเพื่อทำให้พิธีแต่งงานระหว่างโอะชิคุโบะกับมิชิโยะริดำเนินไปอย่างราบรื่นโดยที่โอะชิคุโบะไม่ต้องสั่งการเลย

8.3.2.4 มีปฏิภาณไหวพริบดี

เมื่อคราวที่โอะซึกุโบะถูกขังอยู่ในห้องเก็บของและเกือบถูกลุงของแม่เลี้ยงข่มขืน โอะซึกุโบะรอดพ้นอันตรายมาได้เพราะอะโกะงิออกอุบายว่าโอะซึกุโบะป่วย และหาทางติดต่อให้ มิชิโยะริกับทะชิวะกิมาช่วยเหลือโอะซึกุโบะ

คุณสมบัติเหล่านี้ น่าจะแสดงให้เห็นว่าอะโกะงิมีความพร้อมที่จะเลื่อนชั้นจากเด็กรับใช้ เป็นหญิงรับใช้เต็มตัวแล้ว ดังนั้นมิชิโยะริจึงแต่งตั้งให้อะโกะงิเป็นหญิงรับใช้ของคฤหาสน์นี้ใจ แต่ การเปลี่ยนสถานภาพเป็นหญิงรับใช้ครั้งนี้ทำให้อะโกะงิไม่ได้มีโอะซึกุโบะเป็นเจ้านายเพียงคนเดียวอีกต่อไป แต่มิชิโยะริก็ถือเป็นเจ้านายอีกคนของอะโกะงิด้วย

ต่อมาภายหลังอะโกะงิได้รับการตั้งชื่อใหม่ว่า เอะมอน (Emon : 衛門) หลังจากที่อะโกะงิ ติดต่อให้ญาติที่ทำงานอยู่ที่คฤหาสน์อื่นช่วยหาหญิงรับใช้มาเพิ่มที่คฤหาสน์นี้ใจได้ประมาณ 10 กว่าคน เหตุการณ์ในตอนนี้มีบทบรรยายไว้ดังนี้

あこぎは、おとなになりて、衛門といふ。小さくをかしげなる若人にて、思ふことなげにてありく。男も女も類なく思したる、ことわりぞかし。

อะโกะงิทำหน้าที่เป็นสาวใช้เต็มตัวแล้วได้ชื่อเรียกว่าเอะมอน นางเป็นสาวใช้ร่างเล็กน่าเอ็นดู เอะมอนทำงานโดยไม่ทำให้เจ้านายเป็นห่วง ทั้งมิชิโยะริและโอะซึกุโบะต่างก็ให้ความไว้วางใจนางมาก

(โอะซึกุโบะ โมะโนะงะตะริ เล่ม 2 หน้า 148)

จากการที่อะโกะงิได้รับการเปลี่ยนชื่อหลังจากที่นางสามารถหาหญิงรับใช้มาเพิ่มได้และมีบทบรรยายชื่นชมอะโกะงิตามมาว่าสามารถทำหน้าที่ของหญิงรับใช้ได้ดี และได้รับความไว้วางใจมาจากเจ้านายทั้ง 2 คนจึงทำให้ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าการเปลี่ยนชื่อครั้งนี้ น่าจะไม่ใช่การเปลี่ยนชื่อธรรมดาๆ แต่เป็นการเลื่อนชั้นให้อะโกะงิด้วย ส่วนสาเหตุที่ใช้ชื่อว่าเอะมอนนั้น ในต้นฉบับภาษาญี่ปุ่นของสำนักพิมพ์โฌงะกุกันปีค.ศ.2000 มีคำอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับชื่อเรียกหญิงรับใช้ในสมัยเฮอันไว้ว่ามักเป็นชื่อที่มีความเกี่ยวข้องกับหญิงรับใช้แต่ละคน ดังนั้นจึงมีชื่อ

สันนิษฐานว่าชื่อ เอะมน มีที่มาจากชื่อตำแหน่งสามีของอะโกะจิ ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่ง
ซะอะมอน โนะ โจ² (Saemon no Jo : 左衛門尉)

ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าหลังจากที่อะโกะจิได้รับการเปลี่ยนชื่อเป็นอะมอนแล้วบทบาท
ของอะโกะจิก็เปลี่ยนไป ในตอนครั้งแรกของเรื่อง อะโกะจิเป็นหญิงรับใช้ที่จงรักภักดีต่อโอะชิคุโบะ
เพียงคนเดียว คิดและทำทุกอย่างเพื่อโอะชิคุโบะ แต่ในช่วงหลังจากเปลี่ยนชื่อเป็นอะมอนแล้ว
อะโกะจิดูเหมือนเป็นหญิงรับใช้ประจำคฤหาสน์จิตใจที่เชื่อฟังคำสั่งของมิชิโยะริมากกว่าโอะชิคุโบะ
ซึ่งความเปลี่ยนแปลงนี้สามารถเห็นได้ชัดขึ้นเมื่อเนื้อเรื่องดำเนินเข้าสู่ช่วงการแก้แค้นแม่เลี้ยง
สังเกตได้จากเวลาที่โอะชิคุโบะไม่เห็นด้วยกับการแก้แค้นแม่เลี้ยงแต่อะโกะจิกลับเห็นดีเห็นงามกับ
มิชิโยะริจนทำให้โอะชิคุโบะไม่พอใจอะโกะจิจนเอ่ยปากตัดพ้อว่า

「いと心づきなかりける。わが人にはあらで、君の人にな
りね。それこそかく物はしふねく思ひ言へ」とのたま
へば、

โอะชิคุโบะเอ่ยว่า “เจ้าช่างพูดจาซัดใจ อย่ามารับใช้ข้าเลย จง
ไปเป็นหญิงรับใช้ของสามีข้าเถอะ เขาเป็นคนเจ้าคิดเจ้าแค้น”

(โอะชิคุโบะ โมะโนะงะตะริ เล่ม 2 หน้า 210)

จากคำพูดข้างต้นแสดงให้เห็นว่าโอะชิคุโบะรู้สึกไม่พอใจอะโกะจิที่เข้าข้างมิชิโยะริ
มากกว่าตนเอง ทว่าแทนที่อะโกะจิจะพูดแก้ตัวกับโอะชิคุโบะ อะโกะจิกลับกล่าวตอบในเชิงที่เล่นที
จริงว่า

「さは、衛門、わが君にはつかうまつらむ。衛門が思ひし
限りのことをせさせたまへば、げに、御前よりも、宝の君
となむ思ひたてまつる」と言ふ。

“ถ้าเช่นนั้นต่อไปอะมอนจะรับใช้นายท่านก็แล้ว นายท่านทำ
ตามที่อะมอนบอกทุกอย่าง ช่างเป็นเจ้านายที่วิเศษกว่าท่าน”

(โอะชิคุโบะ โมะโนะงะตะริ เล่ม 2 หน้า 210)

² ทำหน้าที่เกี่ยวกับการอารักขาความปลอดภัยในเขตพระราชฐาน เป็นตำแหน่งขุนนางระดับ 6

อิโนะอุเอะ มะริโกะ (2012: 8) กล่าวถึงเนื้อเรื่องในช่วงการแก้แค้นไว้ว่าสามารถเห็นความแตกต่างระหว่างอะโกะงิกับสามิซึ่งต่างอยู่ในฐานะบ่าวรับใช้ได้อย่างชัดเจนตรงที่ ทะชิวะกิผู้เป็นสามิเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งของมิชิโยะริผู้เป็นนายทุกอย่าง ในขณะที่อะโกะงิไม่ใส่ใจความเห็นของโอะชิคุโบะผู้เป็นนาย

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าแรกเริ่มเดิมทีโอะชิคุโบะเป็นเจ้าของโดยตรงของอะโกะงิ เมื่อโอะชิคุโบะไม่เห็นด้วยกับแผนการแก้แค้นของมิชิโยะริ อะโกะงิก็ควรที่จะเคารพความคิดเห็นของโอะชิคุโบะผู้เป็นนาย ทว่าอะโกะงิกลับเห็นดีเห็นงามกับมิชิโยะริโดยไม่สนใจความคิดเห็นของโอะชิคุโบะ อีกทั้งยังเป็นผู้ช่วยคนสำคัญของมิชิโยะริในการแก้แค้นอีกด้วยทำให้เนื้อเรื่องในช่วงของการแก้แค้นเห็นภาพความสัมพันธ์รูปแบบนายบ่าวระหว่างมิชิโยะริกับอะโกะงิที่แน่นแฟ้นขึ้นเรื่อยๆ ในขณะที่ความสัมพันธ์ระหว่างอะโกะงิกับโอะชิคุโบะดูเบาบางลง

โดยสรุปแล้วหลังจากที่อะโกะงิติดตามโอะชิคุโบะมาอยู่ที่คฤหาสน์นิโจ อะโกะงิเปลี่ยนสภาพจากหญิงรับใช้คนสนิทของโอะชิคุโบะมาเป็นหญิงรับใช้ประจำคฤหาสน์นิโจส่งผลให้มิชิโยะริถือเป็นเจ้านายอีกคนหนึ่งของอะโกะงิ ด้วยความเฉลียวฉลาดของอะโกะงิและความคิดเห็นที่ตรงกันเรื่องการแก้แค้นแม่เลี้ยงทำให้มิชิโยะริชอบเรียกใช้งานอะโกะงิทำให้เนื้อเรื่องในช่วงครึ่งหลังจะเห็นความสัมพันธ์ในรูปแบบนายบ่าวระหว่างมิชิโยะริกับอะโกะงิชัดเจนกว่าความสัมพันธ์ระหว่างโอะชิคุโบะกับอะโกะงิ

อินะงะ เคะอิจิ (1978: 100) ให้ความเห็นว่าหลังจากการแก้แค้นแม่เลี้ยงจบลงและโอะชิคุโบะปรับความเข้าใจกับแม่เลี้ยงได้แล้วอะโกะงิจึงหมดหวังโอะชิคุโบะ ดังนั้นอะโกะงิจึงสามารถติดตามสามิซึ่งได้เลื่อนขั้นและต้องไปประจำการณที่เมืองอื่นและลาออกจากการเป็นหญิงรับใช้ของคฤหาสน์นิโจได้อย่างสบายใจ แต่อย่างไรก็ตามด้วยเพราะมิชิโยะริและโอะชิคุโบะไว้วางใจในตัวอะโกะงิมาก ดังนั้นเมื่อลูกสาวคนโตของโอะชิคุโบะมีโอกาสเข้าวังเป็นพระสนมของจักรพรรดิ อะโกะงิจึงได้รับการแต่งตั้งให้เป็นนะอิ โนะ โจ (Nai no Jō : 掌侍) ซึ่งเป็นตำแหน่งของนางกำนัลที่มีหน้าที่กำกับดูแลเรื่องพิธีการและกิจกรรมในวังหลังตามคำสั่งของหัวหน้านางกำนัล

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการที่มิชิโยะริส่งอะโกะงิเข้าวัง เป็นเพราะมิชิโยะริเห็นความสามารถในฐานะหญิงรับใช้สมัยที่ยังรับใช้โอะชิคุโบะว่า อะโกะงิเป็นหญิงรับใช้ที่มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดสามารถทำงานสำเร็จลุล่วงตามคำสั่งเสมอ ประกอบกับอะโกะงิมีความจงรักภักดีต่อโอะชิคุโบะและเคยช่วยเหลือเกื้อหนุนโอะชิคุโบะให้ได้รับความสุขสบาย ดังนั้นอะโกะงิจึงน่าจะเต็มใจรับใช้ลูกสาวของโอะชิคุโบะด้วย การดำรงตำแหน่งนะอิ โนะ โจถือเป็นการเปลี่ยนสถานภาพครั้งสำคัญของอะโกะงิ เพราะเป็นการเปลี่ยนแปลงสถานภาพจากหญิงรับใช้ธรรมดามาเป็นนางกำนัลในวัง

ในตอนท้ายเรื่องอะโกะจิมีโอกาสเลื่อนตำแหน่งครั้งสุดท้ายเป็นหัวหน้านางกำนัลหรือ
นะอิชิ โนะ ซุเกะ (Naishi no Suke : 典侍) มะโตะบะ มะซะมิ (Matoba Masami 的場雅美,
1989: 26) อธิบายไว้ว่านางกำนัลที่ไม่ได้มีชาติกำเนิดสูงส่งจะไม่มีโอกาสเลื่อนตำแหน่งเป็นพระ
สนมได้ ตำแหน่งหัวหน้านางกำนัลถือเป็นตำแหน่งขั้นสูงสุดสำหรับนางกำนัลที่ไม่ได้มีชาติกำเนิด
สูงแล้ว ดังนั้นการที่อะโกะจิซึ่งไม่ได้มีชาติกำเนิดสูงมีโอกาสดำรงตำแหน่งหัวหน้า
นางกำนัลจึงนับว่าอะโกะจิประสบความสำเร็จสูงสุดในชีวิตแล้ว

8.4 สรุป

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างโอะชิคุโบะและอะโกะจิแล้วพบว่าผู้หญิงในตระกูล
ขุนนางจะไม่ติดต่อกับสังคมภายนอกโดยตรงแต่มีหญิงรับใช้ทำหน้าที่เป็นตัวแทนในการติดต่อกับ
สังคมภายนอก นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่าในขณะที่การได้แต่งงานกับสามีที่มียศถาบรรดาศักดิ์เป็น
ความสำเร็จในชีวิตของผู้หญิงในตระกูลขุนนาง แต่สำหรับผู้หญิงที่อยู่ในฐานะหญิงรับใช้แล้ว
โอกาสที่จะได้แต่งงานกับขุนนางระดับสูงถือเป็นเรื่องยาก ดังนั้นหนทางสู่การประสบความสำเร็จ
ในชีวิตของหญิงรับใช้จึงแตกต่างจากผู้หญิงในตระกูลขุนนาง

เมื่อพิจารณาเส้นทางการก้าวหน้าในหน้าที่การงานของอะโกะจิแล้วจะพบว่าอะโกะจิเป็น
ตัวแทนผู้หญิงที่ประสบความสำเร็จในชีวิตด้วยความสามารถของตนเองเป็นหลัก ไม่ต้องพึ่งพาสามี
กล่าวคือโอกาสในการก้าวหน้าในหน้าที่การงานแต่ละครั้งของอะโกะจิล้วนแล้วแต่เกิดจากการที่
เจ้านายเล็งเห็นความสามารถของอะโกะจิและรู้สึกไว้วางใจในตัวอะโกะจิไม่ได้เกิดจากการ
ที่อะโกะจิได้แต่งงานกับสามี ผู้วิจัยมีความเห็นว่าหากชีวิตที่มีความสุขกับสามีของโอะชิคุโบะเป็น
ความไฝ่ฝันของหญิงสาวในตระกูลขุนนางแล้ว ชีวิตที่ก้าวหน้าในหน้าที่การงานของอะโกะจิก็น่าจะ
เป็นความไฝ่ฝันของผู้หญิงที่อยู่ในฐานะหญิงรับใช้เช่นกัน

เปรียบเทียบกับเทพนิยายเรื่องซินเดอเรลลา

ตามที่คุณวิจัยเกริ่นไว้ในบทนำแล้วว่าเรื่อง *ไอเซทึโบะ โมะโนะงะตะริ* มักได้รับการเอ่ยถึงว่าเป็นเรื่อง *ซินเดอเรลลา* ฉบับญี่ปุ่น ประกอบกับผลการวิเคราะห์เรื่องสถานภาพทางสังคมกับความสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัวในเรื่อง *ไอเซทึโบะ โมะโนะงะตะริ* ทำให้รู้ว่าสถานภาพทางสังคมของ *ไอเซทึโบะ* ตัวละครเอกหญิงของเรื่องเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งในการช่วยสร้างความสัมพันธ์กับสมาชิกครอบครัว ทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจจะวิเคราะห์ต่อไปว่าประเด็นสถานภาพทางสังคมมีบทบาทต่อการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัวเป็นลักษณะเด่นที่พบเฉพาะในเรื่อง *ไอเซทึโบะ โมะโนะงะตะริ* หรือเป็นลักษณะร่วมที่สามารถพบได้ในเรื่องแนวแม่เลี้ยงกลั่นแกล้งลูกเลี้ยงต่างวัฒนธรรมอย่างเรื่อง *ซินเดอเรลลา* ด้วย

สำหรับในบทนี้ผู้วิจัยจะแบ่งหัวข้อการวิจัยตามที่ระบุไว้ด้านล่างนี้

- 9.1 ที่มาและเรื่องย่อ *ซินเดอเรลลา* ฉบับชาร์ลส์ แปร์โรลต์
- 9.2 โครงเรื่องหลักที่เหมือนกันระหว่างเรื่อง *ไอเซทึโบะ โมะโนะงะตะริ* กับ *ซินเดอเรลลา*
- 9.3 เปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกหญิงกับครอบครัวในผลงานทั้ง 2 เรื่อง
- 9.4 สรุป

9.1 ที่มาและเรื่องย่อ *ซินเดอเรลลา* ฉบับชาร์ลส์ แปร์โรลต์

9.1.1 ที่มาของ *ซินเดอเรลลา* ฉบับชาร์ลส์ แปร์โรลต์

ในบทนำผู้วิจัยได้เกริ่นไว้แล้วว่าสาเหตุที่เลือก *ซินเดอเรลลา* ฉบับชาร์ลส์ แปร์โรลต์มาใช้เปรียบเทียบกับเรื่อง *ไอเซทึโบะ โมะโนะงะตะริ* เป็นเพราะเนื้อเรื่อง *ซินเดอเรลลา* ฉบับชาร์ลส์ แปร์โรลต์เป็นที่แพร่หลายมากที่สุด นอกจากนี้ผู้วิจัยยังมีความเห็นว่าโครงเรื่องของ *ซินเดอเรลลา* ฉบับชาร์ลส์ แปร์โรลต์เป็นเรื่อง *ซินเดอเรลลา* ที่มีโครงเรื่องหลักคล้ายคลึงกับเรื่อง *ไอเซทึโบะ โมะโนะงะตะริ* มากที่สุดอีกด้วย

เสาลักซัน อันทศานต์ (2540: 4) อธิบายเกี่ยวกับ *ซินเดอเรลลา* ฉบับชาร์ลส์ แปร์โรลต์ไว้ว่า นิทานเรื่อง *ซินเดอเรลลา* ของเขาได้รับการตีพิมพ์เป็นภาษาฝรั่งเศสในปีค.ศ. 1697 โดยใช้ชื่อเรื่องว่า *ซินเดอเรลลา* (Cinderella – ภาษาอังกฤษ) หรือ *ซงดริยง* (Cendrillon – ภาษาฝรั่งเศส)

เสาลักษณะอธิบายว่าแปร์โรลต์น่าจะเขียนเรื่องซินเดอเรลลาโดยมีจุดมุ่งหมายให้เป็นนิทานสำหรับเด็ก และสันนิษฐานว่าแปร์โรลต์น่าจะนำนิทานที่เล่าสืบต่อกันมาตั้งแต่สมัยโบราณมาเขียนขัดเกลาเนื้อเรื่องให้สนุก สมเหตุสมผล และเพิ่มรายละเอียดบางอย่างลงไปจนกลายเป็นซินเดอเรลลาฉบับแปร์โรลต์ ซึ่งมีจุดเด่นสำคัญที่ต่างไปจากซินเดอเรลลาฉบับอื่นตรงที่ตัวละครที่ให้ความช่วยเหลือซินเดอเรลลาในฉบับแปร์โรลต์เป็นนางฟ้าแม่ทูนหัว ในขณะที่ซินเดอเรลลาจำนวนอื่นๆ ตัวละครที่ให้ความช่วยเหลือซินเดอเรลลามักจะเป็น แม่ของซินเดอเรลลาที่ตายไป สัตว์เลี้ยงในบ้าน หรือต้นไม้ที่ขึ้นมาจากหลุมฝังศพของแม่

9.1.2 เรื่องย่อซินเดอเรลลาฉบับของชาร์ลส์ แปร์โรลต์

กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว มีพ่อม่ายคนหนึ่งแต่งงานใหม่กับผู้หญิงที่หยิ่งโสและมีลูกติดเป็นผู้หญิงสองคนที่มีนิสัยแบบเดียวกับแม่ พ่อม่ายคนนี้มีลูกสาวที่เกิดกับภรรยาที่ตายไปแล้ว อยู่คนหนึ่งที่ชื่อว่า ซินเดอเรลลา หลังการแต่งงานใหม่ของพ่อ ซินเดอเรลลาถูกแม่เลี้ยงใช้ให้ทำงานบ้านอย่างหนัก และให้เธอไปอาศัยอยู่ที่ห้องใต้หลังคาที่มีเพียงฟูก และหญ้าแห้งปูนอนเท่านั้น ซินเดอเรลลาไม่เคยบอกเรื่องของตัวเองถูกกลั่นแกล้งให้พ่อรู้เพราะพ่อมักเชื่อฟังคำพูดของแม่เลี้ยง

เหตุการณ์ดำเนินมาจนถึงตอนที่เจ้าชาย โอรสของพระราชารাজงานเลี้ยงเต้นรำและเชิญคนที่เหมาะสมไปร่วมในงาน ลูกสาวทั้งสองคนของแม่เลี้ยงก็ได้รับเชิญไปงานเลี้ยงนี้ด้วยและกีดกันไม่ให้ซินเดอเรลลาเข้าร่วมงานเพราะอ้างว่าเธอไม่คู่ควร ซินเดอเรลลาร้องไห้เสียใจที่ไม่ได้ไปงานเลี้ยงจนกระทั่งนางฟ้าแม่ทูนหัวปรากฏตัวออกมาแล้วช่วยเสกธรรมาและชุดเต้นรำให้ซินเดอเรลลาเพื่อช่วยให้เธอสามารถไปงานเลี้ยงได้โดยนางฟ้าแม่ทูนหัวบอกว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่เสกให้ไปจะกลับคืนสู่สภาพเดิมในเวลาเที่ยงคืน

พอซินเดอเรลลาไปถึงงานเลี้ยงเต้นรำของเจ้าชาย ทุกคนก็ตกตะลึงในความงามของเธอ ต่อจากนั้นเจ้าชายก็เข้ามาขอเธอเต้นรำด้วย ในคืนต่อมาซินเดอเรลลาก็ไปร่วมงานเลี้ยงของเจ้าชายอีกแต่คราวนี้เธอเพลิดเพลิดจนลืมเวลา พอรู้สึกตัวว่าถึงเวลาเที่ยงคืนแล้ว ซินเดอเรลลาจึงรีบร้อนกลับบ้านโดยเผลอทำรองเท้าแก้วข้างหนึ่งหล่นทิ้งไว้

ต่อมาเจ้าชายประกาศว่าพระองค์มีประสงค์จะอภิเษกสมรสกับผู้หญิงที่สามารถสวมรองเท้าแก้วที่ซินเดอเรลลาทำตกไว้ที่วัง แต่ก็ไม่มีผู้หญิงคนไหนสามารถสวมรองเท้าแก้วได้ จนกระทั่งข้ารับใช้ของเจ้าชายนำรองเท้าแก้วมาที่บ้านของซินเดอเรลลาเพื่อให้ลูกสาวของแม่เลี้ยงลองสวม แต่ปรากฏว่าซินเดอเรลลากลับเป็นคนที่สามารถสวมได้ ในตอนจบหลังจากซินเดอเรลลา

แต่งงานกับเจ้าชายแล้ว เธอได้ขอให้ลูกสาวของแม่เลี้ยงเข้าไปอยู่ในวังด้วย และในภายหลังลูกสาวของแม่เลี้ยงทั้งสองคนก็ได้แต่งงานกับขุนนางในราชสำนัก

9.2 โครงเรื่องหลักที่เหมือนกันระหว่างเรื่องโอะซึกุโบะ โมะโนะงะตะริกับซินเดอเรลลา

เดิมทีซินเดอเรลลาเป็นเทพนิยายที่มีต้นกำเนิดจากเรื่องเล่าปากต่อปาก โดยมีนักเขียนจากหลายชาตินำเรื่องเล่าดังกล่าวไปเขียนขัดเกลาและเพิ่มเติมรายละเอียดเองจนกลายเป็นต้นฉบับของตนเอง ดังนั้นเรื่องซินเดอเรลลาจึงมีหลายสำนวน และชื่อเรื่องอาจจะต่างกันไปตามแต่ละประเทศ ชูสุกิ มิทซึรุ (Suzuki Mitsuru : 鈴木満, 2011: 112-113) ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องซินเดอเรลลาของประเทศต่างๆ และระบุว่าเรื่องโอะซึกุโบะ โมะโนะงะตะริมีโครงเรื่องหลัก 6 ประการที่เหมือนกับเรื่องซินเดอเรลลา ได้แก่

- 9.2.1 ตัวละครเอกหญิงมีชื่อเรียกที่แปลกประหลาด
- 9.2.2 ตัวละครเอกหญิงถูกแม่เลี้ยงใช้แรงงานอย่างหนัก
- 9.2.3 พ่อไม่ใส่ใจตัวละครเอกหญิง
- 9.2.4 ตัวละครเอกหญิงถูกทิ้งให้อยู่บ้าน ขณะที่ครอบครัวออกเดินทางไปด้วยกัน
- 9.2.5 ตัวละครเอกหญิงมีคนคอยช่วยเหลือ
- 9.2.6 แม่เลี้ยงและลูกเลี้ยงได้รับบทลงโทษ

จากการที่ผู้วิจัยใช้เรื่องซินเดอเรลลาฉบับแปรโรลต์ในการเปรียบเทียบโครงเรื่องหลัก 6 ประการตามงานวิจัยของชูสุกิกับเรื่องโอะซึกุโบะ โมะโนะงะตะริแล้ว ได้ผลออกมาดังนี้

9.2.1 ตัวละครเอกหญิงมีชื่อเรียกที่แปลกประหลาด	
เรื่องโอะซึกุโบะ โมะโนะงะตะริ	โอะซึกุโบะ (落窪の君)
เรื่องซินเดอเรลลา	ซินเดอเรลลา (Cinderella)

ชื่อโอะซึกุโบะ ตัวละครเอกหญิงของเรื่องโอะซึกุโบะ โมะโนะงะตะริ หมายถึง ชื่อเรียกห้องที่มีพื้นที่ต่ำกว่าห้องอื่นๆ ในคฤหาสน์ และมีพื้นที่คับแคบซึ่งเป็นห้องที่ปกติแล้วไม่คู่ควรให้ลูกสาวเจ้าของคฤหาสน์พักอาศัย ส่วนชื่อซินเดอเรลลานั้น ในฉบับแปรโรลต์อธิบายเกี่ยวกับที่มาของชื่อซินเดอเรลลาไว้ว่าเมื่อซินเดอเรลลาทำงานเสร็จแล้ว มักจะไปนั่งอยู่ข้างปล่องไฟท่ามกลางกากถ่านหินและขี้เถ้า จึงเป็นที่มาของชื่อซินเดอเรลลาซึ่งมีความหมายว่า 'ขี้เถ้า'

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าชื่อของตัวละครเอกหญิงทั้ง 2 เรื่องแปลกประหลาดเหมือนกันและเป็นชื่อที่มีความหมายในทางลบ กล่าวคือ เป็นชื่อที่แสดงให้เห็นว่าตัวละครหญิงทั้ง 2 ตัวอยู่ในฐานะต่ำต้อยต่ำเหมือนกัน

9.2.2 ตัวละครเอกหญิงถูกแม่เลี้ยงใช้แรงงานอย่างหนัก	
เรื่องโอะซึกุโบะ โมะโนะงะตะริ	แม่เลี้ยงใช้ให้โอะซึกุโบะทำงานเย็บผ้า
เรื่องชินเดอเรลลา	แม่เลี้ยงใช้ให้ชินเดอเรลลาทำงานบ้าน

ในผลงานทั้ง 2 เรื่องตัวละครเอกหญิงต่างถูกแม่เลี้ยงใช้ให้ทำงานบ้านเหมือนกัน ทั้งที่ความเป็นจริงแล้วงานบ้านดังกล่าวควรเป็นหน้าที่ของคนรับใช้ การที่ตัวละครเอกหญิงทั้ง 2 คนถูกใช้แรงงานเหมือนคนรับใช้เช่นนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเป็นการตอกย้ำต่อจากชื่อเรียกว่าตัวละครเอกหญิงอยู่ในสถานะต่ำต้อย

9.2.3 พ่อไม่ใส่ใจตัวละครเอกหญิง	
เรื่องโอะซึกุโบะ โมะโนะงะตะริ	พ่อรับรู้ที่โอะซึกุโบะถูกแม่เลี้ยงกลั่นแกล้งแต่ไม่ช่วยเหลือ
เรื่องชินเดอเรลลา	พ่อรับรู้ที่ชินเดอเรลลาถูกแม่เลี้ยงกลั่นแกล้งแต่ไม่ช่วยเหลือ

ตัวละครเอกหญิงทั้ง 2 เรื่องเหมือนกันตรงที่รู้ว่าพ่อเชื่อฟังคำพูดของแม่เลี้ยงมากกว่าตัวเองที่เป็นลูก ดังนั้นเมื่อตัวละครเอกหญิงถูกแม่เลี้ยงกลั่นแกล้ง ตัวละครเอกหญิงจึงไม่บอกให้พ่อรู้ อย่างไรก็ตามในกรณีเรื่องโอะซึกุโบะ โมะโนะงะตะริ ผู้วิจัยมีความเห็นเพิ่มเติมว่าเนื่องจากธรรมเนียมในสมัยเฮอันนั้น ภรรยาหลวงจะเป็นผู้ควบคุมดูแลงานในบ้าน โดยที่สามีจะไม่ยุ่งเกี่ยวด้วย ดังนั้นฐานะน พ่อของโอะซึกุโบะจึงอาจจะไม่ช่วยเหลือโอะซึกุโบะเพราะไม่อยากก้าวก้ายหน้าที่ของภรรยาหลวงก็เป็นได้

9.2.4 ตัวละครเอกหญิงถูกทิ้งให้อยู่บ้าน ขณะที่ครอบครัวออกเดินทางไปด้วยกัน	
เรื่องโอะซึกุโบะ โมะโนะงะตะริ	พ่อ แม่เลี้ยง และลูกสาวคนที่ 3 - 4 ไปวัดอิชิยะมะโดยไม่ยอมพาโอะซึกุโบะไปด้วย
เรื่องชินเดอเรลลา	ลูกสาวของแม่เลี้ยงไปงานเลี้ยงเต้นรำของเจ้าชายโดยไม่ยอมพาชินเดอเรลลาไปด้วย

เมื่อมีการจัดงานสำคัญนอกบ้าน ตัวละครเอกหญิงทั้ง 2 เรื่องถูกกีดกันไม่ให้เข้าร่วมโดยแม่เลี้ยง ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าเหตุการณ์ที่ตัวละครเอกหญิงถูกกีดกันไม่ให้ร่วมเดินทางไปกับครอบครัวนี้ เป็นจุดเปลี่ยนที่ทำให้ตัวละครเอกหญิงได้พบกับตัวละครเอกชายเหมือนกัน กล่าวคือในเรื่องซินเดอเรลลา เมื่อพี่สาวไม่ให้ซินเดอเรลลาไปงานเต้นรำด้วย แต่ก็มีนางฟ้าแม่ทูนหัวมาช่วยเหลือให้ซินเดอเรลลาได้พบกับเจ้าชายในงานเต้นรำ ส่วนโอะซึกุโบะแม่สุดท้ายแล้วจะไม่ได้ไปวัดอิมิยะมะ แต่กลับเป็นโอกาสดีให้มีชิโยะริแอบมาหาโอะซึกุโบะและได้เสียเป็นสามีภรรยา

9.2.5 ตัวละครเอกหญิงมีคณวยช่วยเหลือ	
เรื่องโอะซึกุโบะ โมะโนะงะตะริ	หญิงรับใช้ชื่ออะโอะงิ
เรื่องซินเดอเรลลา	นางฟ้าแม่ทูนหัว (Fairy godmother)

ตัวละครที่มีบทบาทช่วยเหลือตัวละครเอกหญิงในทั้ง 2 เรื่องมีลักษณะร่วมคือ เป็นบุคคลที่มีความใกล้ชิดกับตัวละครเอกหญิงตั้งแต่เด็ก ในเรื่องซินเดอเรลลา ตัวละครที่ให้ความช่วยเหลือตัวละครเอกหญิงคือนางฟ้าแม่ทูนหัว ซึ่งนางฟ้าแม่ทูนหัวนี้ มีความเชื่อว่าเป็นนางฟ้าที่จะให้พรเด็กทารก และคอยเฝ้าดูแลเด็กคนนั้นไปจนโต นางฟ้าแม่ทูนหัวจึงเหมือนอยู่ในฐานะผู้ปกครองของซินเดอเรลลา ส่วนในเรื่องโอะซึกุโบะ โมะโนะงะตะริ อะโอะงิก็เป็นเข้ารับใช้ในคฤหาสน์ของแม่โอะซึกุโบะมาตั้งแต่เด็กและเคยมีชื่อเรียกว่า อูมิโรมิซึ่งแปลว่าผู้ปกครองเหมือนกัน ดังนั้นตัวละครที่มีบทบาทช่วยเหลือตัวละครเอกหญิงทั้ง 2 เรื่องจึงอยู่ในฐานะผู้ปกครองของตัวละครเอกหญิงเหมือนกัน

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าทั้งนางฟ้าแม่ทูนหัวและอะโอะงิต่างเป็นตัวละครที่มีบทบาทช่วยเหลือตัวละครเอกหญิงเหมือนกัน ซึ่งหน้าที่หลักของตัวละคร 2 ตัวนี้คือการช่วยให้ตัวละครเอกหญิงได้พบและแต่งงานกับตัวละครเอกชาย ซึ่งเป็นสิ่งที่นำความสุขมาให้ตัวละครเอกหญิง

9.2.6 แม่เลี้ยงและลูกเลี้ยงได้รับบทลงโทษ	
เรื่องโอะซึกุโบะ โมะโนะงะตะริ	ชีวิตการแต่งงานของลูกสาวคนที่ 3 - 4 ของแม่เลี้ยงล้มเหลว / พอยกมรดกให้โอะซึกุโบะมากกว่าแม่เลี้ยงและลูกๆ
เรื่องซินเดอเรลลา	ไม่มี

ในเรื่อง *โอะซึกุโบะ โมะโนะงะตะริ* ผู้วิจัยมีความเห็นว่าทั้งแม่เลี้ยงและลูกสาวต่างได้รับบทลงโทษไปตามๆ กัน กล่าวคือแม่เลี้ยงต้องทุกข์ใจเพราะลูกสาวคนที่ 3 ต้องหย่าร้างกับสามี ส่วนลูกสาวคนที่ 4 ก็ได้แต่งงานกับคนที่ไม่คู่ควรและสุดท้ายก็ต้องหย่าร้างกัน และเมื่อทุกคนรู้ความจริงว่าโอะซึกุโบะเป็นภรรยาของมิชิโยะริ แม่เลี้ยงก็ถูกสามีและลูกชายตำหนิเรื่องที่เคยกลั่นแกล้งโอะซึกุโบะอีก ยิ่งไปกว่านั้นแม่เลี้ยงยังต้องซ้ำใจที่สามียกมรดกส่วนใหญ่ให้โอะซึกุโบะแทนที่จะให้ลูกของตนเองด้วย

สำหรับ *ชินเดอเรลลาฉบับแปร์โรลต์* ไม่พบว่าแม่เลี้ยงและลูกสาวได้รับบทลงโทษแต่อย่างใด แต่ใน *ชินเดอเรลลาฉบับอื่น* เช่น ฉบับของพี่น้องตระกูลกริมม์ ลูกสาวของแม่เลี้ยงได้รับบทลงโทษในตอนจบโดยลูกสาวของแม่เลี้ยงโดนนกพิราบจิกจนตาบอด และฉบับของอิตาลี่ในตอนจบลูกสาวของแม่เลี้ยงรู้สึกใจสลายและทุกข์ทรมานเมื่อตัวละครเอกหญิงได้แต่งงานกับพระราชินี ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าประเด็นแม่เลี้ยงและลูกเลี้ยงได้รับบทลงโทษเป็นโครงเรื่องหลักที่เหมือนกันของเรื่อง *โอะซึกุโบะ โมะโนะงะตะริ* กับเรื่อง *ชินเดอเรลลา*

เป็นที่น่าสังเกตว่าฉากที่แม่เลี้ยงและลูกสาวได้รับบทลงโทษในเรื่อง *ชินเดอเรลลา* จะพบได้ในท้ายเรื่องเท่านั้น ในขณะที่เรื่อง *โอะซึกุโบะ โมะโนะงะตะริ* แม่เลี้ยงและลูกสาวได้รับบทลงโทษช่วงกลางเรื่อง ความแตกต่างนี้น่าจะเนื่องมาจากเรื่อง *ชินเดอเรลลา* มีความเป็นนิทานที่มักวางโครงเรื่องให้ผู้ร้ายได้รับบทลงโทษในตอนจบ ในขณะที่เรื่อง *โอะซึกุโบะ โมะโนะงะตะริ* เป็นนิยาย ซึ่งการได้รับบทลงโทษของแม่เลี้ยงและลูกสาวไม่ใช่บทสรุปสุดท้ายของเรื่อง การคลี่คลายความขัดแย้งและฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างโอะซึกุโบะกับครอบครัวน่าจะเป็นประเด็นสำคัญสำหรับตอนจบเรื่อง *โอะซึกุโบะ โมะโนะงะตะริ* มากกว่า

จากการเปรียบเทียบโครงเรื่องหลักทั้ง 6 ประการตามงานวิจัยของซุซูกิแล้วพบว่าเรื่อง *โอะซึกุโบะ โมะโนะงะตะริ* และเรื่อง *ชินเดอเรลลาฉบับแปร์โรลต์* มีโครงเรื่องหลักตรงกันแทบทุกประการ ยกเว้นเรื่องที่แม่เลี้ยงและลูกเลี้ยงได้รับบทลงโทษที่พบใน *ชินเดอเรลลาฉบับอื่น* ทำให้ผู้วิจัยสรุปได้ว่าเรื่อง *โอะซึกุโบะ โมะโนะงะตะริ* กับเรื่อง *ชินเดอเรลลา* จัดเป็นเรื่องประเภทเดียวกัน ซึ่งในหัวข้อถัดไปผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ต่อไปว่านอกจากโครงเรื่องหลักที่ตรงกันแล้ว ประเด็นเรื่องสถานภาพทางสังคมและความสัมพันธ์ในครอบครัวของผลงานทั้ง 2 เรื่องจะมีส่วนคล้ายคลึงหรือแตกต่างกันหรือไม่อย่างไรต่อไป

9.3 เปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกหญิงกับครอบครัวในผลงานทั้ง 2 เรื่อง

ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ประเด็นสถานภาพทางสังคมกับความสัมพันธ์ในครอบครัว โดยแบ่งเป็นหัวข้อ ดังนี้

- 9.3.1 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกหญิงกับสามี
- 9.3.2 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกหญิงกับแม่เลี้ยง
- 9.3.3 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกหญิงกับพ่อ
- 9.3.4 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกหญิงกับพี่น้อง
- 9.3.5 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกหญิงกับตัวละครผู้ช่วย

9.3.1 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกหญิงกับสามี

ในเรื่อง *ไอเชกิโบะ โมะโนะนะตะริ* สามีของไอเชกิโบะคือมิชิโยะริ ชุนนางระดับสูง ส่วนสามีของซินเดอเรลลาในฉบับแปร์โรลด์เป็นระดับราชินิกุล เพราะระบุไว้ว่าเป็นโอรสของพระราชาน (King's son)

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์แบบสามีภรรยาระหว่างไอเชกิโบะกับมิชิโยะริในบทที่ 4 พบว่าหลักการเลือกคู่ครองของมิชิโยะริให้ความสำคัญกับเรื่องชาติตระกูลของฝ่ายหญิงเป็นอันดับแรก และให้ความสำคัญเรื่องรูปร่างหน้าตาเป็นอันดับรองลงมา ส่วนในเรื่อง *ซินเดอเรลลา* ฉบับแปร์โรลด์เอง เจ้าชายก็น่าจะให้ความสำคัญกับเรื่องสถานภาพทางสังคมของฝ่ายหญิงเหมือนกัน ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากข้อความตัวอย่างด้านล่างนี้

It happened that the King's son gave a ball, and invited to it all persons of fashion.

โอรสของพระราชานจัดงานเลี้ยงเต้นรำ และเชิญทุกคนที่สง่างาม
เหมาะสมไปร่วมงาน

The Tales of Mother Goose : Cinderella หน้า 2

จากประโยคตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่าเจ้าชายเลือกเชิญเฉพาะคนที่เหมาะสมไปงานเลี้ยงเต้นรำทำให้ผู้วิจัยเข้าใจว่าเจ้าชายก็ให้ความสำคัญกับเรื่องสถานภาพทางสังคมของฝ่ายหญิงเหมือนกัน และทำให้สันนิษฐานได้ว่าครอบครัวของซินเดอเรลลานั้นจะมีสถานภาพทางสังคมสูงพอสมควร เจ้าชายจึงเชิญให้เข้าร่วมงานเลี้ยงเต้นรำในพระราชวังด้วย

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังมีความเห็นว่าสามีของตัวละครเอกหญิงทั้ง 2 เรื่องต่างเป็นผู้ชายที่มีสถานะสูงศักดิ์ ซึ่งเมื่อตัวละครเอกหญิงแต่งงานด้วยแล้ว จะส่งผลให้ตัวละครเอกหญิงหลุดพ้นจากสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ยากลำบากเหมือนกัน

สำหรับความแตกต่างระหว่างมิชิโยะริกับเจ้าชายที่เห็นได้ชัดคือ มิชิโยะริใช้ประโยชน์จากการที่ตนเองเป็นขุนนางผู้มีอำนาจในการแก้แค้นครอบครัวของโอะชิกุโบะ เช่น มิชิโยะริรู้ว่าขุนนางอยากได้ตนเองซึ่งเป็นขุนนางหนุ่มอนาคตไกลมาเป็นลูกเขย มิชิโยะริจึงฉวยโอกาสนี้แก้แค้นตบตกลงแต่งงานกับลูกสาวคนที่ 4 ของแม่เลี้ยงโอะชิกุโบะ แต่ในความเป็นจริงกลับส่งลูกพี่ลูกน้องไปแต่งงานด้วยแทน รวมถึงเมื่อมิชิโยะริรู้ว่าคุโรโตะ โนะ โฉโมโฉมีความสัมพันธ์ระหองระแหงกับลูกสาวคนที่ 3 ของแม่เลี้ยงโอะชิกุโบะ มิชิโยะริกลับสนับสนุนให้คุโรโตะ โนะ โฉโมโฉแต่งงานกับน้องสาวคนรองของตนเอง คุโรโตะ โนะ โฉโมโฉซึ่งเดิมที่ต้องการจะเกี่ยวดองเป็นญาติกับคนโปรดของจักรพรรดิอย่างมิชิโยะริอยู่แล้วจึงตัดขาดความสัมพันธ์กับลูกสาวคนที่ 3 ของแม่เลี้ยงโอะชิกุโบะ และตกลงใจแต่งงานใหม่กับน้องสาวของมิชิโยะริ

การที่มิชิโยะริอาศัยอำนาจของตัวเองในการแก้แค้นครอบครัวของภรรยาโดยไม่คำนึงว่าจะทำให้หลายคนเป็นทุกข์ แสดงให้เห็นว่ามิชิโยะริเป็นตัวละครที่มีความสมจริง มีทั้งรัก โลภ โกรธ หลง ไม่ใช่ตัวละครที่มีแต่ด้านดีอย่างเดียว ตรงข้ามกับเจ้าชายในเรื่องชินเดอเรลลาที่เผยให้เห็นด้านดีเพียงอย่างเดียว เจ้าชายไม่มีความคิดเคียดแค้นแม่เลี้ยงและลูกสาวของแม่เลี้ยงชินเดอเรลลาที่ใช้งานชินเดอเรลลาเยี่ยงคนรับใช้ เพราะลักษณะตัวละครในนิทานมักแบ่งชัดเจนว่าตัวละครใดเป็นตัวละครฝ่ายดีหรือชั่วร้าย ดังนั้นเจ้าชายซึ่งจัดเป็นตัวละครฝ่ายดีจึงแสดงออกให้เห็นแต่ด้านที่ดีงาม ไม่มีความคิดชั่วร้ายเจือปน

9.3.2 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกหญิงกับแม่เลี้ยง

ตัวละครแม่เลี้ยงในผลงานทั้ง 2 เรื่องมีจุดที่แตกต่างกันคือ แม่เลี้ยงในเรื่องชินเดอเรลลาเป็นภรรยาใหม่ของพ่อ แม่ผู้ให้กำเนิดชินเดอเรลลาเป็นภรรยาคนก่อนที่เสียชีวิตไปแล้ว ส่วนแม่เลี้ยงในเรื่องโอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริมีฐานะเป็นภรรยาหลวง สำหรับแม่แท้ๆ ของโอะชิกุโบะที่เสียชีวิตไปแล้วเป็นภรรยารองที่แต่งงานกับพ่อทีหลัง

ความสัมพันธ์ระหว่างที่ตัวละครเอกหญิงกับแม่เลี้ยงอยู่ร่วมบ้านเดียวกันในผลงานทั้ง 2 เรื่องมีลักษณะคล้ายคลึงกันคือ แม่เลี้ยงทำให้ตัวละครเอกหญิงอยู่ในสถานะด้อยต่ำทั้งที่เป็นลูกสาวของเจ้าของบ้าน เห็นได้จากที่ในเรื่องชินเดอเรลลา แม่เลี้ยงให้ชินเดอเรลลาอาศัยอยู่ในห้องใต้หลังคาซึ่งมักใช้เป็นห้องของคนรับใช้ และให้ชินเดอเรลลาทำงานบ้านเหมือนคนรับใช้ด้วย ส่วน

ในเรื่อง *ไอ้ชุกุโบะ โมะโนะระตะริเอง* แม่เลี้ยงก็ให้ไอ้ชุกุโบะพักอาศัยอยู่ในห้องแคบๆ และใช้ให้ทำงานเย็บผ้าซึ่งเป็นงานของหญิงรับใช้

ผู้วิจัยได้สรุปสาเหตุที่แม่เลี้ยงกลั่นแกล้งไอ้ชุกุโบะไว้ในบทที่ 5 ว่าแม่เลี้ยงอาจรู้สึกด้อยกว่าไอ้ชุกุโบะในเรื่องชาติกำเนิด กล่าวคือไอ้ชุกุโบะมีแม่แท้ๆ เป็นเชื้อพระวงศ์จึงทำให้ไอ้ชุกุโบะมีสถานภาพทางสังคมสูงกว่าแม่เลี้ยงและลูกสาว ดังนั้นจึงอาจทำให้แม่เลี้ยงกลัวว่าไอ้ชุกุโบะจะดีกว่าลูกสาวของแม่เลี้ยง และนำไปสู่การกลั่นแกล้งและลดสถานะในบ้านของไอ้ชุกุโบะ

ส่วนแม่เลี้ยงในเรื่อง *ซินเดอเรลลา* นั้น ในตัวบทมีการระบุชัดเจนเกี่ยวกับสาเหตุที่แม่เลี้ยงกลั่นแกล้งให้ซินเดอเรลลาทำงานบ้านว่า เป็นเพราะซินเดอเรลลามีคุณสมบัติอันดีงามทำให้คนอื่นเห็นถึงความร้ายกาจของลูกสาวตัวเองดังนั้นจึงเห็นได้จากข้อความที่ยกมาด้านล่างนี้

She could not bear the goodness of this young girl,
because it made her own daughters appear the more
odious.

แม่เลี้ยงไม่สามารถทนความดีงามของสาวน้อยคนนี้
(ซินเดอเรลลา) ได้ เพราะมันทำให้บรรดาลูกสาวของนางยิ่งดูน่า
รังเกียจ

The Tales of Mother Goose : Cinderella หน้า 1

เมื่อพิจารณาสาเหตุที่แม่เลี้ยงกลั่นแกล้งตัวละครเอกหญิงในผลงานทั้ง 2 เรื่องแล้วทำให้สรุปได้ว่าปัญหาขัดแย้งระหว่างแม่เลี้ยงและลูกเลี้ยงในผลงานทั้ง 2 เรื่องมีสาเหตุหลักจากการที่แม่เลี้ยงเกรงว่าลูกเลี้ยงจะได้ดีเกินหน้าลูกสาวของตัวเอง

สิ่งที่เหมือนกันอีกอย่างของผลงานทั้ง 2 เรื่องคือแม่เลี้ยงรวมถึงลูกสาวของแม่เลี้ยงได้รับบทลงโทษจากการกลั่นแกล้งลูกเลี้ยง ซึ่งบทลงโทษดังกล่าวนี้ลูกสาวของแม่เลี้ยงมักเป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรง ส่วนแม่เลี้ยงเป็นผู้รับผลกระทบทางอ้อม กล่าวคือ ในเรื่อง *ซินเดอเรลลา* หลายฉบับลูกสาวของแม่เลี้ยงมักได้รับบทลงโทษคือต้องเสียใจจากการพลาดหวังไม่ได้แต่งงานกับชายสูงศักดิ์ และใน *ซินเดอเรลลา* บางฉบับเช่นในฉบับพี่น้องตระกูลกริมม์ลูกสาวของแม่เลี้ยงได้รับบทลงโทษรุนแรงถึงขั้นโดนนกพิราบจิกจนตาบอด ซึ่งบทลงโทษลูกสาวแม่เลี้ยงดังกล่าวส่งผลให้แม่เลี้ยงซึ่งรักลูกสาวมากจนเป็นเหตุให้เริ่มเกลียดชังซินเดอเรลลา ต้องเสียใจที่ลูกสาวของตนเป็นทุกข์

สำหรับบทลงโทษแม่เลี้ยงในเรื่อง *โอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ* นั้นมีลักษณะตรงกับเรื่อง *ชินเดอเรลลา* คือลูกสาวของแม่เลี้ยงเป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรง ส่วนแม่เลี้ยงเป็นผู้รับผลกระทบทางอ้อม แผนการแก้แค้นของมิชิโยะริเปรียบเสมือนบทลงโทษแม่เลี้ยงในเรื่อง *โอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ* แต่บทลงโทษแม่เลี้ยงในเรื่อง *โอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ* มีความแยบยลสลับซับซ้อนกว่าในเรื่อง *ชินเดอเรลลา* มิชิโยะริตั้งใจพุ่งเป้าการแก้แค้นไปที่ลูกสาวคนที่ 3 - 4 ของแม่เลี้ยงแทนที่จะแก้แค้นแม่เลี้ยงโดยตรง ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าการที่มิชิโยะริเลือกใช้วิธีการนี้ในการแก้แค้นเพราะมิชิโยะริน่าจะคิดว่าการแก้แค้นลูกสาวของแม่เลี้ยงน่าจะส่งผลให้แม่เลี้ยงทุกข์ใจมากกว่าการแก้แค้นตัวแม่เลี้ยงโดยตรง

อย่างไรก็ตามแม้ว่าบทลงโทษแม่เลี้ยงในผลงานทั้ง 2 เรื่องจะมีจุดร่วมตรงที่เป็นบทลงโทษแม่เลี้ยงทางอ้อม แต่สิ่งที่แตกต่างกันคือในเรื่อง *ชินเดอเรลลา* ไม่มีการระบุชัดเจนว่าใครเป็นผู้ลงโทษแม่เลี้ยงซึ่งเป็นลักษณะของนิทานที่ไม่มีการลงรายละเอียดปลีกย่อย ในขณะที่ในเรื่อง *โอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ* ผู้เขียนกำหนดให้มิชิโยะริซึ่งโกรธแค้นแม่เลี้ยงที่เคยกลั่นแกล้งภรรยาของตัวเองเป็นผู้ลงโทษแม่เลี้ยงจึงเพิ่มความสมจริงให้กับตัวเรื่อง

ด้านประเด็นการคลี่คลายความขัดแย้งระหว่างแม่เลี้ยงกับลูกเลี้ยง ในเรื่อง *ชินเดอเรลลา* ไม่ได้ระบุไว้ชัดเจนว่าสุดท้ายแล้วแม่เลี้ยงเลิกเกลียดชังชินเดอเรลลาแล้วหรือไม่ แต่จากการที่ในตอนท้ายเรื่อง *ชินเดอเรลลา* ขออนุญาตเจ้าชาย พาลูกสาวของแม่เลี้ยงเข้าไปอยู่ในวังด้วย ซึ่งต่อมากลูกสาวของแม่เลี้ยงก็มีโอกาสแต่งงานกับขุนนางในราชสำนัก น่าจะเป็นสิ่งที่ทำให้แม่เลี้ยงเลิกเกลียดชังชินเดอเรลลาได้เพราะชินเดอเรลลาช่วยให้ลูกสาวทั้ง 2 คนของแม่เลี้ยงได้ดิบได้ดี

สำหรับในเรื่อง *โอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ* โอะชิกุโบะกับสามีก็มีส่วนช่วยในการทำให้ลูกสาวคนที่ 4 ได้แต่งงานกับขุนนางที่มีฐานะคู่ควรเหมือนกัน แต่ผู้วิจัยคิดว่าในกรณีแม่เลี้ยงของ *โอะชิกุโบะ* ยังมีปัจจัยอื่นๆ อีกที่ทำให้แม่เลี้ยงยอมรับในตัว *โอะชิกุโบะ* ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความช่วยเหลือด้านหน้าที่การงานของลูกแม่เลี้ยงคนอื่นๆ ประกอบกับประทับใจในความกตัญญูของตัว *โอะชิกุโบะ* ด้วย

9.3.3 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกหญิงกับพ่อ

ตัวละครพ่อในผลงานทั้ง 2 เรื่องมีลักษณะตรงกันคือ เชื้อพังคำพูดของแม่เลี้ยงทุกอย่างและไม่เอ็นดูตัวละครเอกหญิงเท่าลูกสาวของแม่เลี้ยง ผู้วิจัยคิดว่าเรื่อง *โอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ* แสดงให้เห็นพัฒนาการความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับ *โอะชิกุโบะ* ผู้เป็นลูกสาวได้มากกว่าเรื่อง *ชินเดอเรลลา*

ในเรื่องโอะชิคุโบะ โมะโนะงะตะริ จะสามารถเห็นความเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับโอะชิคุโบะได้ชัดเจน เริ่มตั้งแต่โอะชิคุโบะเป็นลูกที่ไม่เคยอยู่ในสายตาของพ่อ แต่เมื่อรู้ว่าโอะชิคุโบะได้แต่งงานกับขุนนางระดับสูง พ่อก็เริ่มสนใจในตัวโอะชิคุโบะและโอะชิคุโบะก็กลายมาเป็นลูกคนโปรดของพ่อแทนในที่สุด

แต่ในเรื่องชินเดอเรลลา มีบทบรรยายเกี่ยวกับพ่อเพียงว่าชินเดอเรลลาไม่กล้าบอกพ่อว่าโดนแม่เลี้ยงกลั่นแกล้งเพราะคิดว่าพ่อเชื่อฟังคำพูดของแม่เลี้ยงมากกว่า ในตอนท้ายเรื่องหลังจากชินเดอเรลลาแต่งงานกับเจ้าชายแล้วก็ไม่มีการกล่าวถึงพ่ออีกเลย ดังนั้นจึงทำให้ไม่รู้แน่ชัดว่าความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับชินเดอเรลลาพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้นหรือไม่ แต่ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าการที่ชินเดอเรลลาได้แต่งงานกับเจ้าชายถือเป็นการยกระดับสถานภาพทางสังคมของทั้งตัวชินเดอเรลลาและครอบครัวด้วย ดังนั้นผู้เป็นพ่อน่าจะรู้สึกภูมิใจในตัวชินเดอเรลลา

9.3.4 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกหญิงกับพี่น้อง

เรื่องโอะชิคุโบะ โมะโนะงะตะริกับเรื่องชินเดอเรลลา มีความแตกต่างเรื่องพี่น้องอยู่ตรงที่ลูกของแม่เลี้ยงเป็นพี่น้องร่วมพ่อเดียวกัน และมีทั้งพี่น้องผู้ชายและผู้หญิง ในขณะที่ในเรื่องชินเดอเรลลา พี่สาว 2 คนของชินเดอเรลลาเป็นลูกติดของแม่เลี้ยงจึงไม่มีความเกี่ยวข้องทางสายเลือดกับชินเดอเรลลา อย่างไรก็ตามพี่น้องของตัวละครเอกหญิงในทั้ง 2 ผลงานมีสิ่งที่เหมือนกันคือ ในตอนต้นเรื่องพี่น้องฝ่ายหญิงไม่ยอมรับตัวละครเอกหญิงเป็นพี่น้อง และปฏิบัติไม่ดีกับตัวละครเอกหญิง

ในเรื่องชินเดอเรลลาเมื่อลูกสาวของแม่เลี้ยงเห็นว่าชินเดอเรลลาสามารถสวมมงกุฎทำแก้วได้พอดี และมีนางฟ้าแม่ทูนหัวปรากฏตัวขึ้นเสกเสื้อผ้าของชินเดอเรลลาให้กลายเป็นชุดที่สวยงาม ลูกสาวของแม่เลี้ยงก็คุกเข่าขอโทษชินเดอเรลลาที่เคยทำตัวร้ายกาจกับเธอ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าจุดเปลี่ยนที่ทำให้ลูกสาวของแม่เลี้ยงในเรื่องชินเดอเรลลามีที่ท่าเปลี่ยนไปตรงกับเรื่องโอะชิคุโบะ โมะโนะงะตะริตรงที่เมื่อลูกสาวของแม่เลี้ยงรู้ว่าตัวละครเอกหญิงได้แต่งงานกับชายสูงศักดิ์ ลูกสาวของแม่เลี้ยงก็เริ่มยอมรับความเป็นพี่น้องกับตัวละครเอกหญิง

อย่างไรก็ตามผู้วิจัยคิดว่าพี่น้องของตัวละครเอกหญิงทั้ง 2 เรื่องไม่ได้ยอมรับในตัวตัวละครเอกหญิงเพียงเพราะการได้แต่งงานกับชายสูงศักดิ์เท่านั้น แต่เป็นเพราะซาบซึ้งในบุญคุณที่ตัวละครเอกหญิงช่วยเหลือพี่น้องให้ได้ดิบได้ดีด้วย เช่น การช่วยให้พี่น้องผู้หญิงคนอื่นได้แต่งงานกับขุนนางที่มีตำแหน่งหน้าที่การงานดี เป็นต้น

9.3.5 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกหญิงกับตัวละครผู้ช่วย

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าตัวละครผู้ช่วยเป็นตัวละครสำคัญที่มีส่วนช่วยให้ตัวละครเอกหญิงได้รู้จักและแต่งงานกับสามีที่มีฐานะสูงศักดิ์ ซึ่งจะทำให้ตัวละครเอกหญิงหลุดพ้นจากความยากลำบาก สำหรับในเรื่องชินเดอเรลลาตัวละครที่ช่วยให้ชินเดอเรลลาได้ไปงานเลี้ยงเต้นรำของเจ้าชายได้แก่ นางฟ้าแม่ทูนหัว ส่วนในเรื่องโอะซึกุโบะ โมะโนะงะตะริ อะโกะงิถือเป็นตัวละครผู้ช่วย เพราะเป็นคนช่วยในหลายๆ เรื่องจนทำให้โอะซึกุโบะได้แต่งงานกับมิชิโยะริตามที่ได้อธิบายไว้ในบทที่ 8

นางฟ้าแม่ทูนหัวและอะโกะงิมีจุดร่วมคือเป็นบุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับตัวละครเอกหญิงมาตั้งแต่เด็กเหมือนกัน แต่จุดที่แตกต่างกันคือ หลังจากช่วยให้ตัวละครเอกหญิงประสบความสำเร็จแล้ว นางฟ้าแม่ทูนหัวไม่ได้รับรางวัลอะไรตอบแทน ในขณะที่การช่วยเหลือสนับสนุนโอะซึกุโบะอย่างเต็มความสามารถของอะโกะงิส่งผลให้อะโกะงิประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน นอกจากนี้แล้วนางฟ้าแม่ทูนหัวและอะโกะงิยังเป็นตัวละครที่แสดงให้เห็นความแตกต่างระหว่างนิทานกับนิยาย กล่าวคือ นางฟ้าแม่ทูนหัวเป็นตัวละครในนิทานที่มีพลังเหนือธรรมชาติ และไม่มีอยู่จริง ในขณะที่อะโกะงิซึ่งเป็นตัวละครในนิยายเป็นเพียงมนุษย์ธรรมดา ไม่มีอำนาจวิเศษใดๆ จึงมีความสมจริงมากกว่า

9.4 สรุป

โคโนะ มะโกะโตะ (Kōno Makoto : 河野眞, 2008: 3) ศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างเรื่องชินเดอเรลลาและสรุปไว้ว่าเรื่องชินเดอเรลลาเป็นเรื่องที่พูดถึงความสุขและความสำเร็จของผู้หญิงจากการได้แต่งงานกับคู่ครองที่มีวรรณะสูงกว่า ผู้วิจัยมีความเห็นตรงกับโคโนะว่าตัวละครเอกหญิงในเรื่องแนวชินเดอเรลลาซึ่งรวมถึงเรื่องโอะซึกุโบะ โมะโนะงะตะริด้วยนั้นประสบความสำเร็จในชีวิตจากการแต่งงานกับคู่ครองที่มีสถานภาพทางสังคมสูง

แต่อย่างไรก็ตาม จากผลการศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกหญิงกับตัวละครอื่นในเรื่องชินเดอเรลลาและโอะซึกุโบะ โมะโนะงะตะริ ทำให้ผู้วิจัยมีความเห็นเพิ่มเติมว่าในเรื่องโอะซึกุโบะ โมะโนะงะตะริ ความสุขและความสำเร็จที่ได้จากการแต่งงานกับคู่ครองที่มีสถานภาพทางสังคมสูงไม่ได้หมายถึงการที่ตัวละครเอกหญิงได้ใช้ชีวิตกับคนรัก และมีชีวิตความเป็นอยู่ที่สุขสบายขึ้นเพียงอย่างเดียวเหมือนเรื่องชินเดอเรลลา แต่ยังรวมถึงการที่โอะซึกุโบะ ตัวละครเอกหญิงสามารถคลี่คลายความขัดแย้งกับครอบครัว และพัฒนาความสัมพันธ์กับคนในครอบครัวให้เป็นไปในทางที่ดีขึ้นด้วย

บทที่ 10

บทสรุป

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาเรื่องสถานภาพทางสังคมและความสัมพันธ์ในครอบครัวในเรื่องโอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะริ โดยแบ่งหัวข้อวิเคราะห์ตามความสัมพันธ์ระหว่างโอะชิกุโบะกับครอบครัว เป็นความสัมพันธ์ 5 รูปแบบ ได้แก่ ความสัมพันธ์แบบสามีภรรยา : มิชิโยะริกับโอะชิกุโบะ, ความสัมพันธ์แบบแม่เลี้ยงลูกเลี้ยง : แม่เลี้ยงกับโอะชิกุโบะ, ความสัมพันธ์แบบพ่อลูก : ชูนะงะกับโอะชิกุโบะ, ความสัมพันธ์แบบพี่น้อง : ลูกของแม่เลี้ยงกับโอะชิกุโบะ และความสัมพันธ์แบบนายบ่าว : อะโกะงิกับโอะชิกุโบะ

จากผลการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างโอะชิกุโบะกับสมาชิกในครอบครัวทำให้สามารถแบ่งตัวละครออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

10.1 ตัวละครที่มีความขัดแย้งกับโอะชิกุโบะ

10.2 ตัวละครที่ไม่มีความขัดแย้งกับโอะชิกุโบะ

10.1 ตัวละครที่มีความขัดแย้งกับโอะชิกุโบะ

ตัวละครที่ผู้วิจัยจัดให้อยู่ในกลุ่มนี้ได้แก่ แม่เลี้ยง ชูนะงะ และลูกสาวของแม่เลี้ยง สาเหตุที่ผู้วิจัยจัดให้ตัวละครชุดนี้อยู่ในกลุ่มเดียวกันเพราะพัฒนาการความสัมพันธ์ของตัวละครดังกล่าวกับโอะชิกุโบะมีความคล้ายคลึงกัน คือเริ่มจากความสัมพันธ์ที่มีปัญหาขัดแย้งกับโอะชิกุโบะ ก่อนจะเปลี่ยนเป็นความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในตอนท้าย

10.1.1 แม่เลี้ยงกับโอะชิกุโบะ

แม่เลี้ยงเป็นตัวละครที่มีปัญหาขัดแย้งกับโอะชิกุโบะมากที่สุด และถือเป็นต้นตอสำคัญที่ทำให้โอะชิกุโบะต้องตกระกำลำบาก ซึ่งสาเหตุที่ทำให้แม่เลี้ยงมีปัญหาขัดแย้งกับโอะชิกุโบะน่าจะเกิดจากการที่โอะชิกุโบะเป็นลูกสาวที่เกิดจากภรรยาคนอื่นของสามีตัวเอง และการที่โอะชิกุโบะเป็นลูกสาวเชื้อพระวงศ์ซึ่งทำให้สถานภาพทางสังคมสูงกว่าตนเองและลูกสาว ซึ่งอาจทำให้แม่เลี้ยงรู้สึกว่าคุณค่าตนเองและลูกสาวด้อยกว่าลูกเลี้ยงอย่างโอะชิกุโบะ อย่างไรก็ตาม หลังจากที่โอะชิกุโบะแต่งงานกับมิชิโยะริและได้ยกสถานะเป็นภรรยาหลวงของขุนนางที่มียศบรรดาศักดิ์

ใหญ่โตแล้ว ทำให้แม่เลี้ยงจำต้องยอมรับในตัวโอะซึกุโบะเพราะถูกกดดันจากขุนงง ลูกชาย รวมถึงเกรงกลัวบารมีมิชิโยะริด้วย

ผู้วิจัยคิดว่ากรณีที่โอะซึกุโบะมีโอกาสแต่งงานกับขุนนางที่มียศถาบรรดาศักดิ์ใหญ่โตถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างแม่เลี้ยงกับโอะซึกุโบะเป็นไปในทางที่ดีขึ้น แม้ว่าแม่เลี้ยงจะไม่ได้เปิดใจยอมรับในตัวโอะซึกุโบะทันที แต่กรณีที่โอะซึกุโบะมีฐานะเป็นภรรยาหลวงของขุนนางระดับสูงทำให้โอะซึกุโบะสามารถส่งของใช้มีค่าต่างๆ ให้แม่เลี้ยงและอาศัยอำนาจของสามีในการช่วยเหลือเรื่องหน้าที่การงานของลูกชายแม่เลี้ยงและช่วยหาคู่ครองที่มีฐานะดีให้ลูกสาวของแม่เลี้ยง จึงทำให้แม่เลี้ยงเริ่มเกิดความประทับใจในตัวโอะซึกุโบะ และเปิดใจยอมรับในตัวโอะซึกุโบะ

10.1.2 ขุนงงกับโอะซึกุโบะ

ในช่วงครึ่งแรกของเรื่องจะเห็นได้ชัดเจนว่าขุนงงเอ็นดูลูกสาวของแม่เลี้ยงมากกว่า โดยเฉพาะลูกสาวคนที่ 4 ที่หมายมั่นปั้นมือจะให้แต่งงานกับมิชิโยะริเพราะขุนงงอยากเกี่ยวดองเป็นญาติกับขุนนางระดับสูง และตอนที่เข้าใจผิดว่าโอะซึกุโบะมีความสัมพันธ์กับทะชิวะกิที่เป็นขุนนางชั้นผู้น้อย ขุนงงก็แสดงอาการโมโหมากจนถึงขั้นสั่งให้ขังโอะซึกุโบะไว้ในห้องเก็บของและให้ออดอาหาร จากสถานการณ์ของลูกสาวคนที่ 4 กับโอะซึกุโบะตามที่กล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่าขุนงงให้ความสำคัญกับเรื่องสถานะคู่ครองของลูกสาวมาก

ส่วนในช่วงครึ่งหลังเมื่อขุนงงรู้ว่าโอะซึกุโบะเป็นภรรยาของมิชิโยะริ ขุนงงถึงกับเอ่ยปากว่าโอะซึกุโบะเป็นลูกที่กตัญญูที่สุดทั้งที่ไม่เคยเสียดูแลโอะซึกุโบะมาก่อน ความเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมและความคิดของขุนงงแสดงให้เห็นว่าสถานภาพทางสังคมของสามีลูกสาวส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับลูกสาว

อย่างไรก็ตามแม้ว่าเรื่องสถานภาพทางสังคมของสามีโอะซึกุโบะจะเป็นจุดเริ่มต้นให้ขุนงงสนใจในตัวโอะซึกุโบะ แต่ในตอนท้ายความกตัญญูของโอะซึกุโบะเองก็มีส่วนทำให้ขุนงงเห็นคุณค่าในตัวโอะซึกุโบะจนมอบทรัพย์สินสมบัติส่วนใหญ่ให้

10.1.3 ลูกสาวของแม่เลี้ยงกับโอะซึกุโบะ

ความสัมพันธ์ระหว่างลูกสาวของแม่เลี้ยงกับโอะซึกุโบะในตอนเริ่มต้นเป็นไปในลักษณะเห็นห่าง ลูกสาวของแม่เลี้ยงไม่ยอมรับว่าโอะซึกุโบะเป็นพี่น้องของตนเอง ซึ่งอาจเป็นเพราะได้รับอิทธิพลทางความคิดมาจากแม่เลี้ยงของโอะซึกุโบะ หลังจากรู้ว่าโอะซึกุโบะแต่งงานกับมิชิโยะริ ลูกสาวคนโตและลูกสาวคนรองเปลี่ยนท่าทีมาต้องการสนิทสนมกับโอะซึกุโบะในทันที เพราะอาจคิด

หวังพึ่งบารมีของสามีโอะชิกุโบะ ซึ่งในตอนหลังสามีของพวกนาง 2 คนก็ได้เลื่อนตำแหน่งเพราะ การสนับสนุนของมิชิโยะริจริงๆ

ลูกสาวคนที่ 3 และคนที่ 4 เป็นคนที่ได้รับผลกระทบจากการแก้แค้นของมิชิโยะริจึงไม่ได้ รู้สึกอยากสนิทสนมกับโอะชิกุโบะและมิชิโยะริในทันที แต่เนื่องจากโอะชิกุโบะสร้างบุญคุณกับลูกสาวคนที่ 3 และคนที่ 4 โดยการช่วยให้ลูกสาวคนที่ 3 ได้เข้าไปทำงานในวัง ส่วนลูกสาวคนที่ 4 ก็ได้คู่ครองใหม่ที่ดีกว่าคนเดิม ทำให้ลูกสาวคนที่ 3 และคนที่ 4 เริ่มประทับใจในตัวโอะชิกุโบะ และส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างลูกสาวคนที่ 3 และคนที่ 4 กับโอะชิกุโบะเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

การที่โอะชิกุโบะสามารถช่วยสนับสนุนลูกสาวของแม่เลี้ยงในด้านต่างๆ ได้นั้นเป็นเพราะ อาศัยสถานะของสามีช่วย ซึ่งการสนับสนุนลูกสาวของแม่เลี้ยงให้ได้ดิบได้ดีทำให้ลูกสาวของแม่เลี้ยงเปิดใจยอมรับโอะชิกุโบะเป็นพี่น้อง

ความสัมพันธ์ระหว่างแม่เลี้ยง / ชูเนงน / ลูกสาวของแม่เลี้ยง กับ โอะชิกุโบะมีจุดร่วมคือ สถานภาพทางสังคมของโอะชิกุโบะที่สูงขึ้นหลังแต่งงานกับขุนนางชั้นสูงเป็นจุดเริ่มต้นทำให้ ความสัมพันธ์ที่เคยขัดแย้งเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ประกอบกับความดีและความกตัญญูของตัว โอะชิกุโบะเองทำให้ตัวละครในกลุ่มนี้ยอมรับในตัวโอะชิกุโบะ เป็นที่น่าสังเกตว่าตัวละครที่มีความ ขัดแย้งกับโอะชิกุโบะจะได้รับบทลงโทษในเรื่อง แต่เมื่อความสัมพันธ์กับโอะชิกุโบะเปลี่ยนไป ในทางที่ดีขึ้น ตัวละครกลุ่มนี้ก็ประสบแต่ความเจริญรุ่งเรืองในชีวิต

10.2 ตัวละครที่ไม่มีความขัดแย้งกับโอะชิกุโบะ

ตัวละครที่ผู้วิจัยจัดให้อยู่ในกลุ่มนี้ได้แก่ มิชิโยะริ ลูกชายของแม่เลี้ยง และอะโกะจิ สาเหตุ ที่ผู้วิจัยจัดให้ตัวละครชุดนี้อยู่ในกลุ่มเดียวกันเพราะพัฒนาการความสัมพันธ์ของเหล่าตัวละคร ดังกล่าวกับโอะชิกุโบะมีความคล้ายคลึงกัน คือ ตัวละครกลุ่มนี้ไม่มีปัญหาขัดแย้งกับโอะชิกุโบะ และคอยให้ความช่วยเหลือโอะชิกุโบะ

10.2.1 มิชิโยะริกับโอะชิกุโบะ

มิชิโยะริช่วยให้โอะชิกุโบะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และมีส่วนช่วยให้โอะชิกุโบะได้ฟื้นฟู ความสัมพันธ์กับครอบครัวที่เคยขัดแย้งมาก่อน ในขณะที่เดียวกันโอะชิกุโบะก็เป็นภรรยาที่ เพียบพร้อมทำให้ครอบครัวของมิชิโยะริยอมรับ และให้กำเนิดทั้งลูกชายที่จะเป็นผู้สืบตระกูลต่อไป

และลูกสาวที่สามารถส่งเข้าวังเป็นพระสนมเพื่อสานความสัมพันธ์กับจักรพรรดิ ทำให้ตระกูลของมิชิโยะริมีแต่ความเจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้น

10.2.2 ลูกชายของแม่เลี้ยงกับโอะชิกุโบะ

ลูกชายของแม่เลี้ยงต่างจากลูกสาวของแม่เลี้ยงตรงที่ลูกชายของแม่เลี้ยงยอมรับความเป็นพี่น้องกับโอะชิกุโบะมาตั้งแต่ต้น ลูกชายของแม่เลี้ยงไม่เข้าข้างแม่เลี้ยงและให้ความช่วยเหลือโอะชิกุโบะ หลังจากที่มิชิโยะริเลิกแก้แค้นและโอะชิกุโบะกับครอบครัวกลับมาติดต่อกันอีกครั้ง ลูกชายของแม่เลี้ยงก็ได้รับการสนับสนุนด้านหน้าที่การงานจากมิชิโยะริ ทำให้ลูกชายของแม่เลี้ยงรู้สึกเป็นบุญคุณกับทั้งโอะชิกุโบะและมิชิโยะริ

10.2.3 อะโอะงิกับโอะชิกุโบะ

ในตอนต้นเรื่องอะโอะงิมีสถานะเสมือนเป็นผู้ปกครองของโอะชิกุโบะ อะโอะงิเป็นตัวละครสำคัญที่มีส่วนช่วยให้โอะชิกุโบะหลุดพ้นจากความยากลำบากโดยการหาทางให้โอะชิกุโบะได้แต่งงานกับขุนนางที่มีฐานะดี การที่อะโอะงิมีความจงรักภักดีต่อโอะชิกุโบะส่งผลให้อะโอะงิมีโอกาสก้าวหน้าจนถึงขั้นได้เป็นหัวหน้านางกำนัลด้วย

ตัวละครในกลุ่มนี้ไม่ได้มีความขัดแย้งกับโอะชิกุโบะมาตั้งแต่ต้น ดังนั้นจึงไม่เห็นความเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครกลุ่มนี้กับโอะชิกุโบะอย่างเด่นชัด แต่อย่างไรก็ตาม ในกรณีลูกชายของแม่เลี้ยงและอะโอะงิ สถานะทางสังคมของโอะชิกุโบะที่สูงขึ้นมีส่วนสำคัญในการช่วยให้ลูกชายของแม่เลี้ยงและอะโอะงิก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ดังนั้นจึงน่าจะส่งผลให้ทั้งลูกชายของแม่เลี้ยงและอะโอะงิรู้สึกเป็นบุญคุณและเป็นมิตรกับโอะชิกุโบะมากขึ้น

สำหรับกรณีของมิชิโยะรินั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการที่โอะชิกุโบะเป็นลูกสาวของเชื้อพระวงศ์เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้มิชิโยะริเลือกโอะชิกุโบะเป็นภรรยา เพราะลูกสาวที่เกิดจากโอะชิกุโบะจะมีสายเลือดที่ดีและคู่ควรจะส่งเข้าวังเป็นพระสนมในวันข้างหน้า ดังนั้นสถานะทางสังคมของโอะชิกุโบะจึงน่าจะส่งผลดีทางอ้อมต่อมิชิโยะริผู้เป็นสามี

เมื่อลองเปรียบเทียบประเด็นเรื่องสถานะทางสังคมกับความสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัวในเรื่อง *โอะชิกุโบะ โมะโนะงะตะ* กับเรื่อง *ชินเดอเรลลาฉบับแปรโรดต์* ซึ่งเป็นเรื่องแนวแม่เลี้ยงกลั่นแกล้งลูกเลี้ยงเหมือนกันแล้วพบว่าผลงานทั้ง 2 เรื่องมีจุดร่วมคือตัวละครเอกหญิงประสบ

ความสุขและความสำเร็จในชีวิตจากการได้แต่งงานกับคู่ครองที่มีสถานภาพทางสังคมสูงกว่า ซึ่งน่าจะถือเป็นแกนเรื่องหลักสำหรับเรื่องแนวแม่เลี้ยงกลั่นแกล้งลูกเลี้ยง

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมองว่าเรื่องซินเดอเรลลาตีความเรื่องความสุขและความสำเร็จของตัวละครเอกหญิงว่าเป็นเรื่องของการที่ตัวละครเอกหญิงได้ยกฐานะทางสังคมสูงขึ้น และได้ชีวิตอย่างสุขสบายเป็นหลัก โดยทั่วไปแล้วงานประพันธ์ในรูปแบบนิทานจะเล่าเฉพาะเนื้อหาสำคัญของเรื่อง ไม่มีการลงรายละเอียดปลีกย่อย การที่เรื่องซินเดอเรลลาไม่กล่าวถึงความสัมพันธ์กับครอบครัวหลังซินเดอเรลลาแต่งงานแสดงให้เห็นว่าเรื่องซินเดอเรลลามองว่าเรื่องการฟื้นฟูความสัมพันธ์กับครอบครัวเป็นเพียงรายละเอียดปลีกย่อยและไม่ให้ความสำคัญเท่าที่ควร ต่างจากเรื่องโอะซึกุโบะโมะโนะนะะตะริที่การคลี่คลายความขัดแย้งกับครอบครัวถือเป็นส่วนหนึ่งของความสุขและความสำเร็จของโอะซึกุโบะด้วย เห็นได้จากเหตุการณ์หลังโอะซึกุโบะแต่งงานกับมิชิโยะริแล้ว แม้โอะซึกุโบะจะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่สุขสบายแล้วแต่โอะซึกุโบะก็ยังมีห่วงกังวลเรื่องครอบครัว ซึ่งหลังจากโอะซึกุโบะได้คลี่คลายความขัดแย้งและฟื้นฟูความสัมพันธ์กับครอบครัวแล้ว โอะซึกุโบะจึงได้พบกับความสุขที่แท้จริง

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสรุปว่าเรื่องโอะซึกุโบะ โมะโนะนะะตะริมีความโดดเด่นและแตกต่างจากเรื่องแนวแม่เลี้ยงกลั่นแกล้งลูกเลี้ยงเรื่องอื่นตรงที่เรื่องโอะซึกุโบะ โมะโนะนะะตะริทำให้เข้าใจพัฒนาการความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวของชนชั้นขุนนางในสมัยเฮอันซึ่งมีปัจจัยเรื่องสถานภาพทางสังคมเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งผลสรุปดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าชาติตระกูลและสถานภาพทางสังคมมีอิทธิพลต่อการดำเนินเรื่องและความสัมพันธ์ของตัวละคร

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- 安藤華子、「『落窪物語』論-再構築される継子関係」『愛知淑徳大学国語国文第 29 号』、2006.
- 市古貞次、『別冊國文學 新・古典文學研究必携』、學燈社、1993.
- 井上真梨子、「落窪の君と阿漕の成長・出世譚としての『落窪物語』」『藤女子大学国文学雑誌 第 86 号』、2012.
- 梅棹忠夫、金田一春彦、阪倉篤義、日野原重明、『日本語大辞典（カラー版）』、講談社、1993.
- 江波曜子、「裳着と女君-王朝文学における成女式の考察」『国文学攷』、2011.
- 神尾暢子、「落窪女君の美的規定」『学大国文 第 46 号』、2003.
- 川村裕子、『王朝生活の基礎知識—古典のなかの女性たち』、角川書店、2005.
- 稲賀敬二、「女性が意思を貫く時-「落窪物語」の主従、姫君とあこき」『国文学 解釈と教材の研究 第 23 号』、1978.
- 河野眞、「シンデレラの構造と源流(4)」『愛知大学文学論叢 第 138 号』、2008.
- 志津田藤四郎、「現存落窪物語成立考」『佐賀龍谷學會紀要 第 14 号』、1968.
- 島内景二、「人と人をつなぐ物語-「落窪物語」の世界」『電気通信大学紀要 第 4 号』、1991.
- 新村出、『広辞苑 第六版（机上版）』、岩波書店、2008.
- 鈴木満、「シンデレラ物語論攷」『武蔵大学人文学会雑誌 第 43 号』、2011.
- 高橋亨、「〈話型〉継子譚の構造-実例「落窪物語」（物語をどう論じるか-進め方と実例）」『国文学 解釈と教材の研究 第 36 号』、1991.
- 高森明勅、『歴代天皇事典』、PHP 研究所、2006.
- 滝沢貞夫、「まま母考-『更級日記』の場合など」『中古文学 第 49 号』、中古文学会、1992.
- 所弘、「落窪物語証解について」『国語と国文学 第 29 号』、1952.
- 西入美保子、「平安朝女性の真実:落窪物語を基にして」『平成六年度卒業研究佳作 第 11 号』、学海、1995.

- 畑恵里子、『王朝継子物語と力:落窪物語からの視座』、新典社研究叢書、新典社、2010.
- 春名宏昭、「天皇位の継承」『史学雑誌 第109号』、史学会、2000.
- 土方洋一、「いじめの構造:落窪物語論」『青山語文 第20号』、1990.
- 廣田收、「『落窪物語』における邸第の伝領:平安京における継子苛めの物語」『人文學 第177号』、2005.
- 服藤早苗、『平安朝の父と子:貴族と庶民の家と養育』、中央公論新社、2010.
- 本宮洋幸、「『落窪物語』の「北の方」呼称-継母と継子における対照的機能」『京都教育大学国文学会誌 第32号』、2005.
- 松田由美「『落窪物語』の男女主人公について」『国文白百合 第14号』、1983.
- 的場雅美、「落窪物語「あこき」の幸せ:「典侍は二百まで生けるとや」を中心にして」『滋賀大國文 第27号』、1989.
- 三谷栄一、三谷邦明、稲賀敬二『新編日本古典文学全集 落窪物語・堤中納言物語』小学館、2000.
- 南崎晋、「落窪物語の方法についての二三の考察」『大阪城南女子短期大学研究紀要 第22号』、1987.
- 吉井美弥子、『日本歴史大辞典(3)』、小学館、2001.
- 吉川和雅子、「研究案内『落窪物語』付『落窪物語』と継子譚に関する研究参考文献目録」『瞿麦 第1号』、1995.
- 古田正幸、「『落窪物語』の「大人」となる「あこき」」『日本文学文化 第11号』、2011.

ภาษาอังกฤษ

- Charles Welsh. *The Tales of Mother Goose As First Collected by Charles Perrault in 1696*. Hamburg – Germany : Tradition GmbH.
- Jack Zipes. *The Oxford Companion to Fairy Tales*. OXFORD University Press. 2000
- Liz Locke, Theresa A. Vaughan, and Puline Greenhill. *Encyclopedia of Women's Folklore Volume1*. Greenwood Press. 2009
- Thomas A. Green. *Folklore : An Encyclopedia of Beliefs, Volume ONE Customs, Tales, Music, and Art Second Edition*. ABC-CLIO, 1997

ภาษาไทย

พิพาดา ยังเจริญ, **จักรพรรดิ ชุนนาง นักรบ และพ่อค้าในสังคมญี่ปุ่นก่อนสมัยใหม่**.

กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.

เสาวลักษณ์ อนันตศานต์, **จากซินเดอเรลลาถึงปลาบู่ทอง**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2540.

ศิริพร ณ ถลาง, **ทฤษฎีจิตวิทยา วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน**.

กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.

ศิริพร ณ ถลาง, **ไวยากรณ์ของนิทาน การศึกษานิทานเชิงโครงสร้าง**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์

แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

อรรธยา สุวรรณระดา, **ประวัติวรรณคดีญี่ปุ่น**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย, 2553.

อาจารย์ สุทธิโรจน์, **ซินเดอเรลลา : จากเทพนิยายสู่วรรณกรรม**. (วิทยานิพนธ์ปริญญา

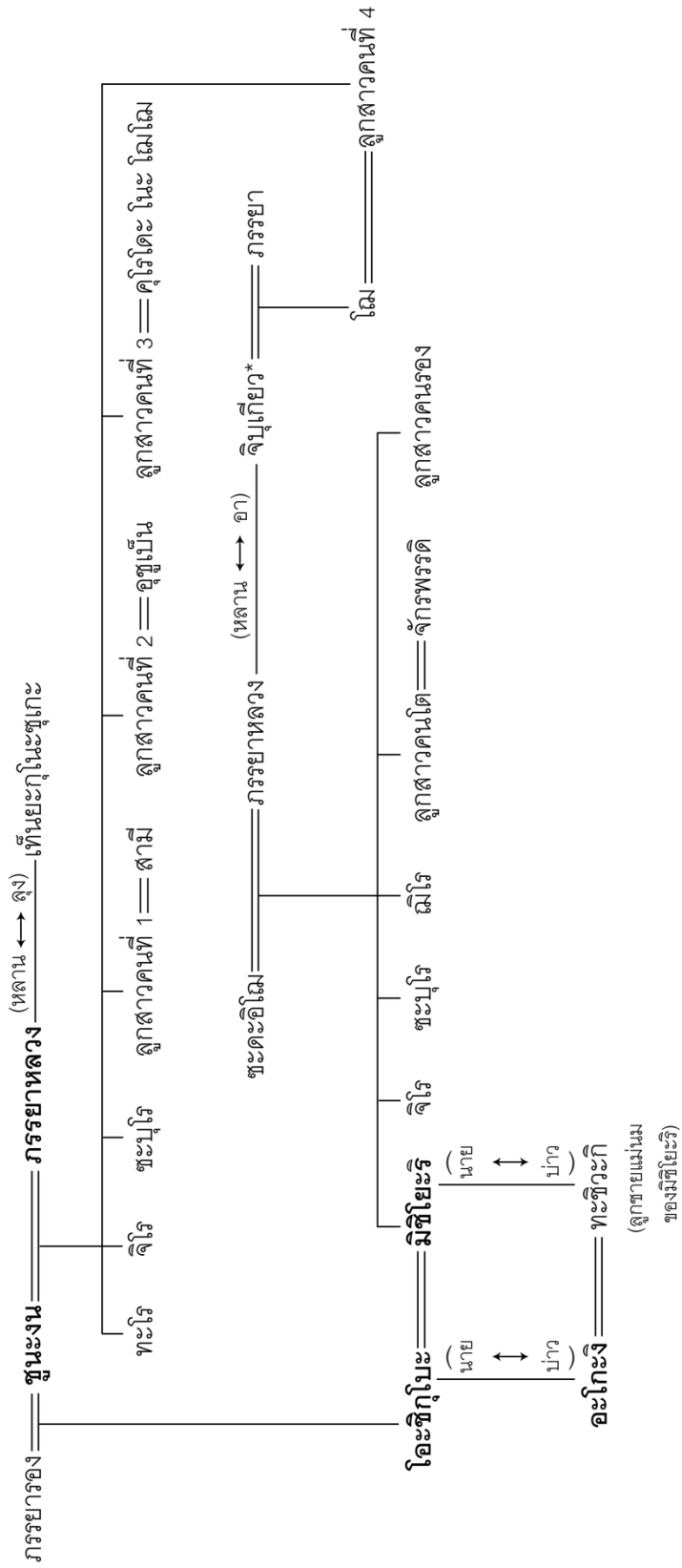
มหาบัณฑิต สาขาวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552).

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

แผนผังตัวละครในเรื่องโอะซึกุโบะ โมะโนะงะดะริ

* (Jibukyo : 治部卿) ชื่อเรียกตำแหน่งหัวหน้ากรมเจ็ปปุ ซึ่งเป็นกรมที่ดูแลรับผิดชอบเกี่ยวกับการติดต่อระหว่างประเทศ งานแต่งงานและงานศพของตนเอง ระดับสูง ควบคุมดูแลพระสงฆ์และแม่ที่ รวมถึงนักดนตรีในราชสำนัก

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวสุธีรา ศรีอารียวงศ์ เกิดเมื่อวันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ.2525 ที่จังหวัด กรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น จากคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในปีพ.ศ.2547 จากนั้นได้ศึกษาต่อในระดับปริญญาโท สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น ภาควิชาภาษาตะวันออก จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

